פרשת **יתרו** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תלז, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

והייתם לי סגולה מכל העמים

בשדה גדולה ורחבת ידים עומד לו בעל הבית להשגיח ולראות איך פועליו עובדים מלאים מרץ בחפירות בורות שיחין שהתמשך מהנהר הגדול לתוכבי שדהו אשר בהם יוכלו המים להשקות את השדה ולהוציא פריו בעתו.

וכך מדי שנה בשנה האדם יורד לתוך שדהו ורואה כי כל הבארות אשר חפרו פועליו נסתמו מרוב הגשם שירדו בימות החורף, וכאשר ימי האביב הגיע שוב מתחיל הוא בעבודת החפירה כדי לתקן ולחסיר את כל המכשולות שעלול להפריע להמים לזרום לתוך השדה.

והיה ביום הנחילו את בניו לפני מותו גילה להם שבתוך הבורות המוליכות את המים לשדהו טמון אוצר גדול, הבנים לא הצליחו להוציא ממנו פרטים נוספים על מקומו המדוייק של האוצר וכך הוא מת.

לאחר שתמו שבעת ימי האבלות החלו הבנים לחפור לאורך שקתות המים, אך לא מצאו מאומה, הם חפרו בור אחרי בור ולצערם כל חפירותיהם לא העלו דבר, לאחר שכל מאמציהם עלו בתוהו נתייאשו מלהמשיך בחפירה, וזרעו את השדה כשלבם מלא עגמת נפש על האוצר שלא נמצא.

והנה כאשר הגיע זמן הקציר הוברר להם שהשדה הצמיחה תבואה רבה ביותר וברכה גדולה נשלחה באסמיהם, והסיבה לכך הוא שע"י רוב החפירות שלהם בעת חיפושם אחר האוצר הובילו מים רבים מהנהר ומים אלו הרוו את האדמה ואת הצמחים, או אז הבינו את כוונת אביהם, שעצם החפירה היא האוצר שאליו התכוון אביהם בצוואתו.

והנמשל מובן שהקב"ה היה יכול לתת לנו במעמד הנבחר דינים וחוקים שיסבירו לנו כיצד לחיות ולקיים מצוות ותו לא, אולם באהבתו אותנו לא הסתפק בכך אלא נתן לנו תורה עמוקה רחבה ונפלאה אשר בתוכה גנוז אוצר בלום שאנו מתעננים על לימודה ונהנים לחדש בה חידושי תורה רבים, ואם תחפשנה בכסף וכמטמונים תבקשנה אז תבין יראת ה' שעצם החיפוש והיגיעה בתורה היא האוצר הגדול שמעשרת את בעליה.

ובזה יובן מאמר ההגדה "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" היינו שאילו קרבנו הקב"ה לפני הר סיני ונתן לנו את הדינים בקצרה דיינו, אולם טובה כפולה ומכופלת עשה לנו השי"ת בתיתו לנו את תורתו תורת אמת, אשר נוכל לחפור בה ולראות פרי ברכה במעשי ידינו וזהו היבול הגדול היוצא לאור בעקבות עמלינו בלימוד התוה"ק, אשר לאוצר הזה התכוון הקב"ה באומרו והייתם לי סגולה מכל העמים, שהרי להם לא רצה הקב"ה ליתן אוצר זה אלא חוקים ומשפטים בלבד.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפילה ..... ג
דגש תפרים ~ לקיטת תמרים ..... ד
קדוש יאמר ..... ו
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ח
פרפראות להלכה ~ דורש טוב ..... ט
שבח"י רפבן ..... י
פינת יקרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיב כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשולחן פלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

קהל יטב לב דסאטמאר ומוסדותי' בארה"ק ת"ו

מזלא טבא וגדיא יא"ח

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשוב בזה כוס של ברכה,
אל מע"כ ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר והנעלה, שפלג
בכל שבחה ומעלה, אהוב לשמים ולאנשים, תומך ולהב למען
החזקת מוסדותינו הקדושים, ברכה צדקה וחסד לכל דורשים
ומבקשים, עריחוק מקום מצבתו פרוסה עליו, מוגיל עשות
בהתמסרותו העצומה למען כל קדשיו

הרבני הגדיד הנכבד, רודצוי"ח

מוה"ר יואל עפשטיין הי"ו

חבר הנהלת קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לרגל אירוסי בתו החשובה שתחי'

עב"ג החתן החשוב השפלג בתורה וביראה עהורה

כשר שמחה קלין ני"ו

בן ידידינו הנכבד והנעלה, שקטר בכל שבחה ומעלה

עה"ר צבי אלימלך קלין הי"ו

וצרופה ברכתינו הערובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג
ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד למען
מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפשא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה,
אפירי התודה והברכה

הנהלת קהילות ומוסדות
סאטמאר בארה"ק
ירושלים • בני ברק • בית שמש

בראותו כי אחר נס קריעת ים סוף עוד היה כח לעמלק לבא להלחם, הבין אשר בהכרח לבא ולהתדבק במשה

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל וגו'. ובפירש"י: וישמע יתרו, **"מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".** ולכאורה קשה, למה נקט דוקא שמועות אלו; ועוד, תיבת "ובא" היא אך למותר. ופירש **הרב הקדוש נשיא אלקים רבינו צבי מזידיטשוב זצוק"ל** בדרך רמז ומוסר, דלכאורה קשה, למה בא יתרו דרך מרחק למדבר ציה, לקבל פני משה, ואיבד זמן רב בזה, הלא מאחר שהשיג שה' הוא האלקים, היה יכול לעבדו בביתו כאשר עבד אברהם אבינו. והתירוץ על זה, מאחר ששמע נס קריעת ים סוף, שנתפרסם בכל העולם וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, **ואף על פי כן העיז פניו איש רשע, עמלק ימ"ש, ובא להלחם עם ישראל,** מזה הבין יתרו שלא די במה שאדם יודע ושומע נפלאות הבורא ויושב בביתו, כי אעפ"כ יכול ליפול ברשת אפיקורסות, **ואין בזה שום תקנה רק לנסוע אצל צדיק הדור לקבל פניו, וזה סגולה להנצל מזה, כאשר ידוע לכל המסתופפים בצל צדיקים,** כמו שנאמר (בראשית לב, ל) 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי' כו', וזהו הרמז: **"מה שמועה שמע ובא" והלא היה יכול לישב בביתו ולעבוד את ה'. ומתריץ ואומר: ששמע הנס של "קריעת ים סוף", ואף על פי כן היתה "מלחמת עמלק", לכך נשאו לבו לנסוע אל צדיק הדור זה משה.**

קרבן העני (ועי' ספה"ק 'מאור ושמש' פסוק זה)

ממחרת יוכ"פ, היה הצורך לזכך הממון לנדבת המשכן

ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם וגו'. וברש"י ז"ל: **"מוצאי יום הכפורים היה".** יש לפרש הטעם מדוע ישב למחרת יום הכיפורים לשפוט את העם, דהנה ביום הכפורים סולח הקב"ה על כל עונות עמו בית ישראל, דהיינו על עבירות שבין אדם למקום, **אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, ולכך ישב משה לשפוט את העם כדי להוציא ולהציל העשוק.** עוד י"ל, כי אז היה הציווי לנדבת המשכן, ו"אני ה' שונא גזל בעולה" (ישעי' סא, ח), **ולכך ישב לשפוט לברר כל אחד את שלו, כדי שינדבו משלהם ולא משל אחרים.**

תפארת יהונתן

דיבורי הצדיק מעוררין הנפש ליראה תשובה והודאה

ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו'. ויאמר יתרו ברוך ה' וגו', צריך להבין, הלא יתרו כבר ידע את כל אשר נעשה, כמו שפירש"י (בפסוק א') "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", ואם כן מה הוסיף לו משה בסיפורו. אמנם מצינו במצות סיפור יציאת מצרים, שאמרו: "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", וגם זה צריך ביאור, למה יהא החכם מחוייב לספר לחבירו מה שגם הוא יודע, וזיל קרי בי רב הוא. **"רק הענין, שעל ידי הדיבור והסיפור שהצדיק מדבר, מעורר בזה את השומעים לתשובה ודבקות גדול, כי ההבל היוצא מפיו הקדוש מעורר נקודת יראת שמים שבלבם".** הוא הדבר אשר ראינו כאן, כי אע"פ שיתרו כבר ידע כל הנפלאות מקודם, **לא נתלהב לבו להודות לה' עד ששמע מפי משה בקדושה ובטהרה, ודיבורי קודש אלו עוררוהו ליתן שבח והודאה לה' ולומר: "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים".**

זרע קודש

הבינו את המצוות 'השמעיות', ממש כמצוות 'שכליות'

וכל העם רואים את הקולות וגו'. וברש"י: **"רואים את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר".** נראה לרמז בכוונת רש"י ז"ל, "דהנה איתא בספר חובת הלבבות פירוש על הקרא **'נעשה ונשמע'**, אשר **'נעשה'** רומז על מצות השכליות, דהוא גזילה ורציחה וכדומה, שגם השכל מחייב שאסור לעשות כן, ותיבת **'ונשמע'** רומז על מצות השמעיות שאין השכל הפשוט יכול להשיג, כגון לבישת שעטנז ובשר בחלב וכדומה". וזהו כוונת רש"י ז"ל: **"רואים את הנשמע" 'רואים'** הוא לשון הבנה (כמש"פ רש"י בראשית יח, ב) כלומר, שכל כך נזדככו אותו הדור, דור דעה, בקבלת התורה **עד שראו והבינו בזך שכלם גם את המצוות השמעיות, מה "שאי אפשר לראות להבין במקום אחר", כלומר, מה שהדורות אחריהם אינם יכולים להשיג ולהבין.**

מעדני מלך

מכח אנכי ולא יהיה לך, נשרש כח מס"נ בכל ישראל

כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים, בזה שאמר הקב"ה בעצמו לישראל 'אנכי' ו'לא יהיה לך', על ידי זה נרשם ונחקק בלב כל איש ישראל האמונה בו ית"ש, **"עד שאפילו חקל שבקלים מובר נפשו על קידוש שמו יתברך. וזה לבעבור נסות שתעמדו בנסיון".**

קדושת לוי

ההתגברות על חמדות עוה"ז, בכח החמדה לעשות רצונו

לא תחמוד. הן ידוע קושיית ה"אבן עזרא" "איך יהיה אדם שלא יחמוד' כו', ועיי"ש תירוצו. וי"ל בהקדם אמרם ז"ל (אבות ב, ד): **"בטל רצונך מפני רצונו",** ונראה בכוונתם, **שמפני תשוקתך לרצון ה', יתבטלו כל הרצונות והחמדות שבעולם. "כי אף שיש חמדה לעיניי עולם הזה"** אך התשוקה צריך להיות באדם לקיים מאמר ה"', **וזאת החמדה תגבור נגד כל החמדות שבעולם",**

שפת אמת (תרל"ו)

תורה ותפילה

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות עליתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

מלאכי צבאות ידדון מגודל עריבות מתיקות התוה"ק וכל העם רואים, ולכך דחקו א"ע ירגישו ג"כ את זאת

וכל העם רואים את הקולות וגו'. יש לפרש בזה על דרך ששמעתי משל מן אא"ז [אדוני אבי זקני הבעש"ט הק'] זללה"ה שהיה אחד מנגן בכלי זמר יפה מאוד במתיקות ועריבות גדול ואותם שהם שומעים זה לא יכלו להתאפק מגודל המתיקות והתענוג עד שהיו רוקדים כמעט עד לתקרה מחמת גודל התענוג והנעימות והמתיקות וכל מי שהיה קרוב יותר והיה מקרב עצמו לשמוע הכלי זמר היה לו ביותר תענוג והיה רוקד עד מאוד, **ובתוך כך בא אחד חרש שאינו שומע כלל חקול של כלי זמר הערב רק ראה שאנשים רוקדים עד מאוד וחם בעיניו כמשתגעים ואומר בלבו כי לשמחה מה זה עושה ובאמת אילו היה הוא חכם וידע והבין שהוא מחמת גודל התענוג והנעימות קול של כלי זמר היה הוא גם כן רוקד שם והנמשל מובן, ויש לפרש בזה 'וכל העם רואים את הקולות' היינו שחשי"ת הופיע על כולם כאחד אור אלוהותו שהשיגו יחד כולם כשראו גודל השמחה כי מלאכי צבאות ידדון ידדון וכו'** (שבת פ"ח:) **"הבינו שהוא מחמת מתיקות ונעימות אור התורה הקדושה ודחקו עצמם לשמוע קול התורה"** אע"פ שהיו קצת חרשים מכבר שלא היו שומעים את הקולות הכל נעשו פקחין ועיינין פקוחין שהיו רואים החדוה והשמחה הגדולה **הבינו שהוא בודאי את הקולות היינו נעימות ועריבות חקול של תורה** אע"פ שהם לא השיגו זה נעימות התורה **הבינו על ידי השמחה שהוא בודאי מגודל נעימות התורה ולכך דחקו עצמם לשמוע הקול ממש אולי ישיגו ויבינו נעימות אור התורה והמשכיל יבין.**

דגל מחנה אפרים

תפילה

ביאור נשגב עפ"י הזה"ק, האיך פועל קדושת התפילה בהתלהבות בכחי' פעולת הקרבן הקרב ע"ג המזבח ממש

וחר סיני עשן כולו מפני אשר ירד ה' עליו באש ויעל עשנו כעשן הכבשן. צריך להבין איך שייך אצל השכינה הקדושה הענין עשן, וכי אש השכינה אש גשמיי כו'. ונראה לרמוז בזה דהנה אי' בזוה"ק פרשת שמות (ח"ב כ.) פתח ואמר **'דודי לי ואני לו הרועה בשושנים'**, מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי, מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים, מה שושן יש בו ריח והוא אדום מוצקין אותו והוא מתהפך ללבן ולעולם ריחו לא זו, כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא, והחטא נקרא אדום כמה דאת אמר **'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו'**, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום וזורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום מוצקין אותו ועולה העשן כולו לבן ואז האדום נהפך ללבן נהפך מדת הדין למדת הרחמים כו', וכתיב (יחזקאל מד, טו) **'להקריב לי חלב ודם'**, כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדום וזה לבן מה השושן שהוא אדום והוא לבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש וכו', **אמר רבי יוסי כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו עכשיו תפילתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן כי האי גוונא,** עכ"ל.

ולהבין ענין זה כשהקרבן נקרב על גבי המזבח והעשן עולה כולו לבן יתכפר לחוטא האדמימות של החטא, הענין הוא **כי ע"י שהאדם מתחרט על שעבר על רצון הבורא ברוך הוא ותבער בו אש התשובה כיקוד אש ומגודל תבערת יקוד אש התשובה אשר בוער בקרבו אם היה אפשר לעשות בעצמו מה שעושין בקרבן ממש היה עושה, ומי שתבער בו אש התשובה כל כך מגודל החמימות אשר בקרבו נתגבר בתוכו כח האש ונתמעט דמו שהוא אדום שתשרפהו האש ונהפך ללבן, על כן אחר כך כשמקריב הקרבן על גב המזבח ונקרב הדם שהוא אדום ונהפך ללבן באש והעשן עולה לבן עולה עם העשן האתערותא דיליה עד כמא הכבוד,** ועל כן היה שם דבר המעלה עשן, כדי שיעלה עד לשמים. וע"י שעם העשן שהוא לבן **עולה הלבנונית של אדם שנהפך מאדום ללבן ע"י אתערותא דיליה, מעורר העשן האש שלמעלה ויורד על המזבח האש שלמעלה** ותאכל את העולה כו', על ידי אתערותא דלתתא מתעורר אתערותא דלעילא, וירד אריה של אש על גבי המזבח. **ועתה התפילה היא במקום קרבן, הנה אם האדם מתפלל בהתלהבות גדול ובתשוקה גדולה ורשפי שלהבת י"ה תבער בו נתגברה בקרבו כח האש ותשרוף את חלבו ודמו ונהפך האדום ללבן, והחבל היוצא מפיו נראה בחוש שהוא כמו עשן וחבל החוא עולה עד כמא הכבוד. ובעשן הזה הוא כל המחשבות והיראה והאהבה של התפילה, והעשן הזה תעלה לריח ניחוח לפני ה'** וע"ז מעורר מים דכורין כמו המשל דלעיל כו'.

והנה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמרו בהתלהבות גדול ובתשוקה עזה ותבער בם רשפי שלהבת י"ה כנ"ל ומגודל החמימות תשוקתם נתמעט דמם ונשרף ונתהפך האדמימות שלהם ללבן ומהבל פיהם נעשה עשן והעשן ההוא היה כולו לבן מפני גודל חמימות האש אשר היה בוער בקרבם והעשן החוא עלה עד הכסא הכבוד והיה מעורר אתערותא דלעילא ונגלה עליהם הקב"ה וירד באש ליתן לחם התורה. וזהו **'וחר סיני עשן כולו'** פי' שהם התיצבו בתחתית ההר וע"י **שאמרו נעשה ונשמע בתשוקה גדולה עד שתבער תשוקתם כלפיד אש, והחבל פיהם עלה על הר סיני כעשן, 'מפני אשר ירד עליו ה' באש'** פי' קודם אשר ירד עליו ה' באש, וע"י אתערותא דלתתא היו מעוררין אתערותא דלעילא. **והעלו עשן מהבל פיהם מגודל חמימות תשוקתם שבקרבם ונתעורר ע"י הבל פיהם אתערותא דלעילא וירד הקב"ה באש משמי מרום ונתן להם התורה הקדושה.**

מאור ושמש

הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. ויש לפרש שהשי"ת גילה למשה שני טעמים שהוא צריך לסרסור הגם שהוא מגלה שכינתו לעיני כולם, אי כי הם אינם כדאים לנבואה רק באמצעות משה, בי עפ"י מ"ש המפרשים שאם היו כל התרי"ג מצות מפי הקב"ה בעצמו היה צריך ליתן השכר תיכף משום בל תלין, ואיתא בירושלמי טלטל הקב"ה מתן שכרן של מצות כדי שיהיו עובדין אותו באמונה, ופי' ביפה מראה דאם היה השכר בעוה"ז היה שכר האמונה נעדרת דלא הוי אמונה כלל דאיך יתכן אמונה במה שנראה בחוש, וזהו אומרו הנה אנכי בא אלייך בעב הענן, אליך דייקא, והטעם הוא בעבור ישמע העם בדברי עמך, היינו טעם אי כי רק באמצעותך יוכלו לשמוע, וגם בך יאמינו לעולם, הוא טעם הבי כי אם ינתן התורה על ידך לא יהיה השכר בעוה"ז דע"י שליח ליכא בל תלין, א"כ יהיו נשארים לעולם באמונה ואינה נעדרת מהם, משא"כ כשישמעו מפי עצמי תהיה האמונה נעדרת.

(ישמח משה)

☆

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר. וי"ל דבא לרמז מ"ש המפרשים כי יש הרבה מצות שאינם באים לידי אדם כל ימי חיו, וא"א לקיימן אלא ע"י לימוד, ומקבל עליו לעשותן הי"ז בכלל מ"ש חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה כי מחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה, וידוע כי בכלל אנכי ולא יהיה לך נכלל כל התרי"ג מצות העשה והלי"ת, ושמא תאמר איך אפשר לקיימן כולן בפועל המעשה ע"כ התחכם ואמר וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, כלומר שאם א"א במעשה די באמירה בפה וברצון הלב, כמו שכתב הרמב"ן שמלת אמירה קאי על חפץ הלב ומחשבה, והקב"ה מצרפה כאילו עשאה בפועל ממש.

(ייטב לב)

☆

אנכי ה' אלקיך וגו' לא יהיה לך וגו'. ונראה הכוונה דנודע שבכל ענין הקדושה אשר האדם רוצה לבא בתוכה ולדבק בה, צריך לחכין מקודם מקום פנוי להחזקת הקדושה לטהר לבו מכל שמץ ופגם ולסור מהדברים הרעים אשר בו כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים, וע"כ צריך להיות מקודם עובד בבחיי סור מרע שלא לעשות מכל הרעים המפסידים בעבודה הק', ואח"כ יוכל לקיים ועשה טוב לעשות כמצוה מפי הקב"ה בשלימות כראוי, והנה אחז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, ונעשו אז קדושים וטהורים מכל שמץ פגם החטא, וע"כ אמר הקב"ה מקודם אנכי ה' אלקיך, לרמז שבמעמד הזה יכולים להיות מקודם ועשה טוב בקיום מ"ע המצוה.

(קדושת יו"ט)

☆

כה תאמר לבית יעקב ולבית ישראל. וברש"י כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבניי אלו הזכרים,

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

מצווין ועומדין להרבות בדברי תורה לבני ישראל בלא לחוש לכלום

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. שמעתי מאבי הגאון מסעליש זצ"ל בעל ה'נפש יהונתן' שהיה תלמיד מובהק מהגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, והיה שם בחג השבועות האחרון לימי חייו עלי אדמות, **ואמר אז תורה** על הפסוק "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, דהנה היו צדיקים שמיעטו באמירת דברי תורה ברבים, והיו גם כאלו שלא אמרו כלל, מחמת החשש שיבואו לידי התנשאות וגאות, **אך הדרך ישכון אור של אבוה"ק שלא חששו לזה, והרבו באמירת דברי תורה ולא חששו שיגיע לידי התנשאות, משום שחקקו הידיעה בנפשם שהם כמו הר סיני, שאף שנתן עליו השי"ת את התורה לעם בני ישראל, מכל מקום לא נהיה יותר חשוב בעיני עצמו.**

וז"ש "**ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות**", היינו שלא יגיעו לידי התנשאות וגאות, כי "**אל הר סיני**", היינו שילמדו מן הר סיני שלא החשיב את עצמו לכלום אף שקבלו ונתנו התורה עליו, ולכן "**כי אתה העדתה בנו לאמר**", היינו שיכולים לומר דברי תורה ברבים בלא שום חשש, **וסיים הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע ואמר: "אני מצוה לבני ולנכדי שיאמרו וילמדו לבני ישראל תורה", וזה היה התורה האחרון שבישר צדק בקהל רב, לפי שהיה חלוש למאוד ל"ע ולא ערך עוד את שולחניו ברבים עד הסתלקותו ביום ו' אלול.**

נפש יהונתן

ויתבאר ע"ד שכתב בשב שמעתתא לפרש אמרם ז"ל בת תחלה סימן יפה לבנים, עפ"ד הזוהר שמכנה להיראה בשם בת, ולתורה בשם בן, ואמרו באבות כל שיראתו קודמת לחכמתו וכו', וזהו בת תחלה היינו היראה, סימן יפה לבנים היינו התורה דע"י היראה התורה מתקיימת ע"כ, וזש"ה כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה, היינו בזה הסדר דוקא קודם היראה ואחי"כ החכמה, לבית יעקב אלו הנשים דבת רומז על היראה, ותגיד לבנ"י אלו הזכרים היינו אם יראתו קודמת יוכל להיות קיום להתורה, וז"ש אלו הזכרים היינו כינוי לתורה כנ"ל.

(עצי חיים)

☆

אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים וגו'. נראה לפי מה שהקשה בטוי"ז למה תקנו ברכת שלא עשאנו גוי בלשון שלילה ולא דרך חיוב שעשאנו ישראל, וי"ל שרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות חי"ו חסרון בבריאת האדם על בריאת העכו"ם, כי באמת יש צורך אף בבריאת עכו"ם ע"י"ש, ולדרכו נלך ע"פ מה שהאריך בקדושת לוי כי מאתו לא תצא הרעות רק הכל טובות, וכל המכות היו טובה גדולה לפרעה ולמצרים, שע"י נתגדל ונתקדש שמו יתברך בעולם, אך האומות הם ערלי לב ואטומים להבין התועלת הזה ע"י"ש, ולפי"ז מובן שלא תקנו לומר שעשאנו ישראל כי אז היה משמע שאין צורך כלל בבריאת העכו"ם ובאמת יש צורך בהם כנ"ל, ולכן מברכין שלא עשאנו גוי שנותן הודיה עלך שהוא לא נברא באופן כזה, כי סו"ם עיקר תכלית הבריאה לקיים תורה ומצוות, וזש"ה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, היינו המכות הגדולות ונפלאות אשר עשיתי למצרים, אשר ע"י"ז יצא קידוש ה' גדול, ומשם ראיתם שיש צרך גדול אף בבריאת העכו"ם, אכן ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים, שע"י קבלת התורה יוגדל מעלתכם מכלהעמים, ויוכלו לברך שלא עשאנו גוי על שלא נבראו באופן כזה אף שיש בהם קצת צורך וחשיבות בעולם.

(ברך משה)

☆

אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה. ונראה בהקדם מה שפיי בישמח משה הכתוב הלא אם תטיב שאת, כי לפעמים היצר הרע מדיח את האדם מדרך הטובה בהראות לו שפלותו ופתיחותו, וכבר כתב בעקידה כי למען יגיע האדם אל שלימות המכוון, מחויב שתהא השקפתו אל החלק המעולה שבו ולא אל חלק הרע והפחות, וזש"ה הלא אם תטיב שא"ת, דלטוב ישא את עצמו ויאמר הלא אני חלק אלוה ממעל ע"כ, ולכוונה זו אמרו חז"ל דע מאין באת, כלפי האבות האיך אתה נראה, ומזה יוכנע לבבך לעבודת ה', אבל לעומת זה צריך אתה להזהר שאי אתה בא לעבירה, שלא תבא לידי עבירה על ידי ענוה פסולה, וחנה שתי בחינות אלו היה במשה רבינו כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, והיה נחשב בעיניו לכלום, אבל לעומת זה היה יודע כי אלהי אבי בעזרי, שהשי"ת בעזרו לסייעו בעבודתו בזכות אבותיו חלק המעולה שבו, וע"י"ז ויצילנו מחרב פרעה הוא ענוה פסולה המעביר את האדם מדעת קונו חי"ו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הגבול היה צריך להכריז 'עד פה תבא' כיון דהר סיני נעקר ולא הי' ניכר הגבול

והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'. ופרש"י ז"ל "לאמור", הגבול אומר להם השמרו מלעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך". ודייק רביה"ק (בעל דברי יואל זללה"ה), **מאיפוא לקח רש"י הק' דרשה זו והנס הזה שהגבול היה אומר, דבר שלא נזכר בדברי חכמינו ז"ל.**

ופירש רבינו, דהנה רש"י ז"ל פירש לעיל מיניה באותו הפסוק, **"והגבלת, קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה"**, ואמרו חז"ל שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, והר סיני נתלש ממקומו והיה עומד באויר כגיגית על ראשי בני ישראל, **וכיון דהר סיני נתלש ממקומו, שוב לא היה ניכר הגבול אשר הוגבל על ידי משה רבינו שלא יקרבו מן הגבול והלאה**, כי הלא לא ניכר היה הגבול שהוגבל מקודם, ולא יוכלו בני ישראל לדעת עד היכן מותר להתקרב, **אם כן על כרחך היו צריכין לנס זה, שהגבול עצמו היה אומר להם 'השמרו מעלות מכאן והלאה'. והוא חידוש נפלא.**

וכאשר אמרתי את דבר החידוש הזה לרב ות"ח אחד, ענה הרב הנ"ל, דעד עכשיו רגיל היה להבין את דברי רש"י בדרך משל, לא שהגבול היה מדבר, אלא שהגבול היה מגלה להם שעד המקום ההוא אפשר להתקרב ולא יותר, ולא שהגבול היה מדבר, ולפלא היה בעינינו שרבינו למד את דברי רש"י כפשוטם. **ואמרתי את דברי הרב הנ"ל לרבינו, ואמר לי רבינו**, כי הדיוק הזה, דהיינו איך הוציא רש"י ז"ל נס שלא נזכר בחז"ל, שהגבול היה מדבר, חקירה זו כבר נמצאה בספרי אחד הקדמונים. וראיתי בספר 'צידה לדרך' פירושים על התורה ועל רש"י, (מהג"ר ישכר בער ב"ר ישראל ליזער פרנס איילנבורג), שנדפס בפראג עוד בשנת שפ"ג, וז"ל שם: נשאלתי למה לא כתבה התורה בפירוש נס גדול כזה, כשם שכתבה התורה הנס של "ויפתח ה' את פי האתון", ותירץ שם תירוץ הגון לפי סגנונו. **עכ"פ חזינן דגם הגדולים מהדורות הקודמים הבינו את דברי רש"י כפשוטן, דהגבול היה מדבר, אלא שנדחקו לתרץ מדוע לא נכתב הנס הזה בפירוש.**

בוצינא קדישא (ח"א, דף תכ"ט)

וישמע יתרו וגו'. מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י). רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים (יבמות קט:). וכתבו (תוספות): זהו היכי שמקבלין אותו מיד, אבל אם הם מתחילין להתגייר יש לנו לקבלם, שהרי מינו שנענשו מברהם יצחק ויעקב שלא קבלו לתמנע שבאה להתגייר, והלכה והיתה פלגש לנליפז בן עשו, ופיק מינה עמלק דלעריניהו ליסראל; נמצא דממלחמת עמלק נתברר שיש לקבל גרים אם הם מתחילים להתגייר. והנה יתרו היה מסופק אם יקבלו אותו, כי רואה שגם את תמנע לא רצו האבות לקבל, ואולי לא ירצו מטעמא דרעה אחר רעה, וזהו **מה שמועה שמע ובא** להתגייר, **מלחמת עמלק**, דמשם מוכח דצריך לקבל גרים המתחילים.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:). הנה בשעת יציאת מצרים לא מינו שהיה אויב קטרוג על יסראל, ורק בקריעת ים סוף כתבו (רש"י) על ויפע מלאך האלהים: בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך ה'אלהים, שהוא דין, מלמד שהיו יסראל נתונים בדין בשעה, אם להנצל אם להאבד; וגם במלחמת עמלק שלטה מדת הדין, כדכתיב: וכשאר ירים ידו וגבר עמלק, ורק בהסתלקות ה' נצחו אותו. וזהו **מה שמועה שמע ובא** להתגייר, הרי היה צריך לחשוש פן לא יקבלו אותו, כי בשעתו הזמן היו יסראל בדוש המעלה, אבל כיון ששמע **קריעת ים סוף ומלחמת עמלק**, השכיל לדעת שהיתה מדת הדין מתוחה גם על יסראל, לפי שהעוונות גרמו להם שלא הגיע עדיין תיקון השלם, לפיכך הלך להתגייר. וזהו **ויספר יתרו את כל אשר עשה 'אלהים' למשה וליסראל**, שרואה תוקף שלטת מדת הדין שהיתה בשעת קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, הגם **כי הוציא 'הוי"ה'** במדת הרחמים **את יסראל ממצרים**, שלא לא היה כלל מדת הדין, אם כן היה צריך למשוך חולי לא יקבלו אותו, אבל הלך להתגייר כיון שרואה שמדת הדין שולטת ועדיין אין עולם התיקון.

(תירושי תורה)

וישמע יתרו וגו'. אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:). והנה חמרו (בראשית רבה לד): נשבע ה' שלא יבוא מבול לעולם, אבל לעתיד תתבטל השבועה; נמצא לפי היה כבר עולם התיקון בשעת **קריעת ים סוף**, לא היה צורך שיטביע ה' את המצרים בתוך הים, אלא היה יכול להביא מבול מים עליהם כמו שעשה בימי נח, ולכן הלך יתרו להתגייר, שהיה בטוח שיקבלו אותו. ודבר זה הוכיח גם **ממלחמת עמלק**, דאמרו (תנחומא תצא): מלחמה ה' בעמלק מדור דור, מדורו של משה עד דורו של משיח; ומזה הוכיח יתרו, דכיון שדורו של משה עדיין יש להם מלחמה עם עמלק, הרי מוכח שעדיין לא בוא דורו של משיח.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. לכאורה למה לא נתגייר יתרו במקומו. ונראה לחמרו (רש"י) על (שמות יח): ויקח משה חותן רכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים הלא נאמר (שם ט): ומקנת מצרים, ואם תאמר משל יסראל והלא נאמר (שם י): וגם מקננו ילך עמנו, משל מי היו, מן הירא את דבר ה'; נמצא דמה שהביא את המצריים לרדוף אחר יסראל, שמזה נגמר הנס של קריעת ים סוף, היה בסיבת ירמי ה' שהיו בין המצריים, דאם לא היו בניהם לא היה להם במה לרדוף. ולכן כשרואה יתרו שנתעורר צד לירא את דבר ה', לא רצה להשאר בין המדיינים, כדי שלא יהיה גורלו כגורל ירמי ה' שהיו בין המצריים. וזהו **מה שמועה שמע ובא**, ולא נאמר בביאתו להתגייר, **קריעת ים סוף**, שכל זה היה בסיבת ירמי ה' שהיו בין המצריים. והנה חמרו (מדרש): נשבע ה' שלא יבוא אחד מכל האומות להתגייר שיקבלו אותו, ומביאתו של

עמלק לע יקבלו חותו; ועל כן כשמע **מלחמת עמלק**, ושמצע ה' לקבל גריס מכל החומות חוץ מעמלק, הלך להתגייר.

(חידושי תורה)

וישמע יתרו וגו'. ימרה הצרפית לגליהו (מלכים ג' יז): נעת ילי להזכיר עוני, כי כל זמן שהייתי דרה בין רשעים, היה ה' מעריך מעשי מול מעשיהם, והייתי נמשכת לצדיקת, ועכשיו משכחת ילי זכר עוני. ולפי זה יש יומר הגדה להגיל מצרה כל זמן שדר בין הרשעים, כי לפי ערך הרשעים יגדלו זכויותיו, אבל בשכונת צדיקים יזכרו עוונותיו. ימנם דרך זה הוא מסוכן, שעלול להימשך מחריבם, ולעומת זה יש שברת, לשדרבה זכות הצדיק מסייעתו להגיל. וזה היה שפיקו של יתרו, שכבר התליט להתגייר מעת שמע על יציאת מצרים, חולם היה מסופק חולי יאחר במקומו, כי אם יצוא בשכונת הצדיק יזכר עוונו. והנה בקריעת יס סוף ומלחמת עמלק היה גם משה נכלל בהצרה עם ישראל, ועל כן זכו ליטועה מצד מדת הדין, שאף מדת הדין הסכימה להצלתם, שסורת הדין נותנת שיגיל הצדיק, אבל ביציאת מצרים שלע היה משה בכלל השיעבוד, היה הגם רק במדת הרחמים. וזהו **כי הוציא 'הוי"ה' ממדת הרחמים את ישראל ממצרים**, אבל **כל אשר עשה 'אלהים'** זו מדת הדין **למשה ולישראל עמו**, אז היה הגם גם במדת הדין. וזהו **מה שמועה שמע וצא קריעת יס סוף ומלחמת עמלק**, כי משם השכיל כי יש יומר הגדה להגיל בהצטרף אל הצדיק, כיון שגם מדת הדין מסכמת.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. בשעת יציאת מצרים עדיין לע היה ישראל סימן בצירור שה' הוא שהוציאם ממצרים, עד שעשה להם ה' אות סימן שידעו על ידו שהוא הוציאם (ברכות נח.). ואפשר שהסימן נקי על קריעת יס סוף, שאם היה התגלות ה' בצחינה גדולה מאוד (מכילתא בשלח ג), אז אפשר שבמלחמת עמלק נודע להם, שעמלק לע עליהם בכח הכשפים היותר חזקים, ואמרו (רמב"ם הלכות מלכים פ"ט ה"ב): והיה כאשר יריס משה ידו וגבר ישראל, וכי ידיו של משה עושות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה היו מתגברים; ומזה היו יכולים לרעות שה' הוא העושה להם את כל הנסים. והנה יתרו כשמע מהנסים של יציאת מצרים, היה גם כן מסופק מאיזה צד בזו הנסים ליטראל, אם מצד הקדושה או להיפוך, על כן לע רצה תיכף לצוא ליטראל, **ומה שמועה שמע וצא קריעת יס סוף ומלחמת עמלק**, דבזה ידע **כי הוציא ה' את ישראל ממצרים.**

(תשב)

וישמע יתרו וגו'. שלשה היו בחותה עצה בלעם חיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, חיוב שאתק נידון בסורין, יתרו שברת זכו בני בניו ליטב בלשכת הגזית (סנהדרין קו.). נראה שיתרו למד ממלחמת עמלק שאסור ליטב עם רשעים, דאמרו (פרקי דרבי אליעזר מג): עמלק לע היה יכול לנגוע רק בחותן שהיו חוץ לענן; ולכאורה היה להם עצה שיכניסו את כל חותן שהיו חוץ לענן בין עני הכבוד, וממילא לע יוכל עמלק להתגרות בהם. אבל הם לע עשו כן אלא הניחו חותם חוץ לענן, לפי שאסור ליטב יחד עם רשעים. וזהו **מה שמועה שמע וצא, מלחמת עמלק.**

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. שלשה היו בחותה עצה בלעם חיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, חיוב שאתק נידון בסורין, יתרו שברת זכו בני בניו ליטב בלשכת הגזית (סנהדרין קו.). לכאורה למה לע התחבר יתרו בעצה עם חיוב שהיה לדיק גמור, לאם היה מתחבר אליו היו תרי לגבי חד, וחולי נתבטלה עצת בלעם ברוב. ונראה להגה ממרו (ילקוט רמז): כשיבב ה' על כעס מלכותו ותבע הממשלה שלו, בחותה שעה מלחמה ה' בעמלק; ולכאורה מה חיכפת לן בעמלק לעתיד, שכל החומות יהיו גריס, ואף אם יאחר עמלק מה יוכל להזיק כשהיה יחיד נגד כל העולם. ימנם מצואר מזה, שאף אם הצדיקים הם רובו ככולו, כל זמן שיש ביניהם רשע אחד יוכל להזיק לכולם, ומזה רחיה שהצדק עם יתרו שברת ולע רצה להיות מיועצי פרעה, הגם שבצירוף חיוב היו תרי לגבי חד, שאסור ליטב עם רשעים. וזהו **מה שמועה שמע וצא**, דלכאורה חיך מלאו לבו לבוא אל מחנה ישראל, והוא אחר גרם להם גרות בבחירתו, לכך אמר ששמע **מלחמת עמלק**, ובזה התברר לדקתו.

(דברי יואל)

כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים

מסופר על הרה"ק ר' שמואל מסאלאנט זצוק"ל (גאב"ד ירושלים) שהי' כל ימיו מסור למען עם ה' והי' ביתו פתוח יומם ולילה ממש בלי הרף לכל יוצא ובא מנער ועד זקן וכשהי' בזקנה מופלגת וחלש מאוד ביקשו מקורביו לקבוע שעות מסויימות לקבלת הקהל והוא לא רצה ודחה אותם באמרו הרי אנו מצווין להדבק בדרכיו ית"ש ונאמר כי הוא אל זן ומפרנס אותנו בכל עת ובכל שעה ואין שעות לפניו רק כל כולו מסור לעולמו וכמו"כ אנחנו צריכים לידבק במידותיו ודפח"ח וזה ג"כ הי' מענה מרע"ה ליתרו כששאלו מדוע יושב מבוקר ועד הערב ענה ואמר כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים שדרושים ממנו שאדבק במידותיו ית"ש וזה מידתו לפרנס עולמו בכל עת וע"כ מוכרח אני ג"כ לישב כל היום מבוקר עד הערב.

(אלופי יהודה)

וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר

פעם אחת בשבת תשובה לא נכנס הרה"ק מטשארטקוב לשולחנו הטהור ובסעודה שלישית נכנסו כמה מחשובי החסידים אל הקודש פנימה וסיפרו לו שהחסידים שרויים בעגמ"נ וצער על שלא זכו להסתופף בצל קדושתו וכמה מהם בא ממרחקים ועלה להם הדבר בהרבה עמל ויגיעה ולבסוף לא זכו לזה והשיב להם הרה"ק מטשארטקוב זצוק"ל האמת הוא שברצוני הי' לישב עמכם בסעודת השבת כדרכי אך מחמת שראיתי שהשמים התקדרו בעבים וחששתי שיעצרנו הגשם ובעבור זה נעשה אצלי היסח הדעת ולפיכך אף שאח"כ נתפזרו העננים והי' באפשרי ללכת עכ"ז לא יכולתי ללכת מחמת שלא הי' לי ההכנה מחדש כי כבר הסחתי דעתי מההכנה הראשונה ובכל עבודת הקודש צריך הכנה קודם המעשה וכדכתיב בשעת מתן תורה וידבר אלוקים כל הדברים האלה לאמר ולכאורה תיבת לאמר מיותרת אך י"ל דהנה לכאורה קשה למה הי' צריך השי"ת להתחיל את התורה עם בראשית וכמה וכמה פרשיות עד עשרת הדברות והו"ל להתחיל תיכף עם עשרת הדברות שהיא עיקר אמונתינו ויסוד היסודות אך באמת כל הדברים היו הכנה לפני מתן תורה וזהו פי' הפסוק וידבר אלוקים את כל הדברים האלה פי' מבראשית עד הנה "לאמר" כדי שיוכל לאמור "אנכי ה' אלוקיך".

(בפי ישרים)

ולא תעלה במעלות על מזבחי

שני אברכים מעיר לאדז' שלא היו נמנים על עדת החסידים נועצו יחדיו לנסוע להרה"ק מאלכסנדר כדי להתל בו ולבשו בגדי החסידים והתנהגו כמותם כדי שלא ירגישו בהם, בערש"ק הגיעו ונתן להם הרה"ק מאלכסנדר שלום ולא דיבר עמהם מאומה וכן במשך כל השבת, במוצש"ק נועדו להיכנס עוד הפעם כדי לקבלת ברכת פרידה כדרך החסידים וכוונתם הי' כדי לראות דרכו ומנהגיו כדי להתלוצץ אח"כ מהם, אמר להם הצדיק האם למדתם פעם חומש ויהי' כמצחק בעיניהם, כי הם התימרו לאמרו: מי ידמה לנו במקרא ובדקדוק לשון הקודש, והשיבו לו הן. ושאלם עוד האם ידעתם פי' הפסוק "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" השיבו הן. ואמרו לו את הפי' אמר להם הצדיק אני יאמר לכם פירושו של מקרא: "במעלות" הוא מלשון "נפש כי תמעל מעל" "מזבחי" הוא הצדיק שזובח את יצרו ותאותו לה' וכוונת הפסוק הוא שלא תלך בערמימיות למעול מעל בהצדיק "אשר לא תגלה ערותך עליו" שאם לא תשמע רק תעלה במרמה ומעל על הצדיק אז הצדיק יגלה קלונך, את אשר אתה עושה במסתרים, דברים מכוערים ומגונים שתבוש בהם, כששמעו האברכים את דברי הצדיק ותאחזמו רעד ונמס לבם כדונג מגודל הבושה שכיסתה פניהם והצדיק הוכיחם על מעשיהם וגילה לפניהם תעלומות מעשיהם המכוערים, האברכים כפפו את ראשם ובכו בדמעות שליש ואח"כ ניחמם הצדיק ודיבר על ליבם דברי ניחומים בעניני תשובה ולא זזו משם עד שנעשו בעלי תשובה גמורים וקיבלו עליהם את דרכי החסידות.

(שיחות קודש)

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וישמע יתרו וגו' . י"ל בדרך הלצה, כי יש הרבה אנשים שאינם מאמינים בצדיקי הדור, ובכל זאת בצדיק שהוא כבר בעולם העליון אומרים בו אנו מאמינים שהי' באמת צדיק, **וכמו שכל אחד ואחד מחבב ומנשק את הס"ת מחמת שעומדת בארון הקודש ורואה כל מעשה בני אדם ואינה מוכיחה את שום אדם, אבל את הצדיק וראש הדור המה שונאים מחמת שיראים מפניו לעבור עבירה כי הוא מוכיח אותם, וע"ז אמרו ז"ל** (מכות כב:) **הני בבלאי טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא. רק הצדיק אשר בעולם העליון אותו הם אוהבים ומחזיקים אותו לצדיק גדול מחמת שאז אינו מוכיח אותם והוא כמו הספר תורה, אבל אם הוא בחיים חייתו הם שונאים אותו. אמנם אין זה דרך האמת כו'.**

וזהו הי' ביתרו המעלה מה שמועה שמע ובא, היינו תיכף בא אליו ולא המתין כלל. וזהו שאמר מכירו הייתי לשעב"ר, היינו עד עתה הייתי מכיר בצדיקי הדור רק לשעבר, היינו הצדיקים שהיו בעולם לשעבר, אך כל זמן שהצדיק הי' בעולם הזה לא הכרתיו כלל. אבל ועכשיו ביות"ר, שיש לי יתרון שהכרתי להצדיק בעת שהוא עכשיו בעולם הזה, וזהו ועכשיו ביותר, והבן.

עטרת ישועה

בעזהשי"ת

מלך ביופיו תחזינה עינינו

בנערינו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו

גדול יהיה המעמד לה' ולתורתו

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

עתה שמע בקולי איעצך ויהי' אלוקים עמך, וקשה דמשמע דעד עכשיו ח"ו לא הי' אלוקים עמו אתמהה, ויש לומר עפי"מ דמקשה בזוה"ק איך תוכל השכינה להתייצב בעדת הדיינים בשעת המשפט הלא מבואר במשנה (אבות פ"א) כשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וא"כ אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד, ומתרץ שם דבשעה שהבעלי דינים יוצאים לחוץ והדיינים נושאים ונותנים בדין אז שכינתא ביה שריא, וזהו שאמר לו יתרו מדוע אתה יושב לבדך דאם משה הוא דן יחידי אז א"צ ליישא וליתן בדין וא"כ א"צ הבעלי דינים לצאת חוצה ואיך תוכל להיות השראת השכינה אצלו, ואשר על כן פתח פיו בחכמה ואמר שתקח עמך דיינים ואז ממילא צריכים הבעלי דינים לצאת החוצה בשעה שתיהיו נושאים ונותנים ואז יהיה השכינה עמך, וזהו איעצך ויהי אלוקים עמך.

(עדות ביהוסף)

☆

במדרש כששמע משה מפי הגבורה אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, והיא פלא, ונל"פ עפי"מ שאחז"ל שלכך אמר הקב"ה בלשון יחיד אנוכי ה' אלוקיך כדי לתת פתחון פה למשה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל לומר לי ציוית ולא להם, ובזה יל"פ הפסוקים בתהלים (פ"א י') לא יהי' לך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים וכו' דהיינו שע"י מה שאמר הקב"ה לא יהי' בך אל זר וכו' אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הכל בלשון יחיד הרי בכך כאילו אמר הקב"ה למשה בפירוש הרחב פיך ואמלאהו עם אמתלא טובה שתוכל ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל ולכן ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי מפני שהיתה להם עילה טובה שלא לשמוע לדברי ה' כאמור, והנה בעת מעשה העגל אמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" אלא שמרע"ה לא הסכים לזה וכמו דאי' בגמ' (ברכות לב.) אמר משה לפני הקב"ה יש לי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם שביקש גדולה לעצמו ולא ביקש עליהם רחמים עכ"ד הגמ' ובזה יתבאר דברי המדרש כששמע משה אנוכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ בלשון יחיד וע"ז ניתן לו פתחון פה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל שמח מאוד שכן מעתה לא יוכל הקב"ה לכלות את ישראל ולעשות אותו לגוי גדול ולכן אמר "ברוך שלא עשני גוי" [גדול]... כיון שיש לי לימוד זכות על ישראל לאמור לי ציוית ולא להם.

(אוד מוצל מאש)

☆

או יאמר ע"פ מה דכתיב (דברים ד' ל"ג) "השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" ולכן כאשר שמע משה קול ד' מתוך האש שאמר "אנכי ד' אלקיך" ונשאר בחיים פתח ואמר "ברוך שלא עשני גוי" כי אם היה גוי לא היה נשאר בחיים.

(דברי שאול)

דורש טוב

ועתה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. לפי פשוטו קשה מהו זה נתינת טעם על 'והייתם לי סגולה', מחמת 'כי' לי כל הארץ. ונ"ל לפרש, דהלא משנה ערוכה בידינו '**עבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות**' (גיטין מג ע"ב), **והנה אמרו חז"ל** אשר כביכול הש"י בעצמו שומר תורתו ומקיים מצותיו, כמו שאנו מברכין על המצות אשר קדשנו במצותיו, 'מצותיו' דייקא כביכול אשר הוא בעצמו מקיימם, וכענין שמצינו בדברי חז"ל מנין שהקב"ה מניח תפילין (ברכות ו.) ומנין שהקב"ה מתפלל (שם ז.), **אם כן לפי"ז** כיון שהש"י מכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות, וכן יעשה הקב"ה עמנו במהרה בימינו יוציאנו לחירות עולם:

אך לפי"ז יש לכאורה לומר, כיון שאנחנו נעשינו עבדים להש"י בקבלת תורתו ומצותיו לעשותם, וכשמכרנו לנכרים ולחוץ לארץ אם כן עפ"י משפטי התורה יחוייב לנו היציאה לחירות גם מרבו הראשון, ופטורים אנחנו (ה"ו) מעול התורה ומצות של הש"י שהוא האדון אשר מכרנו כו'.

והתשובה לזה, דהנה אמרו רז"ל דשאלו האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת דהוה הוצאה מרשות לרשות, והשיבו דכל העולם כולו שלו, והוי כביכול בד' אמות, ואין כאן הוצאה מרשות לרשות (בראשית רבה פי"א ה'), **ואם כן לפי"ז** לא נוכל לפטור את עצמנו מעול עבודתו ית"ש לומר שהוציאנו מרשותו לרשות אחרים כיון שכל העולם כולו שלו אין כאן הוצאה מרשות לרשות.

וזה יש לפרש בדקדוק הפסוק ועתה אם שמוע וכו'. דרצ"ל 'ועתה', כשתקבלו עתה מלכותי ולעבוד עבודתי בתורה ומצות, '**והייתם לי סגולה מכל העמים**', רצ"ל אפילו כשתהיו תוך העמים בגלות, עכ"ז תהיו קנויין לי ולתורתי, **ואם תאמר** הלא עבד שמכרו רבו לנכרים יצא לחירות, **אין לכם בזה טענה** שתצאו לחירות מן עול תורתי ומצותי מטעם '**כי לי כל הארץ**', **ואין זה נחשב הוצאה מרשות לרשות.**

בני יששכר (סיון מאמר ב' אות ד')

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה וגו' (פרק יח פסוק א)

...וּכְשֶׁאָמַר וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדֶּרֶךְ (פסוק ח), וְאָמַר יִתְרוֹ מִזֶּה עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' (פסוק יא), לָמָּה לֹא סִפֵּר לוֹ מַעֲמַד הַר סִינַי, וּמִמֶּנּוּ יוֹדֵעַ כִּי הַשֵּׁם אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ וְכוּ'... וְאוּלַי נֹאמַר שֶׁשָּׁמַע יִתְרוֹ בְּאַרְצוֹ מִיָּד כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְנָסַע מֵאַרְצוֹ וְהִגִּיעַ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי חֱיוֹתוֹ חוֹנֶה בְּהַר סִינַי אַחַר מַתַּן תּוֹרָה. וְלֹא סִפֵּר שֶׁהִזְכִּיר לוֹ עִנְיַן הַמַּעֲמָד הַהוּא, כִּי הַדָּבָר עוֹדֶנּוּ קָרוֹב וְעוֹדָם שָׁם, וִיבָיְדוּעַ כִּי סִפֵּר לוֹ":

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (שם)

לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה לְמֹשֶׁה, שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ חֶסֶד וְטוֹבָה שֶׁיָּבֹא אֶל פַּרְעֹה תָּמִיד וְלֹא יִפָּחֵד מִמֶּנּוּ וְיָבִיא עָלָיו הַמַּכּוֹת עַד שֶׁיְּצָאוּ מִמִּצְרַיִם הוּא וְהָעָם עִמּוֹ, וְהוּא כְּמָלְלוֹ עֲלֵיהֶם. וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר, לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל, בַּעֲבוּר מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, וְחַטַּעַם עַל הַמַּכּוֹת וּטְבִיעַת פַּרְעֹה". וְכֵן נִרְאָה מַדַּעַת רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאָמְרוּ (מכילתא באו) שֶׁקִּבֵּל מֹשֶׁה כְּיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק לוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם: (פרק יח פסוק ז)

רס"י – וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק לוֹ. אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הִשְׁתַּחֲוָה לְמִי, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִישׁ לְרֵעֵהוּ, מִי הַקְּרוּי אִישׁ, זֶה מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאִישׁ מֹשֶׁה (מכילתא שם)":

מעשה חש"ב

א פירוש, שלכן לא נזכר שסיפר משה ליתרו על מתן תורה, על אף שבוודאי סיפר לו מעמד הר סיני. הטעם 'כי הדבר עודנו קרוב ועומד שם', ובידוע כי סיפר לו, ולכן לא הוצרך הכתוב להזכירו. ונראה להביא סמוכין לדברי רבינו שאמר 'הדבר עודנו קרוב ועודם שם', מדברי רש"י בגמרא (תענית כא: ד"ה אל מול ההר ההוא) דלא נסתלקה השכינה עד לוחות האחרונות שנתנו ביום הכפורים. ולפי"ז כשהגיע יתרו להר סיני עדיין שמע את הקולות ואת הלפידים, ועדיין היה המשך של מעמד הר סיני.

ב רש"י מבאר הכתוב כדלהלן: 'כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו' – היינו ירידת המן, הבאר, ומלחמת עמלק. [ומה שאירע לישראל אחרי שיצאו ממצרים]. והמשך הכתוב, 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים', – הוא ענין בפני עצמו, שכמו"כ שמע הנס הגדול מכולן שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים. וכאילו היה כתוב 'וכי' הוציא בוא"ו החיבור (מורחי). והנה רבינו אינו מפרש כרש"י. ואפ"ל טעם הדבר, דפשוטו של מקרא משמע שכל הכתוב מיירי מענין אחד מהנסים של יציאת מצרים. כמו שכתוב 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים'.

ג רבינו מפרש כוונת הכתוב 'אשר עשה אלקים למשה', הכוונה על הניסים והנפלאות 'שעשה' הקב"ה למשה רבינו. והיינו שיכול היה להכנס לפרעה ללא מורא, ולא פחד ממנו כלל והוא כמלך עליהם. ועי"ז היה יכול להוציא את ישראל ממצרים. ולפי זה כל הכתוב מיירי מענין אחד, של הנסים של יציאת מצרים. וכן א"ש למה הזכיר הכתוב את משה בפני עצמו. שהיה זה נס מיוחד למשה. משא"כ לפירוש רש"י צ"ב למה נקט משה בפני עצמו, לכן הביא דרשת חז"ל 'ששקול משה כנגד ישראל'.

ד האבן עזרא סובר כדעת רבינו שכל הכתוב מיירי מהנס של יציאת מצרים, אמנם מפרש 'אשר עשה אלקים למשה ולישראל', הכוונה 'בעבור' משה וישראל. דהיינו ששמע כל המכות שעשה אלקים לפרעה במצרים 'בשביל' משה וישראל. ועי"ז הוציאם ממצרים. ולפי"ז אין כוונת הכתוב על נס מיוחד עבור משה. ועי"כ רבינו שכן משמע מחז"ל מכיון שדרשו 'ששקול משה כישראל'.

ואפשר לומר שלכן לא למד רבינו כפי האבן עזרא, דלפי דבריו היה צריך לכתוב אשר עשה אלקים 'לפרעה ולמצרים, עבור' משה וישראל. ואפשר להוסיף לבאר שרבינו לשיטתו למה שביאר הכתוב (שמות יא ג) 'ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים' הכוונה שהקב"ה נתן מתנה למשה רבינו של נשיאת חן, ונשא חן בעיני המצרים. שבמקום שישנאו אותו בשביל המכות, הוסיפו להם חן בעיני עבדי פרעה, ועי"ז יכול היה להוציא את ישראל ממצרים. וזה כוונת הכתוב 'אשר עשה' אלקים למשה, נס הזה של נשיאת חן.

ה דעת רש"י שכל הפסוק מיירי ממשה, שהוא יצא לקראת חותנו, והוא השתחוה לו, והוא ישק לו והוא שאל בשלומו של יתרו. והנה עה"כ (בראשית מו כט) 'ויאסור יוסף את מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד', מפרש רש"י שיוסף נפל על צואריו של אביו ויבך, אמנם דעת רבינו שיעקב נפל על צואריו של יוסף וכלשונו 'כי איננו דרך כבוד שיפול יוסף על צואריו אביו'. וכן מפרש רבינו (שמות ה, כז) 'ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלקים וישק בו', מפרש רבינו 'אהרן נשק למשה, כי משה הענו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא אמר וישקו איש לאחיו'. – ואולי אפשר לומר לפי דעת רבינו לעיל כי משה הענו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא נשקו, וכן יוסף לא נפל אל אביו שאינו דרך כבוד, אפשר שיפרש נמי הכא 'וישק לו' שיתרו נשק למשה. – אמנם לפי זה לכאורה צ"ע שהרי תחילת הפסוק מיירי ממשה כמו שנאמר 'ויצא משה לקראת חותנו', והמשך הכתוב 'וישק לו' מיירי מיתרו, א"כ היה צריך לכתוב 'וישק יתרו', אפשר ליישב כמו שכתב רבינו (חיי שרה פרק כ פסוק לב) 'ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחוץ רגליו' וגו', ומפרש רבינו שם שתחילת הכתוב 'ויבא האיש הביתה', הכוונה על אליעזר, ואילו המשך הכתוב 'ויפתח הגמלים' מוסב על לבן, וכן 'ויתן להם תבן' וגו' קאי על לבן, ולא נזכר בקרא שמו של לבן, והביא שם עוד כתובים שמוצאים כן. וא"כ שפיר אפשר לפרש גם כאן שתחילת הכתוב מוסב על משה, והמשך הכתוב מוסב על יתרו.

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹקִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹקִים: (פרק יח פסוק יב)

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים. הָיָה כָּל זֶה טֶרֶם בּוֹאָם אֶל הַר סִינַי. גַּם יִתְכֵּן לְפָרֵשׁ שֶׁסֵּדֶר הַכָּתוּב כָּל עִנְיָן יִתְרוֹ, אֲבָל הָיָה זֶה אַחַר שֶׁעָמַד עִמָּהֶם יָמִים רַבִּים", וְנִתְגַּיֵּר בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהַרְצָאַת דָּמִים כַּמִּשְׁפָּט:

וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וגו': (פרק יח פסוק כא)

וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וגו': (פרק יח פסוק כא)

שֹׂנְאֵי בָצַע. שֶׁשּׂוֹנְאִין אֶת מָמוֹנָם בַּדִּין, כְּהַהִיא דְּאָמְרִינַן (ב"ב נח:) כָּל דַּיָּנָא דְּמַפְקִין מִנֵּהּ מָמוֹנָא בְּדִינָא לָאו דַּיָּנָא הוּא. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. יִרְצֶה לְפָרֵשׁ שֶׁכָּל מָמוֹן שֶׁיִּדְעוּ בּוֹ שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִיָּדָם בַּדִּין יִשְׂנְאוּ אוֹתוֹ וְיַחְזִירוּהוּ מֵעַצְמָם, וַאֲפִלּוּ הוּא שֶׁהֶחֱם בָּאֱמֶת, כְּגוֹן שֶׁקָּנָה עֶבֶד שֶׁלֹּא בְּעֵדִים, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. אֲבָל הַלָּשׁוֹן בְּמְכִילְתָּא אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ שָׁם שׂוֹנְאֵי בָצַע, שֶׁהֵן שׂוֹנְאִין לְקַבֵּל מָמוֹן בַּדִּין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר, שׂוֹנְאֵי בָצַע, אִלּוּ שֶׁהֵן שׂוֹנְאִין מָמוֹן מֵעַצְמָן, אִם מָמוֹן עַצְמָן שׂוֹנְאִין קַל וָחֹמֶר מָמוֹן חֲבֵרֵיהֶם. פֵּרֵשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׂוֹנְאֵי בָצַע, שׂוֹנְאֵי שֹׁחַד, כְּמוֹ כֶּלוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע (ירמיה ו יג), אִישׁ לְבַצָּעוֹ מִקְצֶהוּ (ישעיה נו יא). רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי דָּרַשׁ כִּי הֵם הַשּׂוֹנְאִים הַמָּמוֹן חָרַב, וְאֵין לֶחֶם חֶפְץ בִּרְבִיּוּי כָּסֶף וְזָהָב, כָּעִנְיָן אִם אֶשְׁמַח כִּי רַב חֵילִי וְכִי כַבִּיר מָצְאָה יָדִי (איוב לא כה). כִּי הַמָּמוֹן יִקָּרֵא בָּצַע, מַה בָּצַע כִּי נַחֲרֹג אֶת אָחִינוּ (בראשית לז כו), וְאִם בָּצַע כִּי תַחְתֹּם דָּרְכֶיךָ (איוב כב ג), וְהַחֲרַמְתִּי לַה' בִּצְעָם וְחֵילָם לַאֲדֹון כָּל הָאָרֶץ (מיכה ד יג):

וְשׁוּב רְאִיתִי בִּילְמֵדֵנוּ שׂוֹנְאֵי בָצַע, שֶׁשּׂוֹנְאִין מָמוֹן עַצְמָן וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מָמוֹן אֲחֵרִים, יְחִידִי אוֹמְרִים אֲפִילּוּ שׁוֹרָךְ גְּדִישִׁי אֲפִלּוּ קוֹצִין נִטְיוֹתַי כַּהֲנָן אֲנִי דְנוּ. וְזֶה עִנְיָן שֶׁשּׂוֹנְאִין מָמוֹן עַצְמָן שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי, שֶׁלֹּא יַחְמְלוּ עַל מָמוֹנָם בְּעִנְיָן חָדְיוֹן אִם יָבֹא לֶחֶם חֶפְצָד מִמֶּנּוּ. וּמֹשֶׁה הֶחְזִירָם עוֹד בָּזֶה לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ (דברים א יז). וְהַבָּצַע מָמוֹן כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי: וְאוֹנְקְלוֹס אוֹמֵר דְּסָנְאֵן לְקַבְּלָא מָמוֹן. וְאֵין הַמָּמוֹן אֲצֵלוֹ שֹׁחַד, רַק שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ מָמוֹן מִבְּנֵי אָדָם בְּמַתָּנָה אוֹ בְּהַלְוָאָה לְעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִשָּׂאוּ לֶחֶם פָּנִים בְּעֵת הַמִּשְׁפָּט. וּכְעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ (פתיחות קה:) הַאי דַּיָּנָא דְּיָשַׁאל שְׁאַלְתָּא אִסּוּר לְמֵדַן דִּינָא. וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע, שֶׁהֵם אוֹהֲבִים הָאֱמֶת וְשׂוֹנְאִים הָעוֹשֵׁק, וְכִי יִרְאוּ עֹשֶׁק וְחָמָס אֵין דַּעְתָּם סוֹבֶלֶת אוֹתוֹ, אֲבָל כָּל חָפְצָם לְהַצִּיל גָּזוּל מִיַּד עֹשְׁקוֹ:

מעשה חש"ב

א דעת רבינו (בריש הפרשה) כהסוברים שביאת יתרו היה קודם מתן תורה, אמנם אימתי היה הקרבת הקרבנות וערכית הסעודה המבואר כאן, מבאר רבינו בשני אופנים. א' שהיה קודם מתן תורה. ב' לאחר מתן תורה.

ובפשטות אפשר לבאר סברת הב' אופנים. דהנה דעת רבינו לשיטתו שיתרו קודם מתן תורה בא כשהיו ישראל ברפידים, וכן שכל התורה כסדרה נכתבו, לכן מסתבר לומר כהאופן א' שהיה מיד כשהגיע יתרו, עוד לפני בואם להר סיני, כפי סדר הכתובים. אמנם מצאנו כמה פעמים בדברי רבינו שאע"פ שנקטינן שכל התורה כסדרה נכתבו, מ"מ לפעמים כשהכתוב מספר איזה ענין, מספר כל השתלשלות הענינים שהיה עד סוף סיפור הענין, וכותב המאוחר מוקדם. ולפי"ז אפשר לומר שלכן כותב רבינו אופן הב' דאפשר שהיה אחר מתן תורה. והטעם שנכתבה קודם מתן תורה, מכיון שרצה הכתוב לספר כל ההשתלשלות שהיה שם.

ב הנה רבינו מבאר למה עשו את הסעודה, היינו משום שיתרו התגייר במילה וטבילה, והיתה סעודת ברית. ומשמעות לשון רבינו דטעם זה שהיתה סעודת ברית הוא רק לפי האופן הב', שהסעודה היה אחר מתן תורה. אבל לפי האופן א', אין לומר שזה היה ברית מילה. ואפשר לומר הטעם שהרי הגר צריך להביא קרבן והרצאת דמים על המזבח. והנה הרצאת דמים אסור על במה קטנה, כמבואר במשנה (זבחים פ"ד מ"ו) "מה בין במת יחיד לבמת צבור וכו' ומתן סביב". וא"כ אי אפשר לומר שמיד כשהגיע לרפידים התגייר והקריב קרבן והרצה הדמים, שהרי המזבח עדיין לא היה בנוי, שהרי רק ביום חמישי בנו המזבח. והרי על במה קטנה אין הרצאת דמים. אבל עולות וזבחים שפיר היה יכול להקריב. משא"כ לפי האופן הב' שהיה כבר אחר מתן תורה, ואז היה כבר המזבח. ושם שפיר היה יכול להרצות את הדמים ע"ג המזבח.

וא"כ עדיין צ"ב לפי האופן א', על מה ולמה עשו הסעודה. ובפשטות אפ"ל שזה היה סעודת קבלת פנים לכבודו של יתרו. או אפשר לומר שסעודה זו היתה סעודת אירוסין, שקידש שוב משה רבינו את צפורה אשתו. והיינו לפי מה שכתב רבינו (שמות ד כ) כאשר אמר הקב"ה למשה שישוב למצרים כתיב 'ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו', וז"ל "גם אפשר שהלכו [אשתו ובניו] למצרים, וכאשר נתעכבה שם נכספה אל אביה ושלחה עם הבנים, וזהו טעם 'שלוחיה', כי פחד יתרו שמא היה דעתו לגרוש אותה", פירוש שלכן כתיב בפרשתן (יח ב) 'ויקח יתרו וגו' את צפורה אשת משה אחר שלוחיה', לשון הנאמר בגט 'ושלחה מביתו', שבאמת חשב יתרו שמשה רבינו גירשה. וכן כתב באוה"ח הק' באמת שמשה רבינו גירש את אשתו. וא"כ שפיר אפשר לומר שסעודה זו היתה סעודת אירוסין, שקידשה שוב משה רבינו.

ג **תמצית הדברים: ששה פירושים ב'שונאי בצע'**

א. פירש רש"י: ששונאים את ממונם בדין. ופירש רבינו שכל אימת שהם יודעים שאפשר להוציא את ממונם בדין הם מוותרים עליו ויחזירו מעצמם, ואינם נזקקים לב"ד. ואפילו שהם יודעים שהצדק עמם. [כגון הקונה עבד בלא עדים, שאף שהוא שלו מכל מקום אפשר להוציאו בדיינים].

ב. במכילתא לדעת רבי יהושע: ששונאים לקבל ממון בדין, ופירש רבינו ששונאים לקבל ממון של שוחד מבעלי הדין.

ג. במכילתא לדעת רבי אלעזר המודעי: ששונאים ממון עצמם, ופירש רבינו ששונאים ריבוי הממון, ואין להם חפץ בריבוי כסף וזהב. ואם ממון עצמם שונאים כש"כ ממון אחרים.

ד. עוד פירש בדעת רבי אלעזר המודעי: שאף אם יאיים בעל הדין עליהם ויאמר שאם יחייבו אותן ישרוף את גדישם ויכלה את ממונם, אינם נרתעים מפניו.

ה. תרגום אונקלוס: שאינם מקבלים מתנה או הלואה מבני אדם, ומפרש רבינו שאף שלא בתורת שוחד, שמא ישאו פנים להם אם יבואו לפניהם למשפט.

ו. על דרך הפשט: אנשי אמת ששונאים את העושק, [ואין הכוונה דווקא ששונאים כסף], וכי יראו עושק וחמס אין דעתם סובלם.

פּינת יקרת
מאמר פּקיף ויסודי להרחיב הידיעות בענינא דיומא ופרשת השבוע

לא תשא את שם ה' אלקיך

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשת השבוע אנו קורין את מעמד הנבחר של מתן תורה, כאשר ירד הקב"ה על הר סיני ונתן לנו את תורתו את שני לוחות הברית ובה כתובים את עשרת הדברות יסודות העקריים של תורתינו הק'. דיבור השלישי היא הלאו של 'לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא', ובזה נכלל שלא לברך ברכת ה' לבטלה, והזמן גרמא לברר ולעיין לדינא אי מותר בשעת לימוד מקרא או גמרא להזכיר שם הוי"ה, או אם נזכר ברכה בגמ' ובשו"ע האם מותר להזכירו.

הנה ב'שולחן ערוך' (או"ח סימן רט"ו סעי' ג') מצינו: שמותר ללמד לתינוקות הברכות כתקנן ואע"פ שהם מברכין לבטלה בשעת לימוד וכו', וב'מגן אברהם' (סק"ה) מציין לזה בזה"ל: "אבל גדול בשעה שלומד הברכות בגמרא אומר בלא הזכרת השם, וכן משמע בפירוש המשניות בפרק הרואה (ברכות), ובתוספות ריש פרק הרואה (נד. ד"ה הרואה)", עי"ש. ובמחצה"ש שם ביאר: "ר"ל דתנן הרואה מקום שנעשה בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, וכ' התוס', וז"ל: פירש"י דכל הני ברכות צריכים להזכרת שם ומלכות בא"י אמ"ה כו', עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה וא"כ תקשי על רבי המסדר המשנה למה לא הזכיר בכל הני ברכות שם ומלכות ונתן מקום לטעות, אע"כ דבשעת למודו אסור לגדול להזכיר השם, ולכן גם רבי שסדר המשניות לגורסן לא הזכיר שלא יבואו להזכיר השם בשעת למודו", עי"ש. וכן נפסק בשו"ע הרב (שם סעי' ב') ועוד פוסקים.

וב'פרי מגדים' שם ביאור: דדוקא הברכות אסור לשיטת מ"א, אבל כשלומד פסוקים בתלמוד ודורשן, רשאי לאומרן כמו שהם כתובים עם הזכרת השם, עי"ש, וכן נפסק במשנ"ב (ס"ק י"ד).

אולם ב'שערי תשובה' שם (ומקורו ממחזיק ברכה עי' להלן) מביא התשב"ץ קטן (סימן תי"ט, ובדפוס החדש סימן תכ"א) בשם מהר"ם וז"ל: "ואינו קורא שם של ד' אותיות בתלמוד כי אם השם", עי"ש.

ובשו"ת 'חכם צבי' (ח"ב שאלה לז) כתב בזה"ל: "דין הזכרת שם שמים בפסוקי התורה הבאים בתלמוד, שכתב בתשב"ץ שהיה מהר"ם מונע עצמו מלהזכיר בפיו, ראיה נגדו מברכות (כב.) ובלבד שלא יקרא האזכרות, ועוד מדאמרינן בלולה במקרא כדעת ר"ת ז"ל קידושין (ל.) ד"ה לא, ועוד מדאי' בשבועות (לז.) רב כהנא וכו' א"ל כנה" וכו', עי"ש.

ובשו"ת 'שאילת יעב"ץ' (ח"א סימן פ"א, מובא בשערי תשובה שם סימן רט"ו) מביא בארוכה דברי אביו הגה"ק ז"ל, וז"ל: "שאלתני בני אם מותר לקרות האזכרות בפסוקים המובאים בתלמוד, תשובה: אע"ג דחזינא למיקרי דרדקי דקפדי בהכי, וסוברין שיש בו חשש דלא תשא את שם ה' לבטלה, בודאי טעות הוא בידיהם ולא חזינן לרבנן קשישאי דקפדי בהכי, ואיברא איפכא הוא נהירנא כד הוינא טליא, וגריסנא גמרא באנפא אבא מארי הגאון ז"ל, כשהייתי מגיע לפסוקים וקריתי השם בכינוי כפי מה ששמעתי ממלמדי היה גוער בקורין כך, והורנו לקרות השם כקורא בתורה, והביא ראיה לדבר מהא דאיתא פרק מי שמתו ברכות (כב.) בב"ק דס"ל לחד תנא מציע הוא את הגמרא ובלבד שלא יזכיר האזכרות שבו, הא בהדיא מוכח דדוקא לב"ק הוא דאסור למ"ד, אבל בשאר כל אדם לא. ועל כרחך צריך לקרותן כתקנן, וכל שכן האידנא לדידן דבעל קרי קורא ושונה כדרכו, ולא קיי"ל כההיא דמחמיר ביה, פשיטא דכל אדם מותרין.

ועוד הביא ראיה ממ"ש התוס' בע"ז (י"ט: ד"ה ישלישו) אהא דלעולם ישליש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה כו' כתבו בשם ר"ת דאנו יוצאין ידי חובה במה שאנו שונין תלמוד דאמרינן שנקרא תלמוד בבלי, לפי שבלול הוא במקרא ובמשנה. וא"כ מאחר שיוצאין בו ידי חובת קריאת המקרא, הא ודאי לא סגי דלא קרי לפסוקים שבו ככתבן וכהוייתן כדרך הקורא בתורה, עד כאן דברי הרב, דפח"ח.

ולענ"ד פשוט שאפי' ראיה לא היינו צריכין, כי מ"ט נשנה קריאת הכתובים ממה שהם בתורה, והלא קריאתן מצוה, וכי לחנם ולבטלה קורא אותן בדרך תלמודו, הלא זהו עיקר תלמוד תורה ששקול כנגד כל המצות כשדורש ומפרש הפסוקים, ואי אפשר מבלי שיקראם, וכו'.

ועוד אני אומר שאף אם נזדמנו לו אזכרות במטבע ברכות המובאים בתלמוד, כגון סוף פסחים (קטז:) כן ה' אלהינו יגיענו למועדים כו', יראה לי שמזכיר השם כדרך שקוראו בתורה, שהרי צריך שילמוד הברכה כתיקונה, שיהא נוסחה רגיל על לשונו כתקנו, שאם יבוא לצאת בו ידי חובתו שלא ישנה במטבע ברכות, ואע"ג דכתב במג"א (סי' רט"ו סק"ה) דגדול הלומד הברכות בש"ס אומרן בלא הזכרת השם, אך ראייתי מפי' המשנה לרמב"ם ותוס' דפרק הרואה נ"ד ע"א ד"ה הרואה אינה כל כך ראיה, כי שם הדבר ידוע שכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה, לכן קיצר התנא או הכותב ומעתיק וסמך על הידוע לכל שכל הברכות מתחילין בשם, אבל במקום שנזכר שם באמצע הנוסח במטבע ארוך שאין הכל יודעין שצריך להזכיר שם השם ודאי צריך ללומדו כתקנן" וכו', עי"ש שהאריך. ומבואר שיטת היעב"ץ דלא מיבעיא דמותר להזכיר אזכרות שבתלמוד, אלא אף ברכות הנזכרות בתלמוד מותר להזכירן ולא כמ"א, וב'מחזיק ברכה' (סי' רט"ז) כתב: "ואין דבריו מוכרחים ומנהג רבנן קשישאי בארץ הצבי שלא להזכיר השם כקריאתו (בברכות שבתלמוד, אבל אזכרות במקראות עי' להלן).

וע"ע מש"כ היעב"ץ ב'מור וקציעה' (סי' רט"ז), וז"ל: "עמ"ש בתשו' שאילת יעב"ץ סי' פ"א על ענין זה ושם זכרתי ג"כ דבאזכרות שבמקראות המובאים בגמרא ודאי לית דחש לה, אדרבה מצוה היא לקרותן כהוייתן עם אזכרותיהן, וטעות הוא ביד מלמדים בורים שנמנעים מזה ולא מחכמה", עי"ש.

ובאמת ב'שערי תשובה' (וכן במחזיק ברכה להחיד"א) נראה דהמהר"ם מיירי 'בברכה' שבתלמוד ובזה כ' דלא יזכיר השם, אבל באזכרות שבתלמוד מזכירן ולא כמו שהבינו החכ"צ והיעב"ץ דאוסר נמי אזכרות שבתלמוד, ולפי"ז המהר"ם הוא כשיטת מ"א.

ובמהר"ם נמי מבואר דדוקא אזכרות של ד' אותיות לא יזכיר, אבל שאר שמות מזכירן, וכעין זה מבואר בשו"ת 'תורה לשמה' סימן תצ"ו דיש חילוק איזה שמות, אבל הוא מחלק להלכה אימתי מותר להזכירן ואימתי לא, וז"ל: "שאלה בעת שהאדם דורש או מדבר באיזה הלכה וצריך הוא להזכיר שם אחד משמות הקודש כגון שם אהי"ה או שם י"ה, או שם אד"י או שם שד"י וכיוצא, אם מותר לו להזכיר את השם כולו כמו שהוא או ישנה להזכירו בשינוי קצת, דיש לומר כיון שאינו מזכירו בעת תפילה ותחנה ובקשה, אלא בתוך הדרשה או בתוך הלכה למה יזכרנו כולו כמו שהוא יורינו, ושכרו כפול מן השמים.

אם הוא שם אדנ"י לא יזכרנו כולו כמו שהוא אלא יאמר שם אל"ף דל"ת, או יאמר שם אדנות, וכן שם י"ה יאמר שם יו"ד ה"י, אך שאר שמות של אהי"ה או שד"י וא"ל וכיוצא יוכל לזכרם כמו שהם, והטעם, כי שם אדנ"י הואיל והוא כינוי לשם הוי"ה הגדול שאסור לקראו ככתבו ורק נקרא בשם אדנ"י לכן צריך להזהר בו יותר בכהאי גוונא, וכן שם י"ה הואיל והוא עיקרו של שם הגדול גם כן צריך להזהר בו בזה, גם איכא עוד יש טעם אחר לחלק ביניהן כי שאר שמות יש להם דמיון כמותם בדברים אחרים כי שם אהי"ה הנה יש תיבה כיוצא בו בשאר דברים כמו כי אהיה עמך וכיוצא בזה הרבה, וכן שם א"ל יש כמוהו מלה בשאר דברים כמו וידבר פלוני אל פלוני וכיוצא בזה, וכן שם אלהי"ם יש זה בחול כי הדיינים נקראים בשם זה וכן אלהים אחרים, אבל שם י"ה ושם אדנ"י לא יש כמוהו מלה אחת בשאר דברים, דהיינו לא יש כזה שיהיה נקרא הנו"ן בקמ"ץ כי אם רק יש שנקרא הנו"ן בניקוד חיר"ק, כי מה שכתוב ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך, קיימא לן כי שם זה קודש הוא ולהקב"ה אמר כן, וכן מה שכתוב ויאמר לוט אליהם אל נא אדוני, גם כן קיימא לן ששם זה קודש הוא וכמו שאמרו רבותינו ז"ל וכנזכר ברש"י ז"ל, ונמצא כי השם הזה של אדנ"י הוא מיוחד לה' יתברך לכן צריך לנהוג בו כבוד, בכהאי גוונא שאם אינו אומר אותו בתוך הפסוק או בתוך תפלה ובקשה כי אם רק מזכירו בתוך הדרשה או דברי הלכה שלא יזכרנו כמו שהוא אלא יאמר, שם אל"ף דל"ת או שם אדנות וכן בשם י"ה יאמר שם יו"ד ה"י וכו'

ודע כי מה שאמרו בברכות (דף כב.) בברייתא, רבי נתן בן אבשלום אומר אף מציע הגמרא ובלבד שלא יאמר אזכרות שבו, דמוכח דדוקא בב"ק קאמר הכי אבל שאר כל אדם מזכיר האזכרות, הנה זה קאי על אזכרות דשם שד"י או אהי"ה או אלהי"ם וכיוצא, אבל שם אדנ"י או שם י"ה אפילו שאר אדם לא יזכרנו כמו שהוא אלא יאמר אל"ף דל"ת או יו"ד ה"י, ועוד נראה לומר דזה קאי על השמות אשר בתוך המקראות, דכיון שהוא אומר המקרא כמו שהוא אז אפילו שנזכר בו שם הוי"ה יאמר כקריאתו שהוא אדנ"י בפירוש, וכן שם י"ה שבמקרא יקראנו כמו שהוא כיון שהוא קורא אותו בפסוק שלו, ורק על מה שמזכיר בתוך דברי ההלכה או הדרשה כתבנו שצריך לשנות בשם אדנ"י ובשם י"ה, אבל אם אומר הפסוק עצמו אף על פי שאומרו בתוך הדרשה יאמר אותו כמו שהוא, והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי", עי"ש. ומבואר דמסיק להלכה דאזכרות בגמ' מותר להזכירן בכל אופן, אבל אם מזכיר בדרשה פסוק אז יש חילוק בין השמות.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' יצחק יודא שטערן ז"ל

ב"ר אלעזר אלימלך ז"ל

נלב"ע כ"ג שבט

ת נ צ ב ה.

הונצח ע"י נכדו היקר והנעלה רודצו"ח

הר"ר **אלעזר אלימלך**

פארגעס הי"ו

יין המובחר לקידוש

בפרשתן **"זכור את יום השבת לקדשו"** (כ' ח), ודרשי' (פסחים קו.) זכור וגו', זוכרהו על היין, דבעינן לקדש בשבת על היין, והטעם דבעי' דוקא על היין – מצינו כמה טעמים בזה

א) בתום' (שם, ד"ה זוכרהו) כיון דלשון "זכירה" כתיב על היין, דכתיב "זכרו כיין לבנון" (הושע יד) וכתיב "נזכירה דודיך מיין" (שיר השירים א), ולכן "זכור" היא על היין.

ב) בס' החינוך (מצוה ל"א) כתב הטעם כיון דטעם הקידוש היא בכדי להתעורר מתוך מעשה זה לזכור גדולת היום, ולכן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה שהוא סועד ומשמח, כי לפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם.

ג) בתו' רי"ד (בגמ' שם) כתב דזהו קבלה למשה מסיני דצריך לקדש על היין (אלא שהוא כתב כן להסוברים דקידוש על היין חיובו מה"ת).

ד) בפשטות יש בזה גם ענין של שירה על היין, וכן כתב הרשב"א בתשו' (ח"ד סי' רצ"ה), וכן האריך בזה בשאילתות בפרשתן, וז"ל מנלן דעל היין דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלוקים ואנשים וגו', אם אנשים משמח דשתו ליה אלוקים במה משמח הוי אומר בשירה, מיכאן אמרו אין אומרים שירה אלא על היין עכ"ל.

ונפרט כמה סוגי יין, ברכתם, וכשרותם לקידוש

יין ישן

יין ישן דהיינו יין שעבר עליהם יותר מארבעים יום מעת סחיטת הענבים, ברכתם בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו.

על היין מברכים בורא פרי הגפן, ואינו דומה לשאר משקין הנסחטים שברכתם שהכל כדמבואר בגמ' (ברכות ל"ה:) דיין אישתני למעלותא מהפרי עצמו שהוא סעיד ומשמח, וכן הוא בראבי"ה (ח"א ברכות סי' צ"ח), ובריטב"א (הל' ברכות פ"א ה"כ), ובשועה"ר (סי' ר"ב סעי' י"), ובמשנ"ב (סק"ב), אולם במאירי (ברכות שם) כתב רק דחשיבותו הוא שהוא זן וסועד את הלב כפת עצמו, ולא כתב המעלה דמשמח.

והנה עמדו האחרונים לגבי ברכת הגפן ביין מגיתו [דהיינו חדש פחות ממ' יום], הא בעינן סועד ומשמח, ויין מגיתו אינו סועד ומשמח, דהם אינם עדיפי מענבים עצמם, שאין בהם מעלת סועד ומשמח, וכן מצינו לגבי דיין מגיתו אינו משמח דאיתא בגמ' (סנהדרין ע.) דערב תשעה באב אין לשתות יין, ויין מגיתו מותר לשתות, וכדפרש"י (שם) דאינו משמח את הלב, אולם מצינו באחרונים דיש בהם קצת מהמעלות האלו, בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קל"ד) מוכיח דיין מגיתו סעיד דהרי בערב פסח דאין לשתות יין מעט דסעיד והרבה יין מיגריר גריר, איתא בדע"ת (סי' תע"א) בשם הדעת קדושים דיין מגיתו דינו ג"כ דאין לשתות.

יין חדש [שנסחט בפחות ממ' יום, מאס"ט]

יין חדש, מיין ענבים [מי סחיטת ענבים, מאס"ט, שנסחטו בפחות ממ' יום] ברכתו בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו, אולם מצוה מן המובחר למי שביכלתו לקדש על יין ישן, דהיינו יין לאחר שעבר עליו מ' יום.

בשו"ע (סי' רע"ב סעי' ב') פסק דיין מגתו [מי סחיטת ענבים שלא עברו עליהם ארבעים יום מעת סחיטתם, והיין לא התחיל לתסוס, והוא נקרא נקרא יין מגתו (מאס"ט)] כשר לקידוש, והמ"א (סק"ד) הוסיף דמצוה מן המובחר לקדש על ישן, ומ"מ מסתבר דזהו דוקא למי שנהנה מיין ישן, אבל מי

ששונאו וקשה לו שתיית היין לא שיך לומר שזהו מצוה המובחר, בזמן שזה מצער אותו, ובס' קצות השולחן (סי' פ' הערה א') כתב דמסתבר דיש להוסיף שליש לקנות יין ישן לדעת הפוסקים דגם במצוה דרבנן צריך להוסיף שליש משום הידור מצוה.

מיץ ענבים [גרעי"פ דושו"ס]

מיץ ענבים [גרעי"פ דזשו"ס] הנמכר בחנויות, ברכתם בורא פרי הגפן, ומנהג העולם לקדש עליהם, ויש המחמירים לעצמם שלא לקדש עליהם.

הנה מיץ ענבים הנמכרים הם כיין שנסחט חדש פחות ממ' יום, ואף שנסחטו כבר מזמן רב, אולם לאחר הסחיטה עושים פעולות בכדי שהיין לא יוכל לתסוס, דהיינו או שמבשלים את היין קודם התסיסה ובכך הוא גורם שהיין לא יתסוס, או שמערבים ביין חומר הגורם לו שלא יתסוס, ויש דיעות הסוברים דעל יין כזה ברכתו שהכל, ומקורם בב"י (ריש סי' ר"ב) דעל יין האירופי דעת האורחות חיים דברכתו שהכל, והיינו שמניחים עפר לבן לאחר דריכת הענבים, וע"ז היין יעמוד במתיקתו, אולם דעת הפוסקים לברך בופה"ג, עי' שו"ת מנח"י (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה.

והמחמירים שלא לקדש עליהם כיון שנעשית פעולה שלא יתסוס, וסברתם דמבואר בגמ' (ב"ב) דבעינן יין משכר, ואף דיין מגתו שהוא פחות ממ' יום ג"כ אינו משכר, ועכ"ז הוא כשר לקידוש, כיון דעכ"פ הוא ראוי להיות משכר, דהיינו אם יניחנו כך היין יתסוס ויהא משכר, והביאו ראיה לזה מדברי הרשב"ם (בד"ה יין) דכתב דלכן כשר יין מגתו כיון דראוי להיות משכר, ואינו דומה ליין קוסס דאין סופו להיות שכר, ומשמע מדבריו דיין מגתו נחשב ליין וכר לקידוש דוקא כשהוא עדיין ראוי להיות משכר, משא"כ ביין שכבר אינו ראוי להיות משכר א"א לקדש, אולם פשטות הפוסקים דאפשר לקדש עליו, ומיישבים הראיה מדברי הרשב"ם הנ"ל בב' אופנים - א) דדברי הרשב"ם קאי לגבי ניסוך המזבח דצריך שיהא ראוי לשכר, אבל לגבי קידוש אין צריך שיהא ראוי להיות משכר, ועי' שו"ת שבה"ל (ח"ט סי' נ"ט) שהביא ראיה לסברא זו מדברי המאירי (ב"ב שם) שכתב כן לגבי יין מתוק שאינו משכר ופסול לגבי מזבח ומקדשין עליו, ב) דאף ביין שעשו בו פעולות ששוב לא ישכר, עכ"ז עדיין נחשב ראוי להיות משכר, כיון דמתחילה לפני שעיבדו אותו היה ראוי להיות משכר, א"כ אף שנשתנה לאחר הבישול, השינוי כבר לא משנה את מהות היין ולא פקע ממנו שם יין, ומובא דכן נהגו החזו"א והגר"ז מבריסק לקדש על מיץ ענבים.

ויש מחמירים לקדש על מיץ טבעי, דהיינו שלא הוסיפו כלל מים, ומנהג העולם לקדש אף שהוסיפו בו מים.

וסברת המחמירים דמזיגת מים מהני רק ביין ממש ולא ביין מגתו, כיון דאין נרגש בו היטב טעם היין וממילא היא מאבד את הטעם בקל אפי' ע"י מעט מים, אולם מנהג העולם לקדש בכל ענין אף שהוסיפו בו מים.

יין מבושל

יין מבושל ברכתו בורא פרי הגפן וכשר לקידוש, ואם ביכלתו לקדש על יין שאינו מבושל שהוא מובחר כמו המבושל והוא חביב עליו, צריך לקדש עליו.

דנחלקו הראשונים בדין יין מבושל, וג' שיטות ראשונים בזה, דעת רש"י והר"ש (מובא בתוס' ב"ב צ"ז: ד"ה אילימא) וכן הביא הרא"ש מר' צמח גאון, דיין מבושל ברכתו שהכל, משום שעל ידי הבישול היין נשתנה ממהותו ונעשה גרוע, ודינו כמו בירקות מבושלים שמשתנים לגריעותא ע"י הבישול וברכתם שהכל, וכיון דברכתו שהכל ממילא אין מקדשין עליו דאינו נחשב ליין, דעת הרמב"ם (הל' שבת פכ"ט הל' י"ד) דאין מקדשין עליו מחמת שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח, ובגמ' ב"ב (צ"ז:) דרשי' דכל יין שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח אף בדיעבד אין מקדשין עליו, אף דברכתו בופה"ג, ודעת התו' והרא"ש והר"ן דברכתו בופה"ג וכשירה אפילו לקידוש, ואף דאינו ראוי לנסכים, ואף דדרשי' דכל שאינו ראוי לנסכים, אינו ראוי לקדש, זהו דוקא ביין שאינו ראוי לנסך מחמת מיאום, אבל ביין שאינו מאום, ורק מחמת סיבה אחרת הוא אינו ראוי לנסך, כמו ביין מבושל דאינו ראוי לנסך משום שנשתנה אף שלא נשתנה לגריעותא, בזה לא ילפי' מנסכים ואפשר לקדש עליו.

ולמעשה לגבי הברכה פסק השו"ע (בסי' ר"ב בסעי' א') דברכתו בופה"ג, ולגבי קידוש (בסי' רע"ב בסעי' ח') הביא המח' ב' דיעות, והרמ"א כתב דהמנהג לקדש עליו אם היין אחר אינו טוב כמו המבושל, דאם היין אחר טוב כמו המבושל צריך לקדש עליו, לחוש לדעת המחמירין שלא לקדש עליו, ובזמירות דברי יואל מובא שרבינו הקוה"ט הידר לקדש על יין שאינו מבושל.

יין מזוג במים

המערב יין עם מים, אם מעורב בו לפחות שישית יין מכמות המים, ברכתו בורא פרי הגפן, ואפשר לקדש עליו, ואם מעורב בו פחות משישית יין ברכתו שהכל, ואין לקדש עליו, ובזמנינו נכון שלא יהא פחות מחצי כמות יין, ולכתחילה נכון להקפיד שיותר מרוב יהא יין.

הנה בדורות הקודמים בזמן הגמ' היו היינות חזקים, והיה באפשרות למזוג בהם הרבה יין, וכדמבואר בשו"ע (סי' ר"ד סעי' ה') שהיה אפשר להוסיף מים שלוש פעמים יותר מהיין או אפילו חמשה פעמים יותר מהיין, ועדיין נשאר בהם טעם היין, וברכתם בורא פרי הגפן, והטעם דאפילו מעט יין מועיל, כיון שכן הוא הדרך למזוג יין במים, ומברך לאחריו מעין ג' אף ששותה מהיין פחות מרביעית, וכפי שביאר בשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' ט"ז) דאל דבכל התערובת לענין ברכה צריך

כזית בכדי אכילת פרס אין ענין לכאן דבכל איסורים דכתיב בי' אכילה אם שהה יותר בכדי אכילת פרס לא מיקרי אכילה, א"כ ה"ה לענין ברכה דכתיב ואכלת, אבל בנ"ד שנתהפכו המים לטעם יין, וכן נתבאר בברכת הבית (שער ג' חלון ג').

אולם יינות שלנו שהם חלשים דנו הפוסקים כמה מים אפשר להוסיף עליהם, וישארו בטעם יין, דיש פוסקים שמקילים דגם בזה מהני להוסיף מים כרגיל, ויש פוסקים הסוברים דבעינן שיהא לכל הפחות רוב יין, ויסוד מחלקותם הוא, דבשו"ע (שם) לאחר שכתב דין מזיגה בשמרי יין דבעינן רביעית יין, כתב המח' דביינות שלנו משערים כשיעור מזיגה באותו מקום, והרמ"א כתב ובלבד שלא יהא אחד משישה במים, ונתקשו האחרונים בדברי הרמ"א דסותר לדברי המח', ובגר"א (שם) ובשועה"ר (סעי' ט' – י') וכן במשנ"ב (סקל"א) מיישבים דבריהם ומחלקים בין שמרים ליין, דהמח' איירי בשמרים והרמ"א איירי ביין, והיוצא מדבריו דאף ביינות שלנו אפשר למזוג עד שיהא אחד מששה אם נרגש בו טעם היין, אולם בא"ר (סק"י) הביא בשם העו"ת (סק"ז) דהרמ"א חולק עם המח', דלהרמ"א אפילו ביינות חלשים אפשר לערב הרבה מים, דדי בזה שנרגש טעם יין, משא"כ להמח' אינו די בזה שנרגש טעם היין, אלא בענין שיהא דרך המזיגה, ועפי"ז מסיק למעשה דעכשיו שאין נוהגים כלל למזוג היין במים, כי היינות שלנו רפויים מאוד, אם נתערב מעט מים בו אפילו המים שנתערב בו הוא פחות מהיין, אפילו הכי אין מברכין עליו בורא פרי הגפן, וכעי"ז כתב בפמ"ג (א"א סקט"ז), אלא דהוא כתב דעד חצי מים ברכתו בורא פרי הגפן, וכן בכה"ח (סקל"א) העתיק דבריהם, ובערוך השולחן (סעי' יד) החמיר דיינות שלנו אינם ראוים למזיגה כלל ובמעט מים מתקלקלים וברכתן שהכל.

וכהיום ביקבים העושים יין, יש סוגי יין שמוסיפים בהם מים, ובשנים קדמוניות היו מוסיפים הרבה מים, ובמשך השנים התחילו למעט ולהוסיף רק מעט מים, וכהיום בעלי היקב כותבים על היין שברכתו בופה"ג אף לדעת הב"י, וזה כפי שלמד העו"ת דנחלקו המח' ורמ"א בגדר הוספת מים ביין,

ולכן ביינות שלנו שהם חלשים, המחמירים אין להוסיף יותר מחצי מים, והמחמירים יותר מזה אפילו פחות מחצי מים אין להוסיף, אלא מעט לערך שליש מים, ובשו"ת שבה"ל (ח"י סי' ס"ט אות ט) דגם בזמנינו ישנם יינות חזקים ששיך בהם מזיגה של ו' חלקים, אולם כתב דצריך ליזהר בזה שלא לבוא לידי ברכה לבטלה, ובין הנמכר בחנות המעורב כבר במים, אם רוצים להוסיף בבית מים, צריך יותר להקפיד שלא להוסיף מדי הרבה מים, הן מחמת קידוש והן מחמת ברכת הגפן.

ובין הנמכר בחנות יש להקפיד ביותר שלא לערב אלא מעט מים, ובפרט במין ענבים דאין לערב אלא מעט, ורק אם נשאר בו טעם חזק של יין, ברכתו הגפן.

דמין ענבים [גרעי"פ דזשו"ס] הוא יין חלש ואפילו במעט מים מאבד טעם היין, וי"א דכיון שאין הדרך למוזגם, לכן אפילו במעט מים שמערבים בהם הם מאבדים מעלת היין, ואפילו אי נאמר שאין מאבדים מעלותם מחמת המים, עכ"ז אין לערב בהם הרבה מים, דטעמם חלש.

יין מעורב בשאר משקין

יין המעורב בשאר משקין, אם מעורב בו רוב יין ונרגש בו טעם היין, ברכתו בורא פרי הגפן, ואם מעורב בו רוב שאר משקין, או שאין נרגש בו טעם היין, ברכתו שהכל.

כדמבואר ברמ"א (סי' ר"ב סעי' א') ובאחרונים שם, והטעם שאזלינן בתר רוב ודלא כמו ביין ומים דדי במעט יין, כבר ביאר בפמ"ג ומובא במשנ"ב (ס"ק י') דבמים שדרך מזיגת יין הוא במים, ולכן לא שייך לומר דיתבטל היין נגד המים שנמזגו בם דנעשה הכל כמין אחד, משא"כ בשכר [ושאר משקין] דאין דרך למזוג בם וכשני מינים בעלמא דמי דכל מין שהוא הרוב הוא העיקר, ועיי"ש בשם הגר"א דדרך אחרת לו. ולמעשה רוב פעמים כמערבים שאר משקין נפגם טעם היין, וממילא ברכתו שהכל.

יין קרוש

יין קרוש, נכון שלא לאכלו או לפוטרו בברכה על יין ומשקין.

בפרי מגדים בפתיחה להלכות ברכות (אות י') מסתפק בדין יין קרוש בקור, מהו מברך, אם פרי הגפן או פרי העץ, ובשו"ת בית יהודה (סי' ס"א) כתב לברך בופה"ג, ועי' שו"ת מנח"י (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה, ובשו"ת שבה"ל (ח"ט סי' ל"ט) הסתפק ומסיק דנכון שלא לברך בופה"ג, ובעוד אחרונים דנו בזה.

וביין קרוש שמעורב במים ומיני מתיקה [הנקרא ארטיק] מברכים שהכל.

בשבה"ל (שם) דאם מעורב בשאר דברים ודאי דאינו מברך בופה"ג, אולם לא כתב מה לברך עליו, ובמיני מתיקה [ארטיק] המצוי, שהוא מעורב במים ובשאר דברים ברכתו שהכל, דאין דרך מזיגה בכך וגם דאבד עיקר טעם היין.

השומע קידוש מארם אחר

השומע קידוש מאדם אחר, ויש בידו שני ברירות או לשמוע קידוש מאחד שמקדש על יין ישן או לשמוע קידוש ממי שמקדש על יין מגתו, מסתבר דעדיף לשמוע הקידוש ממי שמקדש על יין ישן.

הטעם בזה כיון דהשומע קידוש מאדם אחר, ולאחר יש כוס בידו, הרי זה נחשב שגם השומע יש כוס בידו כדמבואר בתוס' פסחים צ"ט:, ובחזו"א סי' כ"ט סק"א, ונמצא דאם הוא יוצא מאחד שיש לו יין ישן, הר"ז נחשב כמי שקידש על יין ישן, ועדיין יש להסתפק האם עדיף לשמוע קידוש מאחר שמקדש על יין ישן, או לקדש בעצמו על יין מגתו.

ריבית בהלוואת חפצים [סאה בסאה] [ו]

הלוואות כספים במטבע של אותה מדינה, ובכסף שבזמנינו

מבוא:

הנה איסור הלואת 'סאה בסאה' נוהג בחפצים פירות וסחורה, ושאר דברים ששייך בהם יוקר וזול, חוץ **ממטבע היוצא באותה מדינה, שאין שייך בהם איסור סאה בסאה כלל**, ומותר להלוות מטבע כסף במטבע כסף ולפרוע כפי שהתחייב אפילו אם התייקרו המטבעות.

החילוק בין זמן חז"ל לזמנינו

והנה בזמן הגמרא והפוסקים היו המטבעות בעיקרן בעל ערך עצמי, לפי משקל וטיב הזהב, **או** הכסף, **או** שאר מיני מתכות שמהן הוטבעה המטבע, וכל מלכות ומדינה היתה קובעת משקל טיב וצורת המטבע העוברת לסוחר באותה מדינה.

לפני למעלה ממאתים שנה התחילו המדינות להוציא בנוסף למטבעות בעלי ערך עצמי, גם תחליפים למטבעות, **אם** בצורת שטרי נייר, **ואם** בצורות מטבעות ממתכת זול שערכן הנקוב היה בערך המטבעות היקרות, וכ"א יכול לקבל תמורתן מטבעות ממתכת יקרה.

בתקופה יותר מאוחרת בוטלה ההתחייבות של השלטון לתת נגד שטרי הכסף מטבעות ממתכת יקרה, **אלא** שבכל מדינה ומדינה היתה צריכה להחזיק **באוצר** שברשותה, כמות זהב בשווי המטבעות שהיא **מוציא** לשוק.

לפני כחמישים שנה בוטל גם החוק החזקת האוצרות, ולמעשה יכולה כל ממשלה להוציא שטרי כסף כמעט **ללא** הגבלה, **אלא** שערך הכסף של כל מדינה מוערך בשווקי העולם על פי **אוצרותיהם** הטבעיים ועל פי המסחר הבינלאומי, וכל שכלכלת המדינה חלשה יותר, גם ערך כספה יורד בשווקי העולם. וגם בשוק הפנימי גורם הדבר לעלות מחירים בגלל ירידת ערך המטבע[1].

והנה נחלקו האחרונים לענין שטרות כסף שהיו בזמנם [ונקראו באנקאנטין], שהיו בעין שטרי חוב על הממשלה, **אם** דינם כשטרות **או** כמטבע[2]. וההלכה למעשה בזה במאמר שלפנינו

מטבע של אותה מדינה

מותר ללות מטבע של **אותה** מדינה, על מנת להחזיר **אותו** סכום **באותה** מטבע., משום **שאין** יוקר וזול במטבעות[3]. **ואפילו אם** התייקר המטבע משלם **באותו** סכום שהלוה[4].

---

1 ברית יהודה (מבוא לפרק יח). והובא באריכות בבירור הלכה (סימן קסב ס"א אות יח).

2 וראה בברית יהודה שהביא דעת הפוסקים בזה.

שטרות הכסף דינו כמטבע

שטרות הכסף שבזמנינו שאין להם ערך עצמי, אף להסוברים שאינם נחשבים כמטבע לענין פדיון הבן, מ"מ לענין הלואה נחשב כמטבע, כיון שאין מטבעות אחרים יוצאים בהוצאה, ומותר ללות שטרות כסף בשטרות כסף, דהטעם שאין יוקר וזול במטבע שייך גם בשטרות[5].

טשעקים

טשעקים שרשום שם סכום של מטבע של אותו מקם נחשב כמטבע, ולענין טשעק דיחוי עיין בהערה [6].

מטבע שנפסלה / מטבעות זכרון

מטבע שנפסלה, וכן מטבע שהוצאה מן המחזור אע"פ שלא נפסלה באופן רשמי, דינם כפירות[7]. וכ"ש במדליונים או מטבעות זכרון וכדומה[8]. ולכן לא הותר להלותם אלא באופנים שמותר להלות סאה בסאה, והיינו ביש לו מעט מאותו סוג מטבע, או כשיצא השער.

---

3 אפילו אם עלה או ירד כח הקניה של המטבע, אנו תולים היוקר והזול בפירות ולא במטבע

4 שו"ע (סימן קסב ס"א) "אסור ללות סאה בסאה אפילו לא קצב לו זמן לפרעון וכן כל דבר חוץ ממטבע כסף",.

5 בברית יהודה (פ"ח הערה י) הביא דברי החכמת אדם (כלל קלב ס"ט, ובבינת אדם סימן ד) שיש להחמיר בזה כדין פירות שלא להלוות, אלא אם יש לו בביתו מעט משטרות שלו. אך כתב בברית יהודה (שם) שאין דבריו אמורים אלא בזמנו, שעדיין היה עיקר המסחר וההוצאה במטבעות ממש, אלא שגם השטרות היו עוברים קצת לסוחר, ולכן סבר שדינם כמטבעות זהב שאינם חריפים בהוצאה, ויש להם דין פירות ושייך בהם איסור הלואת סאה בסאה. אבל בזמנינו שאין מטבעות אחרות היוצאות בהוצאה, וכל המשא ומתן אינו אלא במטבעות ושטרות אלו שאין בהם ערך עצמי כלל, הכל מודים שדינם כמטבע, ואין שייך בהם איסור הלואה סאה בסאה. ואפילו לדעת הפוסקים ששטרות אלו דינם כשטרי חוב שאין גופם ממון, היינו רק לענין דברים שצריך שיהיה גופן ממון, כגון לענין חיוב שבועה ודיני שומרים ולענין פדיון הקדש וכדומה, אבל לגבי דיני הלואה, לדברי הכל יש להם דין מטבע, ומותר ללותם זה בזה ואין בזה חשש הלואה סאה בסאה כלל.

6 ברית יהודה (עיקרי דינים פי"ג אות ד). ושם בס"ק ד' כתב הטעם משום שהטשעק אינו אלא אמצעי לקבל על ידו מטבע היוצא, או מהבנק, או ע"י מי שפורטו. ואין נפ"מ אם ההלואה או הפרעון הם ע"י טשעק. וגם אין נפ"מ אם הטשעק משוך על חשבונו בבנק של הנותן, או טשעק של אחר. אמנם אם הטשעק דחוי של אחר ודרך לפורטו כמכירת שט"ח, שהשווי שלו נערך לפי הסכוי והזמן לפרעון, אז דינט כשטר, והרי זה כפירות, כיון שיש בו יוקר וזול.

7 שם (אות ה) וכתב שם (בס"ק ה) הטעם כיון ששוב אינם יוצאים בהוצאה.. ועיי"ש שמטבע שהוצאה מהמחזור וערכה עלה אצל אספני מטבעות דינא כפירי, שהיוקר והזול תלוי לפי היצע וביקוש. ואם הלוהו מטבע היוצא והוצאה מהמחזור וערכה עלה אצל אספני המטבעות, שאסור לפרוע בהם, שדינה עכ"פ כמטבע שהוקרה, ולגבי יוקר זה לא אמרו אין יוקר וזול במטבע.

ובככל יש לדון לגבי דולר מכסף של ארצוה"ב אע"פ שבאופן רשמי ערכו דולר, מ"מ אין דרך לסחור בהם, וממילא דינם כפירות. ואם לוה דולר של נייר אסור לפרוע דולר של כסף.

8 שם. וכתב הטעם שאע"פ שיש להם ערך נקוב, אינם יוצאים בהוצאה ואינם נסחרים לפי ערכם הנקוב, אלא לפי היצע וביקוש, ודינם כפירות.

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יסב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מזלא טבא וגדיא יא"ה

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו
האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נל"הב לטובת
מוסדותינו ד"המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנדורא נפישא,
ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה,
בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה
ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

הרבני הנגיד הנפלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מוה"ר

יואל עפשטיין

הי"ן

מראשי קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לרגל שמחת אירוסי בתו הכלה המהוללה שתחי'

עב"ג הבה"ח המופלג והמצויין בתוי"ש כמר **שמחה** הי"ו

בן מויה **צבי אלימלך קליין ני"ו**

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה
לראות ולרווות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה
וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים
בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר
והרחבת הדעת עם כל ברכאן דנפישא

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתן,
ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות

בני ברק יצ"ו

לשכת הסת"ם

נ"ע ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ לעניני סת"ם דקהילתינו הק' - מוה"ס כתיבה תמה כהלכתה

שאלות ותשובות בהלכות סת"ם
שהגיע בקרבי ההוראה

שאלה: אות **ם'** של תיבת **'וקשרתם'** צרה קצת למטה, ודומה קצת לאות סמ"ך.

תשובה: שאלת תינוק.

ביאור: עיקר חילוק בין אות ם' לאות ס' היא שאות ם' רחבה למטה, ואילו אות ס' צרה למטה. והעיגול או הזוית למטה הם רק שלא יטעה התינוק להחליף ביניהם. ולכן אילו היה צר הרבה היה פסול לאות ם'. וכאן שהיא רק צרה מעט, צריך שאלת תינוק.

כתיבת ספר תורה ע"י חמשה סופרים

שאלה: בית המדרש מתחיל לכתוב ספר תורה, ויש כמה מתפללים שזוכים לעסוק במלאכת שמים – סופרי סת"ם, ורוצים לחלק ביניהם שכל אחד ואחד יכתוב חומש אחד. דהיינו ראובן יכתוב ספר בראשית, שמעון יכתוב ספר שמות, וכן הלאה. ובאו לשאול האם יש בזה חשש מבחינת ההלכה.

תשובה: אם כל הסופרים כותבים בכתב הדומה אחד להשני, [שכולם למדו לכתוב אצל סופר מומחה], **אע"פ שאינו בדיוק אותו דבר** [הרי גם אצל אותו סופר, הרבה פעמים אינו דומה יריעה אחת לחברתה], **מותר לעשותה לכתחילה. כן הורה לי הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א.**

ביאור: שאלתי את הגאון שליט"א הרי כתב הש"ך (יו"ד סו"ס רפ) דבאופן שצריך להחליף יריעות, טוב שהסופר הראשון יכתבם אם אפשר, כדי שלא יהא בספר תורה שני מיני כתבים. וכן רואים בש"ך שחשש למנומר. ע"ז ענה לי הרב שליט"א שאין החסרון בשני סופרים, אלא בשני מיני כתבים, אבל אם שני הסופרים כותבים באותו רמה, ובאותו סגנון, אע"פ שאינו דומה לגמרי **מותר** לכתחילה. שהרי גם באותו סופר אינו דומה תחילת הספר לסופה.

לצרף פרשת קדש מסופר אחר

וכן שאלתי **בהזדמנות** אחרת בסופר שכתב פרשיות תפילין ונפסל פרשת 'קדש', ויש אצל סופר אחר פרשת קדש שנכתבה לפני כתיבת קדש הראשונה, האם מותר לחברם, הרי זה משני סופרים, והאם צריך להודיע לקונה, ואמר לי שאם הקדש השני באותו סגנון כתב כמו פרשיות אחרות, מותר לצרפם לכתחילה.

משמרת סת"ם

ניתן להבחן על ידינו
הבחינות של משמרת סת"ם
לתעודה 'קבלה'

קול הסופרים

שיעורים בהלכות סת"ם
[משנה ברורה סימן לב, לו, משנת סופרים, קסת הסופר סימנים י-יב]
079-520-5237

שיעורים בהלכות סת"ם

כל יום ראשון
בביהמ"ד אהל יהושע
רח' ברנדשטטר
בשעה 10:10 בערב

פיקוח על סת"ם

ניתן להשיג הספרים

כתיבה תמה כהלכתה / אותיות כהלכתן
חלה כהלכתה / שפה נעימה עמ"ס כלה

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"א שבט

הגה"ק רבי יצחק מנעשכיז זי"ע

צור קודש מחצבתו

הרה"ק ר' יצחק מנעשכיז זי"ע נולד בשנת תקמ"ח כבנו הצעיר לאביו הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע שהי' יחסן גדול דור ו' לבעל מגלה עמוקות, ודור ו' להגה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא, זי"ע, ולאמו שהיתה ג"כ מיוחסת נכדת הרה"ק ר' לייב הגבוה מקראקא זי"ע.

אביו הק' העיד עליו שלקח נשמתו ממקום גבוה מעל גבוה מאוד נעלה, ובאגרת ששלח הרה"ק ר' ברוך מסטוטשין זי"ע להרה"ק השפת אמת זי"ע כותב שם אודותיו כי הוא קדוש מרחם כי אביו הקדוש זצ"ל משך לו לבוש קדוש.

במעלליו יתנכר נער

כבר במעלליו נצנצו בו סימני קודשה וטהרה, ובילדותו ניבא עליו אביו הק' גדולות ונצורות, בהעידו עליו שבכל יום ויום בא מלאך מגן עדן ללמוד אתו, ויסופר שפע"א נזדמן הרה"ק ר' יעקב שמשון משפעטיווקע זי"ע אצל אביו והוא הי' אז בן חמש שנים, אמר אביו להרה"ק משפעטיווקע בא והראה לכם רבותא מן הילד, ולקח מטבע וטמן אותו באחת מידיו, וסגר שתי ידיו ושאל להילד באיזה יד טמון המטבע, וכיון הילד להיד הנכון, ואח"כ החליף כמה פעמים מיד ליד ושאלו איפה טמון המטבע, וכל פעם כיון הילד מקום המכוון, אמר הילד בצחות שזה לא שום רבותא, כי הכל הי' מכוחו של האב, כי יפה כח הבן מכח האב, כלומר יפה כוחו של הבן דהיינו שכל כוחו בא מן האב, הרה"ק ר' יעקב שמשון משפעטיווקע הפליג מאוד בשבחו לפניו, ואמר: "כשיגדל ירוצו אחריו חסידים אך לא תהיה להם השגה בגדלותו".

בטל ילדותו קיבל תורה מפי הגאון המפורסם ר' מרדכי מפאריצק זצ"ל בעל הביאור וההגהות על המהר"ם שי"ף, וכבר אז הי' "ילד פלא" כפי שסח אחיו הגדול הרה"ק ר' יעקב ארי' מקאוולא זי"ע שדיו בלימוד פעם אחת בכדי שיהיה הדבר אצלו כמונח בקופסא.

כשהי' בן י' שנים נתייתם מאביו ולמד אז עם הגאון ר' מרדכי מפאריצק זצ"ל בעל הביאור על המהר"ם שי"ף, וביקש אחיו של הרה"ק מנשכיז לר' מרדכי שבל יקפיד על התנהגותו של הילד.

האיש מקדש

כשהי' עוד ילד קטן כבן עשר נעשה חתן עם בתו של הרה"ק ר' מאיר מבארדיטשוב זי"ע בנו בכורו של הרה"ק הקדושת לוי זי"ע, מספור שהרה"ק מבארדיטשוב הבטיח לו "קעסט" רק ארבע שנים, וכאשר ניסה אביו להתמקח אתו בדרשו להוסיף כמה שנים, נענה אותו צדיק ואמר: יותר איני יכול להבטיח, ואכן החתונה היתה בשנת תקס"ו בהיותו כבן י"ח שנים, וארבעה שנים לאחר מכן בכ"ה תשרי נסתלק סניגורן של ישראל הקדושת לוי למרומים, או אז ראו הכל כי רוח ה' דיבר בו באמרו שיותר מארבע שנים אינו יכול להבטיח.

הרה"ק הי' דבוק מאוד בחותנו זקינו, ועקב אחרי כל הנהגה מהנהגותיו, כל ימיו הי' ספרו ה"קדושת לוי" מונח על שולחנו והימנו שאב את רוב תורתו וחכמתו, אבל דרך עבודתו הי' משונה מאד מהרה"ק מבארדיטשוב, כי הרה"ק מבארדיטשוב דרכו בקודש הי' בהתלהבות גדולה ותנועות משונות כנודע, ואילו הרה"ק מנעשכיז הי' בהצנע לכת ולא ראו עליו

ימי ההילולא

כ' שבט

- רבי חיים ב"ר אברהם אבלי הלוי זצ"ל אב"ד קלימינטוב - תנ"ט
- רבי יצחק אייזיק הכהן ב"ר יואל זצ"ל (ברית כהונת עולם) - תקמ"ח
- רבי דוד הלוי ב"ר שמואל זצ"ל (סדר הנהגת אדם) - תקע"א
- רבי חיים דוד דוקטור מפיעטרקוב (תלמיד ר' דוד מלעלוב) ב"ר ישכר בער - תרי"ח

כ"א שבט

- רבי יהודה לייב חנליש ב"ר מאיר (ח' הגהות על הטור) - שנ"ו
- רבי יצחק מנעשחיז ב"ר מרדכי - תרכ"ח
- רבי יחיאל מיאר מגאסטאנין ב"ר יעקב צבי - תרמ"ח
- רבי יעקב מרימילוב ב"ר אליעזר (כוכב מיעקב) - תרנ"ד

כ"ב שבט

- רבי יעקב הכהן פאפירוש אב"ד פראנקפורט (שב יעקב) ב"ר בנימין - ת"ק
- רבי יעקב שמעון סופר מקראקא (תלמיד החוזה) - תקצ"ח
- רבי מנחם מענדל מקאצק ב"ר יהודה לייבוש - תרי"ט
- רבי יהודה לייב איגער מלובלין ב"ר שלמה (תורת אמת) - תרמ"ח

כ"ג שבט

- רבי יהושע מבעלזא ב"ר שלום - תרנ"ד
- רבי יעקב משה אב"ד זבארוב ב"ר נתן אשכנזי מבראד - תק"ל
- רבי משה קליערס אב"ד טבריה ב"ר מאיר - תרצ"ד

שום תנועות והתלהבות, אבל כשפשט טלותו אחר התפילה הי' שחור מזיעה.

בשנתו האחרונה של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע קרא אליו ורצה ללמוד אותו כונת ד' מינים ובניו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע קנאו אותו היתכן שעמהם אינו לומד אביהם רק עמו, ענה להם שאפגש בעלמא דקשוט את הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז וישאל אותי מה למדתי את בנו ואצטרך להשיבו, ובגלל זה אני לומד אתו את כוונת ד' מינים שיהי לו מה להשיב.

לאחר הסתלקותו של חו"ז הרה"ק הקדושת לוי זי"ע הסתופף בצלו של החוזה הק' מלובלין זי"ע ונסע אליו במשך חמש שנים עד העלותו למרום בתשעה באב תקע"ה, ויסופר שלפני חתונתו נסע אל הרה"ק מלובלין זי"ע להתברך ממנו, וכשהניח הרה"ק מלובלין את ידיו עליו אמר "אוי איך האב זיך אפגעבריעט".

יסופר שפע"א הי לו יסורים גדולים על עיניו והי' לו מזה ביטול תורה ותפילה, באותה זמן הי' אנשים מסביבו אצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שאל אותם על הרה"ק מלובלין על בריאתו של הרה"ק מנעשכיז ספרו לו מן היסורים הגדולים שיש לו על עיניו, אמר הרה"ק אכן נודע לו שכמה ימים אין רואה אור תורתו ותפילתו.

רבן של ישראל

רבים נהרו אליו ללמוד ממנו תורה וקדושה אפ' צדיקי הדור היו מבאי ביתו, והי' נערץ מאד בעיני צדיקי הדור, כן הסתופפו בצילו הצדיקים המפורסמים הרה"ק ר' יעקב יצחק מבלנדוב זי"ע, ואחיו הרה"ק ר' אלימלך מגרודזינסק זי"ע, בעל "עטרה לראש צדיק" מפאריסוב זי"ע, הרה"ק ר' אלעזר מקאזניץ זי"ע, הרה"ק ר' יהושע מאוסטרובא זי"ע בעל "תולדות אדם", ועוד, כמו כן עמדו אתו בקשרי מכתבים הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע והרה"ק ר' שלמה חיים מקוידנוב זי"ע, ועוד, ואף הרה"ק ר' אהרן מקארלין זי"ע בעל "בית אהרן" העריצו וחרד מקדושתו.

מן הענין לציין שבין הפונים אליו היו מגדולי הדור שלא נמנו על דגל החסידות, כמו הגאון האדיר ר' שלמה קלוגער זצ"ל, ורבה של בריסק הגאון האדיר ר' צבי הירש אורנשטיין זצ"ל שהעריצוהו ביותר, וכן רבה של ווארשא הגאון האדיר ר' בעריש מייזליש זצ"ל.

ימי ההילולא

כ"ד שבט

- **רבי נתן דוד משידלאווצא ב"ר שרגא יאיר מביאלעבזיג - תרע"ט**
- **רבי יצחק חיות אב"ד בראדי ב"ר צבי הירש** (שיח יצחק) **- תרס"א**

כ"ה שבט

- **רבי שבתי כורך ספרים** (אבי המגיד מקאזניץ) **ב"ר זאב וואלף - תקכ"א**
- **רבי יהודה ב"ר אליהו** (הגר"א) **מווילנא - תקע"ו**
- **רבי ישראל סאלאנטער ב"ר זאב וואלף** (אבן ישראל) **- תרמ"ז**
- **רבי יוסף דוד מסאסוב ב"ר שלמה - תר"נ**

כ"ו שבט

- **רבי דוד הלוי ב"ר שמואל** (טורי זהב) **- תכ"ז**
- **רבי נתן נטע דוב מווייעלפולי ב"ר אהרן זעליג מווישניצא [בן האדב"ע] - תרע"ה**
- **רבי משה סופר ב"ר אברהם שמואל בנימין בעל כתב סופר - תרפ"ז**
- **רבי מרדכי יוסף אלעזר מראדזין ב"ר גרשון חנוך העניך - תרפ"ט**
- **רבי שאול בראך מקאשוי ב"ר אלעזר** (גבעת שאול) **- ת"ש**

זצ"ל.

אם כי נהרו אליו מכל קצוות הארץ היה נחבא אל הכלים ודרכו בקודש הי' להיות טמיר ונעלם, וכשנתפרסם הרה"ק בעולם היה מתרפק בערגה רבה על אותה תקופה בה התגורר בבארדיטשוב, באמרו: מה טוב היה לי אז, כשלא הייתי מפורסם, בדומה לעשיר גדול שאיש אינו יודע על הונו הרב, איש לא ציער אותי ולא הטריד את מנוחתי, מטייל הייתי בשוקי בארדיטשוב, וידעתי את אשר אני עושה ולאן אני הולך, ואילו עתה הנני כחרס הנשבר, מבוקר עד ערב אין לי מנוח, ושומע אני רק רבי – רבי ... מה עשה לי הקב"ה.

מגודל ענוותנותו הי' ממעט באמירת תורה ובלבו צפן אמרתו, אמנם בשנתו האחרונה החל לומר תורה בכל הזדמנות וציוה על נאמני ביתו שיעלו את הדברים על הכתב, כיון שלא זכה לבנים, וכפי שהעידו בני אחיו בהסכמותיהם לספרו הנקרא "תולדות יצחק, כי תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

פועל ישועות

רבים נהרו אליו עם בקשות ליפקד בדבר ישועה ורחמים והרבה ניושעו ממנו, ואמר שלמד לקרות קויטלעך מהרה"ק מבאדיטשוב זי"ע, פ"א אמר שמי שאינו רואה בשם שכתוב על הקוויטל את כל האדם עם רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו זה אינו יכול לקרות קוויטל, והי' אומר שמי שקשה לו לבאו אליו ומזדמן אליו איזה בקשה יפריש בביתו פדיון עבורו, ובעז"ה יועיל לו, וכמה פעמים הי' מצוה לחולה שיפריש צדקה עבורו, ויתנו מתחת לראשותיו של החולה.

פ"א בא אליו אדם פשוט עם בקשה שהי' לו חוב מהחצר שקנה ואינו יכול להתפשר עם בעל חובו, וענהו אברכך בג' אופנים, או שיעשה עמך כך או כך או כך, ואח"כ נתפייס בעל החצר והבטיחו אופן הראשון שאמרו לו הרה"ק מנעשכיז, ואח"כ נתחרט בעל החצר ואמר לעשות באופן ב', ואח"כ שוב נתחרט ועשה כאופן ג'.

הרה"ק השר שלום מבעלז זי"ע הי' לעת זקנתו סגי נהור ורצה לעסוק ברפואות על זה, שלח אליו עם שליח לומר לו בשמו שלא ישתדל לרפאות עצמו על עיניו, לאחר זמן סיפר שאחד מצדיקים שישב בסנהדרין של מעלה נתעלה למקום גבוה והי' צריך צדיק

אחר למלאות מקומו, ונתנו בשמים עיניהם על הרה"ק מבעלז, ומחמת שידעתי שהעולם צריך לו לכן פעלתי בתפלה שיטלו מאור עיניו ויהי' כאילו נפטר כדי שיתקיים בעוה"ז.

גדול הי' כחו לעצור גזירות רעות רח"ל, פ"א סיפרו לפניו מה שאמר הרה"ק ר' משה קארישטשובער זי"ע לפני פטירתו בזה"ל: וכי איזה סביבה עוד תוכל להתפאר כמו הסביבה של הרב מנעשכיז שעוצר בעדם המגיפה שהיתה בעולם רח"ל והפך הגזירה על גזירות יקרות, וראו על פניו שאינו מכחיש זאת, פעמים רבות שמעו ממנו בשעת המגיפה שעוסק לצורכי הכלל לבטלו, וכשסיפרו לפניו מעיר אחת מהסביבות שיש שם חולי ושורה שם מגיפה הכחיש זאת והראה באצבעו מסביב סביב תלך החולאות וכן הי', פ"א אירע לאדם אחד חולי הנזכר אמר בחיוכא שאין זה חולי זו אלא חולי אחר ונתרפא האיש במהרה, פ"א כשהי' מיסב בסעודתו נכנס אחד מאנשי ביתו שזחה דעתו עליו בדברו לפניו אמר לו הידעתו לפני מי אתה מדבר הנה אנן מזרעא דמלכות בית דוד קאתינן וסביבותי ארבע מאות מייל על ארבע מאות מייל אין עושים בשמים רק בהסכמתי.

אחרית ימיו

בשנת תרכ"ז אמר כמה פעמים שנולד עם שמונים שנים אבל יעקב אבינו אמר קטנתי שמא יגרום החטא ח"ו, ומה יאמר אדם כמוני, וביום שקודם הסתלקותו שאלו אותו על מימרא זו, השיב שאין לחשוב על זה.

בחורף שנת תרכ"ח דיברו אתו ממצת שמורים על פסח ואמרו לו שאי"ה בחג הפסח נאכל מחטין השמורים, אמר: לפני השי"ת הכל ביכולת, וראו מזה שיסתלק קודם חג הפסח, כמה שבועות לפני הסתלקותו הי' מונע מלהכניס לפניו אנשים, רק אחד לכמה ימים והי' דורש מהם פדיונות גדולים, ולא רצה בשבועות אלו לאכול, ועשה מנהג שלא אכל רק פ"א במעת לעת איזה שעות אחר חצות הלילה.

בימיו האחרונים הי' חלוש מאד ושכב על מטתו ולא הי' בכחו להתפלל בטו"ת רק ק"ש ושמו"ע אבל האריך בשאר התפלה כמה שעות וכמה פעמים הי' נראה כאילו ישן אבל אח"כ ראו שמרחשין שפתיו.

ביום ה' קודם הסתלקותו בא לפניו הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע ששאלו על הבטחת אביו שיחיה שמונים שנה, וענה לו הרה"ק כי כבר הגיע לגיל הגבורות, אח"כ שאלו הרה"ק מנעשכיז היכן הי' מע"כ, ענה המגיד הייתי על הבית עלמין, שאלו שוב ומה עשיתם שם, ענה שביקש את חמיו וזקינו שילכו אל הבעש"ט הק' זי"ע וילכו כולם אל אליהו הנביא זכור לטוב, שיודעו לאבות הק' מחולשת דמר, ושיתפללו שישלח לכם רפואה שלימה שהעולם צריכם לכם, ענה לו "רעכט האט איר געטאן".

בליל ששי צוה שיושיבו אותו על הכסא שישב תמיד עליו, ובלילה ההוא עמדו אנשים על פתחו כל הלילה, ובאמצע הלילה נבהלו מאד שראו עליו התעוררות יתירה ואח"כ דממה, והי' סבורים שנסתלק ונכנסו אצלו, אח"כ פתח עיניו ואמר "נישט ביי דע נאכט", וצוה לפתוח הדלת מהסוכה לכמה רגעים אף כי הי' קר מאד, ולפנות בוקר הרבה לדבר מעניני צדקה כמה ליתן לכל אחד, ונשמע ממנו באותו זמן כמה פעמים התיבות בכל לבבך בכל נפשך, עם כי הי' קשה להוציא דבר מפיו, אח"כ הניח יד ימינו תחת לבבו, ואחר כמה רגעים עלתה נשמתו לגנזי מרומים יום ו' עש"ק כ"א שבט תרכ"ח, והובא למקום מנוחתו באהל אביו הק' הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע, ליד אחיו הרה"ק ר' יעקב ארי' מקאוולא זי"ע.

כ"ב שבט

הגה"ק רבי יהודה לייב אייגער זי"ע

ואלה תולדות

הרה"ק רבי יהודה לייב המכונה בשם החיבה ר' לייבעלע אייגער נולד בשנת תקע"ו בוואר שא כבן רביעי לאביו הגאון האדיר רבי שלמה אייגער זי"ע ושמו נקרא בישראל "יהודה לייב" על שם דודו–זקינו הגאון רבי יהודה לייב אייגער ראב"ד האלבערשטאט ולאחמ"כ אב"ד ראטערדאם והמדינה, בנו הגדול של הגאון המפורסם רבי עקיבא אייגער זצ"ל אב"ד פילץ ופרעשבורג, בעל "משנת דרבי עקיבא".

באותה תקופה התגורר אביו הגאון רבי שלמה בוואר שא, ובד בבד עם היותו גאון מפורסם בתורה עסק במסחרים גדולים, ותורה וגדולה התאחדו על שולחנו, כשהוא מסרב להשתמש בכתרה של תורה, אך כאשר איבד את הונו ורכושו עלה על כס רבנות ק"ק קאליש שבפולין, שהיתה מלאה חכמים וגדולי תורה מופלגים, מקום שם כיהן במשך שלש שנים עד פטירת אביו רבן של ישראל בשנת תקצ"ח, שאז נתקבל כממלא מקום אביו הגדול בתור רבה של פוזנא.

בבית גדול זה עלה ונתעלה הרה"ק ר' יהודה לייב כשהוא מקבל תורה מאביו הק', מלבד מה שקיבל ממלמד מיוחד גדול בתורה שנשכר ללמד עם בניו, מפעם לפעם לקחו אביו לפוזנא, להתחמם לאורו המבהיק של זקינו ענק הדורות, ולעיתים אף נותר שם תקופה מסויימת כשזקינו משתעשע עמו בחידושי תורה ומדריכו ביראתו הטהורה.

הרה"ק זכה לקירבה יתירה מזקינו הק' אשר ראה בו כלי מחזיק ברכה שנתקיימו בו כל התקוות, כששהה במחיצתו הראה לו זקינו אותו חיבה מיוחדים והרעיף עליו מאור תורתו וקבע שיעורים ללמוד עמו, וביושר שכלו קלט כבר בצעירותו כל זיז ותנועה מהנהגת הסבא קדישא וזכרונו לא מש מנגד עיניו לעולם, וכל ימיו הי' מתרפק בערגה על אותם הימים הנעלים בהם זכה לשהות בצלו.

בשנות הבחרות שלו קיבל תורה מפי הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע שהיה גר אז בוואר שא, והרביץ תורה לתלמידים עילויים ומופלגים בתורה, ובצלו של אותו גאון וקדוש הסתופף בצעירותו ושקד בהתמדה רבה על תלמודו עד נישואיו.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נעשה חתנו של הנגיד היחסן הרב הגדול רבי עזריאל מאיר גראדשטיין, שהיה מפרנסי וראשי קהילת לובלין.

חותנו היה מפורסם כלמדן גדול וירא שמים במדה גדולה,

ובהיותו עשיר לא גבה לבו וכל מעייניו היו לקחת לבנותיו גדולי תורה, לאחר נישואיו נשאר בלובלין והיה סמוך על שולחן חותנו כשהוא עוסק בתורה ובפרישות יתירה, וכל מה שקיבל מחותנו פיזר נתן לאביונים, ומנהגו הי' לעבור בין העניים ובשתי כפיו אשר שיכל אחרי כתפיו החזיק מטבעות למען יקח לו העני ולא יתבייש, וכך נהג בכל יום ערב ובוקר.

רבה של לובלין הגאון המפורסם רבי משולם זושא אשכנזי זצ"ל עמד על טיבו ונתפעל מגדולתו, וגם לאחר שהפך להיות חסיד המשיך להוקירו וניצב לימינו אף כשהיו שרדפוהו בגלל זאת.

בדרכי החסידות

כעבור זמן קבע מקום תפילתו ותורתו בבית מדרשו של החוזה זי"ע בו ישבו ועסקו בתורה ועבודה טובי האברכים בלובלין שהיו דבקים בחסידות ושם החלה התקשרותו אל החסידות שהיה כבר קרוב אליה מתקופת לימודו אצל החידושי הרי"ם, אמנם כעת בשבתו שבת אחים עם האברכים המובחרים דבק בה במסירות בלתי רגילה, ובשילוב גאונותו וצדקותו המופלאים עלה ונתעלה לרום המעלות, וזכה למדריגות והשגות גדולות.

על אף שהרה"ק החוזה מלובלין כבר לא היה בחיים מ"מ החזיק עצמו לתלמידו של החוזה, וכך מעיד עליו בנו ממלא מקומו הרה"ק ר' אברהם זי"ע בעל "שבט מיהודה" בהקדמתו לספר "תורת אמת" שאביו "לא זז מחבבו של הספר הקדוש הזה ("דברי אמת" של החוזה הק') ומכמה וכמה ראיות היה נראה לכל מבין כי החזיק בו כמו רבו ממש, ושהיה לו שייכות גדול בשורש נשמתו הקדושה, ומדי שבת בשבתו טרם פתחו דלתות היכל קדשו לבוא אל בית מדרשו לסעודתא דמעלי שבתא, פתח את הספה"ק הנ"ל והביט בו רגעים אחדים, ולפעמים אך כמעט רגע פתח דברי הספר כנגד עיניו הקדושים ובזה בא אל הקודש לסעודת השב"ק, עוד דבר פלא שמענו מפיו הקדוש, פע"א הי' נכדו של החוזה מלובלין הרב ר' משולם זושא זי"ע יושב על שולחן הטהור אצל כ"ק אבא מרן זצוקללה"ה, וכשנתן ידו לידו הקדושה שאל אותו אם זוכר הוא שהחזיק ידו ביד זקנו הקדוש זצוקללה"ה, והשיב הן, שמח מאוד ואמר בזה"ל: אודה לה' שזכיתי לאחוז ביד אחד מבניו אשר אחזו בידיו הקדושים, כהנה וכהנה יש ויש אתי ראיות חזקות כראי מוצק, שהיה לכ"ק אבא מרן קדישא זצוקללה"ה שייכות גדול עם הרבי הקדוש והנורא הראשון מלובלין".

ומספר כי ביום שאלצוהו לקבל עליו הנהגת העדה, הסתגר בחדרו מעת לעת שלם בעיון ולימוד בספרי החוזה מלובלין זי"ע.

האברכים שישבו בבית מדרשו של החוזה ביקשו לצרפו לחבורתם שהסתופפה בצלו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאצק זי"ע, ואם כי כבר שמע מרבו החידושי הרי"ם אודות החבריא ורבם הגדול, נמנע מלעשות זאת מתוך חשש לתגובת חותנו אשר התנגד לכך בכל תוקף, אגב, מן הראוי לציין שלמרות שחותנו לא היה נמנה על עדת החסידים, מתנוססת הסכמתו על הספר "טהור רעיונים" להרה"ק ר' יו"ט נעטיל זי"ע שהי' ראב"ד לובלין ותלמידו של החוזה מלובלין זי"ע, בהערצה רבה, בין הסכמותיהם של רבני וגאוני הדור.

ברם בסופו של דבר גברה עליו השפעתם של הרה"ק ר' ישראל בנו של החוזה והרה"ק ר' בנימין מלובלין מחשובי תלמידי החוזה, והיהודי הק' זי"ע אשר עודדו והלהיבו אותו לנסוע לקאצק, וכך עשה כשהוא מסתיר את נסיעתו, ובסיוע הרבנית הצדקנית שעשתה הכל על מנת שהדבר לא יוודע לאביה.

אותה נסיעה עוררה התנגדות עצומה אצל חותנו, ובתחלה היה גם אביו רבי שלמה מתנגד בחריפות לכך, ומספר שאביו סיפר זאת לזקינו הגדול ושלח אחריו שיבוא לפוזנא כדי שזקינו ישפיע עליו שיעזוב את דרכי החסידות, וכשהגיע לפוזנא לא העיר לו זקינו דבר, וכשחזר ללובלין ונודע לאביו על כך, פנה בתמיהה אל אביו הק': והלא לא לשם כך הטרחתי בחנם את אבי שיזמין את בני אליו, והשיב לו הגאון רבי עקיבא אייגער: מה אעשה, לא ראיתי שום שינוי שיחייב אותי להוכיחו להעמידו על סטיה כל שהיא מדרכי התורה.

כשהגיע אל הרה"ק מקאצק שהיה אז בוואנגרוב, קירבו ביותר ושמח לקראתו כשהוא רומז על גודל נשמתו והתבטא עליו "כי בשביל אברך זה היה ראוי ללכת כמה מאות מילין".

הרה"ק מקאצק שלחו אל הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאיזביצא שהיה ממונה על הדרכת האברכים הצעירים, והורה לרבי מרדכי יוסף שראוי לקרב אותו כי הוא פנינה יקרה, ואכן נוצר ביניהם קשר נפשי, וכשפרש הרה"ק מאיזביצא מקאצק, הצטרף אליו באמרו שהרה"ק מקאצק הוא שהועידו לרבי מרדכי יוסף מיד כשבא אליו, ובספריו הק' הוא היחידי שהכתירו בשם אדמו"ר.

גם לאחר שפרש מקאצק ודבק ברבו מאיזביצא מכל מקום נשאר דבוק ברבו הק' מקאצק ומספר שאאחרי פטירת רבו מאיזביצא בשבתו על כבא קדשו בלובלין לנהל עדת חסידים, קול כרוזא נפיק מפומיה במחנה החסידים שכל מי שיודע איזה מאמר או סיפור אחד מהרה"ק מקאצק יבוא ויאמר לו, והיה לו זמן מיוחד על זה כמו שיעור בלימוד, והיה מחבב מאוד דברי הרה"ק מקאצק והיה משתעשע בדבריו הקדושים ובאמרותיו הטהורות, וכאשר נשמע הקול במחנה החסידים היה כל אחד ואחד מחפש באמתחתו למצוא דבר מה כדי להריץ בדבר לפני הרה"ק הנ"ל, והיה נוהג כך זמן רב.

רועה ישראל

ביום ז' טבת תרי"ד נסתלק הרה"ק מאיזביצא, ולפי הכרעת הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע קיבל הרה"ק את ההנהגה, למרות רצונו להימנע מלהנהיג, והי' ר' צדוק אומר שמצא רמז לזה שבחיי רבם הרה"ק מאיזביצא זי"ע פע"א אחר הרה"ק ר' לייבל זי"ע לבוא אל השולחן הטהור בשב"ק, ובא אחר שכבר ישבו כל המסובין ולא רצה לדחוק עצמו למקומו שהיה קודם לרבי צדוק הכהן, ונשאר יושב אחריו, אז אמר רבם הרה"ק מאיזביצא: "רבי לייבל קודם"", ואז עלה למקומו הקודם לו, ובזה ראה הרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע רמז שהרה"ק ר' לייבל זי"ע ינהוג נשיאותו קודם לו.

הרה"ק ר' צדוק הכהן הי' דבוק בו מאוד והיה נוהג לבוא אל שולחנו בכל שבת מברכים ויומא דפגרא, ור' יהודה לייב כיבדו ביותר והושיבו לידו בראש השלחן כך שר"צ הי' לו כתלמיד חבר, ומספר כי כאשר ישבה חבורת חסידים לפני הרה"ק ר' יהודה לייב, ושיחתם נסבה אודות גדולי הצדיקים, פנה אליהם הרה"ק

בשאלה: "האם שכחתם מהכהן, הכי הוא רק כאחד מהגדולים, הלא הוא כולו רוחניות שהוא מופשט מגשמיות לגמרי", כמו"כ קיים בו הרה"ק מצוות מתנות כהונה והיה שולח לו את הזרוע והלחיים והקיבה.

הרה"ק החזיר את עטרת לובלין ליושנה, ומכל עבר נהרו אליו, כשבדברי תורתו היה ממשיך רפואה לחולים, כפי שכתב בנו ה"שבט מיהודה" בהערות לספרו בסוף "אמרי אמת" וז"ל: "זכור אזכור שסיום דבריו הק' האלו נאמרו בסיבת הזכרת איש אחד על חולי עינים ר"ל כדרכו בקודש להמשיך רפואה בכח דברי התורה הקדושה", וכך נהג בכל פרשה לקשר אותה עם רפואות וישועות, ואכן ידוע היה כפועל ישועות ורוח הקודש שרתה עליו.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחורף שנת תרמ"ח החל לחוש ברגליו מיחושים אשר הסבו לו יסורים נוראים ר"ל, במשך שני חדשים שכב על ערש דוי ובכל מקום התעוררו רבים להתפלל לרפואתו, יסופר שבימיו האחרונים בעת נתגבר מחלתו רצה בנו וממלא מקום הרה"ק ר' אברהם זי"ע לקיים דברי הגמ' בשינוי שמו, אבל לא רצה לעשות בלתי ידיעת והסכמת אביו הק', והרכין ראשו לשאול את פי קדשו, וענה ואמר בקול רם: ולא יקרא עוד שמך אברם כי אם אברהם יהיה שמך, ונראה אז דמעה על לחיו, וכל העם התרעשו כי כולם ידעו והבינו כוונת קדשו בזה ועל מה ירמזון דבריו, כי קרבו ימיו וסמך את ידיו עליו.

בערש"ק פר' משפטים הניח בעצמו את התפילין במסירות נפש, ואף שאל בשלומו של הרה"ק מגוסטינין שנסתלק באותו יום, זקני החסידים סיפרו שהרה"ק מקאצק הושיב את הרה"ק מגוסטינין לפני הרה"ק, ובכך רמז על סדר פטירתם כי הרה"ק מגוסטינין נפטר יום לפניו בערש"ק פר' משפטים.

לפני כניסת השבת שמעו שאמר: "באה שבת באה מנוחה", ובכניסת ליל שב"ק בפרשה שנאמר בה "עלה אל האלוקים" עלתה נשמתו הטהורה למרום, בכ"ב שבט באותו היום בו נסתלק הרה"ק מקאצק כ"ט שנים לפני כן (שנת תרי"ט) בן ע"ב שנים היה בפטירתו, ורמזו החסידים שבפרשת משפטים נאמר "את מספר ימיך אמלא" – אמל"א בגימטריא ע"ב, וכן שמו יהודה ליב בגימטריא ע"ב.

כ"ג שבט

הגה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקפ"ה לאביו הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע ולאמו האשה הצדקנית המפורסמת מרת מלכה ע"ה, שהיתה נודעת לבעלת מדריגה ובעלת רוח הקודש ומבלעדה לא עשה בעלה הק' שום דבר, (עיין בי"ג אורות ח"ב עמוד רמו, דבר נפלא, כשנסתלקה הרבנית, בכה בעלה הרה"ק מבעלז עליה זמן רב, וכששאלו אותו מדוע בוכה כל כך, אמר על עצמו, כי התייחד עם קונו וטען, שהלא סהדי במרומים כי אילו הי' בידו להחזיר את הרבנית הי' עושה כן, וא"כ הלא הקב"ה הוא ג"כ כביכול כבעל, וכנסת ישראל כרעיתו, והוא ית"ש כל יכול, ומדוע אינו מחיה את ישראל, וענו לו מן השמים, שאם היתה כנסת ישראל רצויה לה' כמו שהיתה הרבנית רצויה לו, אז כבר הי' ה' גואלם, ולכן בוכה – סיים הרה"ק מוהר"ש – על שבני ישראל אינם כן,) כבר בהיותו צעיר לימים ניכר בו סימני קדושה ופרישות, מסופר שפ"א בהיותו בחדר אחז פתו בידו ובכה, שאלו רבו, למה הוא בוכה, ענה לו, לפי שהוא רעב, שאלו שוב מלמדו, ולמה אינו אוכל, ענה לו הילד: אבי לימד אותי שאם מתאווים לאכילה אסור לאכול..., בעת סעודת הבר–מצוה שלו אמר לו אביו השר שלו' זי"ע שיאמר דרשה לכבוד הבר–מצוה, ואחר שסיים הדרשה אמר לאביו שיתן לו דרשה געשאנק, אמר לו אביו מה צריך בחור הבר–מצוה, גוף נקי ומחשבות טהורות, "א גוף נקי האבן מיר דיר געגעבן, אויף מחשבות טהורות דארף מען אליין אסאך אראוועק" (תולדות אלעזר, שבסוף ספר פקודת אלעזר מהגה"צ מפאלטישאן זצ"ל).

ברא כרעא דאבוה

תורתו ויראתו למד רק מאביו הק', ואמר הרה"ק מהר"י, שאביו מסר לו כל הסודות, זולתי שלשה דברים, א. ספרא דצניעותא, (הוא חלק מהזוהר הק' בסוף פרשת תרומה, וכפי הנראה למד עמו גם זוהר הק' רק חלק זה לא למד) ב. כשאביו הי' בעיר חאליוב (סמוך לבעלז) אצל הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע, מסר לו הרה"ק מאפטא כמה סודות, וסודות אלו לא מסר לו, ג. כשהרה"ק מראפשיץ בא פ"א לראווא–רוסקא על שבת, שלח השר שלום את בניו אליו, אמר הרה"ק מראפשיץ: לא בשביל זה באתי, (היינו שרצה שהשר שלום בעצמו יבוא אליו) ונשאר שם הרה"ק מראפשיץ עוד שבת, והשר שלום בא אליו, אז גילה הרה"ק מראפשיץ כמה סודות, וגם את זה לא גילה, ואמר מהר"י: אני חושב שאם הייתי מבקש לאבי שיגלה לי הי' מגלה לי, אך חשבתי שאם אצטרך לדעת, אז אדעם, פ"א שאלו חתנו הרה"ק מציעשנוב זי"ע (בן מרן הרה"ק משינאווא זי"ע) שהעולם תמהים מדוע לא נסע להגה"ק מצאנז זי"ע לאחר פטירת אביו (כי לאחר פטירת אביו בשנת תרט"ו הי' צעיר לימים) ענה לו: שאביו גילה לו פ"א כל מה שיתרחש עמו כל ימי חייו עד זיבולא בתרייתא, ולא אמר לו שיסע לצאנז, ומשום הכי לא נסע, (אבל בשנתו האחרונה של הד"ח עלי אדמות כן נסע לצאנז כששידוך הרה"ק מצאנז את בנו הרה"ק ר' ישעי' מטשעחויב זי"ע עם חתנו של הרה"ק מהר"י מבעלז זי"ע)(י"ג אורות), כשהי' הרה"ק משינאווא זי"ע בבעלז על חתונת בנו הרה"ק מציעשנוב זי"ע, התפללו שני הצדיקים ביחד, הרגיש הרה"ק משינאווא שהתפילין של הרה"ק מבעלז מונחת למטה ממקום השיער, כדרכו של הרה"ק משינאווא, פנה אל מחותנו, ואמר: מחותן יקר, התפלה של ראש שלכם אינה מונחת על מקומה, ימחול נא כבודו להגביה אותה מעט כדי שתנוח על מקום השיער, ענה לו הרה"ק מבעלז: מחותני יקירי, להוי ידוע לכם שאבי מורי ז"ל הניח התפילין על ראשי ככה (פי צדיק).

גדלותו בתורה

הי' גאון גדול בתורה, פ"א בא הרה"ק מצאנז זי"ע לבעלז, ביקש ממנו הרה"ק השר שלו' שיתהה על קנקן בניו, ודיבר הרה"ק מצאנז עמהם, אח"כ שאל אותו השר שלו', נא, אמר הרה"ק

מצאנז, שממהר"י נתפעל מאד, "אזוי יונג און קען אזויפיל", אמר לו השר שלו' אצליכם זה תמי', אספר לכם מעשה, אני לומד אתו נגלה ונסתר, פ"א למדני זהר, ובמקום אחד איתא מהאר"י הק' שיש שם סוד גדול, אמרתי לו שכאן קשה להבין מאליו וצריך להיות בקבלה מרבי, אני קבלתי זה מהחוזה, שאל אותי, והחוזה השיג זה מאליו, אמרתי לא, רק מהרבי אלימלך, והר"ר אלימלך מהר"ר בער, והר"ר בער מהבעש"ט, ושאל מאין ידע זאת הבעש"ט, אמרתי שהבעש"ט השיג זה מאליו, ראיתי שיש לו חשק להשיג זה מאליו, אמרתי לו שיגיע מעצמו, מה אתם סוברים – סיים הרה"ק השר שלום בתמי' – שלא בא מיד אלי לאמר הפשט האמיתי, בנו הרה"ק ר' ישכר דוב הי' אומר, דכשאביו נסע נסיעות, הי' נוסע עמו, ודיבר בקרבו סמ"ע תומים קצות ונתיבות, ועוד הי' אומר "אז דער טאטע האט זיך געזעצט לערנען האט ער אויס געשמוסט דעם גאנצן פני יהושע" (שיח זקנים).

הצנע לכת

אם כי הי' גדול בתורה הי' עמל להסתירו מבני אדם, פ"א הי' עם אביו השר שלום בלעמבערג, ובאו הגאונים בעל "מפרשי הים" והגאון ר' מרדכי זאב איטינגא זצ"ל לבקר את השר שלום, כשיצאו שלח השר שלום את המהר"י ללותו, ואמרו שני הגדולים במה נכבד את מהר"י, אמר הגאון רמ"ז נכבד אותו בד"ת, כי נאמר לו איזה דבר טוב, ואמר המהר"י הן, ותמך את ראשו בשלחן ושמע את דבריהם, אח"כ אמר הבעל "מפרשי הים" לבנו ר' יצחק אהרן שילווה את מהר"י, בדרך אמר המהר"י לר' איטשע, שיאמר לאביו כי במחילה מכבוד תורתו נעלמו מאתו דברי המכילתא דשם ושם, כאשר בא וסיפר זאת לאביו נשתומם הגאון מגדלותו בתורה, ועוד יותר מענוותנותו, ואמר הלא הצדק אתו, והצדיק הלז לא רצה לבייש אותי (פאר וכבוד).

הנהגתו

ז"ך אלול שנת תרט"ו נסתלק אביו, ואז מילא הוא את מקומו, אמר – אחרי אותו ראש השנה – "דער טאטע ז"ל האט מיר איבערגעגעבן די רביסטעווע ערב ר"ה אין די מקוה" (שיח זקנים), הרה"ק משינאווא זי"ע כתב במכתב לחתן אחותו ה"ה הרה"ק ר' נפתלי חיים הורוויץ זי"ע (בן הגה"ק בעל אמרי נועם מדזיקוב, חתנו של הגה"צ ר' משה אונגאר זצ"ל חתן הדברי חיים זי"ע), אודות סיבת נסיעתו להרה"ק מהר"י מבעלז, שבכל דבר שאדם עושה, צריך שיהי' לו שלשה טעמים, א. ששייך לעצמו, ב. ליחידי סגולה, ג. לכל העולם, ואסתפק לגלות לכם טעם אחד, שכשהרבנית שלי היתה נשואה בזיווג ראשון עם בנו של הרה"ק רבי אלעזר, בכורו של הגה"ק השר שלום מבעלזא, הלויתי להשר שלום י"ב מאות זהובים, ונסעתי עכשיו להגה"ק מהר"י לגבותם, המהר"י אמר שיתן חלק כחלק עם שאר היורשים, אבל – טען הרה"ק משינאווא – שלא הלוה להשר שלום כשלעצמו, אלא הלוה לו בתור אדמו"ר העומד בראש העדה, וכיון שמהר"י ממלא מקומו אז מוטל עליו לפרוע את כל הסכום. אדם אחד מסר סכום גדול להרה"ק משינאווא על מנת שיתנם לצדיק הדור, אבל לא בפעם אחת, רק מעט מעט, התחיל ליתן מזה לאביו הרה"ק מצאנז, ואחר הסתלקותו נתן למהר"י מבעלזא, מזה נראה שלדעתו הי' הרה"ק המהר"י צדיק הדור (י"ג אורות).

וירא מפניו

צורתו הק' הי' מטיל אימה על כל סביביו, סיפרה האשה שבישלה בביתו, שכשהרה"ק מהר"י הי' עובר דרך בית התבשיל, מהצד, נפל פחד על כל הנשים והפסיקו מלדבר א' לחברתה, סיפר הגה"צ מפשעווארסק ז"ל, שסיפרו לו שני אנשים שרצו לצייר לו הפחד שהי' בביתו לפני שהיו נכנסים אליו, המשילו ודימו למי שהי' צריך לעבור אצל הדאקטער לביקור, אם הוא ראוי לילך לצבא, שזה הי' סכנה לגוף ונפש, שאז הי' הפחד נורא, כן הי' הפחד אצל מרן, לא הי' מדברים איש לרעהו, "איינער איז ארום געגאנגען צוגליט, דער אנדערער איז געווען ווייס", פ"א עמד אחד בבית הרה"ק מהר"י, וחישב בלבו, למה כל כך מפחדים מהרה"ק, האם הוא יכול לראות עוונות שעבר כל אחד, ותוך כדי דיבור יצא הרה"ק ואמר: מי הוא זה שעומד עם קלות הדעת, וסיים: "און טאקע דער מיטען הויבען קאפעליטש" (כך הי' לבוש המספר שהי' בעל העובדא) (שיח זקנים), אפ' גדולי וצדיקי הדור יראו מפניו, סיפר רבינו ז"ל מקדושת הרה"ק מהר"י, אשר כל גדולי הדור חרדו אליו, וסיפר שבעת שהי' בצאנז על שב"ק בעת קישור החיתון של הרה"ק ר' ישעי' מטשעחויב, בליל שב"ק בעת עריכת השולחן של מרן הדברי חיים, הגיע מהר"י אל השלחן עטוף בטליתו, וקהל חסידי צאנז חשבו שבוודאי כבר קידש גם הוא, ועומד כבר ג"כ באמצע סעודתו, אבל מה גדלה תמיהתם בראותם שהרה"ק מבעלזא ניגש אל השולחן ומתחיל שלום עליכם ועורך את השולחן כמו בביתו, ומרן הד"ח ראה את קפידת החסידים, ונתייירא שלא יפגעו בכבודו, העמיד עצמו הד"ח מאחורי מהר"י, עד אחד הקידוש, לבל יהין אחד החסידים לפגוע בכבודו חלילה (אלה מסעי, עיין בי"ג אורות ח"ב בשינוים קצת).

לוחם מלחמת ה'

הי' מראשי הלוחמים אשר לחם בתקיפות נגד המתחדשים, ועמד הראשון בשורה לעמוד בקשרי המלחמה, ולא חת מפני כל, סיפר רבינו ז"ל שהמהר"י רצה מאד לעשות פילוג הקהילות בגאליציע, כמו שעשו היראים במדינת אונגארן, כי ענין ההתבדלות מרשעים הי' בבעלזא מיסודי היסודות, עד שאמרו בבעלז כי אם לא יהי' בנמצא רשעים בסביבותיהם להפרד מהם, צריך להשתדל שפושע ישראל יקבע את מקומו שם כדי שיהי' ממי להפרד, ולתועלת זה ייסד מהר"י ביחד עם הגאון רבי שמעון סופר האב"ד קראקא בן מרן החת"ס, את חברת מחזיקי הדת, וגם יסדו אז ה'מכתב עת' "מחזיקי הדת", שישמש כשופרו של היהדות החרדית נגד הפושעים, ואמר רבינו שהמהר"י הי' מקלל את הרשעים בקללות נמרצות, וסיפר כי פעם קילל את איש אחד, ויאמר לו האיש כי יודע הוא ממילא שהכל ברכות, פנה מהר"י אל משמשו ר' פנחס, ואמר לו, פיניע תקלל אתה, כי הרי הוא אומר שאני מברך (אלה מסעי), כשלחם מרן הקדיו"ט זי"ע מלחמתו הכבידה בסיגעט נגד כת הספרדים, עמד לימינו המהר"י וכתב מכתב חריף לראשי הקהילה דסיגעט, ועוררם לעמוד בקשרי המלחמה, ולא ימעדו קרסוליהם ויעשו כל הפעולות נגד הספרדים, וכל הענין הזה נגע מאד ללבו הטהור כמובא בהרבה מכתבים מגדולי אונגארן ששמעו מפיו הק', אח"כ כתב גם מכתב לציבור בכללות בסיגעט וכותב שם שרבים תמהים למה לא כתבתי ע"ד

הפירצה אשר נעשה שם, הלא מהרתי לכתוב תיכף ומיד רק לא כתבתי להכלל משום כמה סיבות אשר אתי, אבל עכשיו שרבים שואלים אמרתי להשיב את אשר בלבבי וכותב שם דברים חריפים מאד, מכתבים אלו עשה רושם אדיר, בשנת תר"ן אחרי אשר שקטה ארץ והניח לו ה' להקיו"ט מכל גבולו מסביב, נסע הקדיו"ט אליו על שב"ק להכיר לו טובה על שעמד לימינו.

אחרית ימיו

בשנת תרנ"ד נסע לוויען לעשות "אפאראציע" על מחלת הטחורים, ויהי בדרך שפך איזה גוי מים או שכר עליו, ראה בזה אות מן השמים שלא טוב הדבר שיסע ורצה לחזור לביתו, אבל באי ביתו דיברו על לבו שימשיך בנסיעתו, לפני האפאראציע טבל עצמו במקוה ואמר וידוי, ועשו את האפאראציע, אבל האפאראציע לא הצליח, ונחלה מאד, הרופאים ייאשו אותו, החליטו לחזור לביתו, על אם הדרך על מרכבת הברזל במעמד עשרה נסתלק לגנזי מרומים, ביום כ"ג שבט תרנ"ד, (לערך שנת תרמ"ב–מז, היתה אסיפה אודות חברת "מחזיקי הדת" בלעמבערג, ומהר"י השקיע בזה עבודה רבה ועצומה וגם ממון הרבה, האסיפה נמשך לכמה ימים עד שבא ליד גמר ביום כ"ג שבט, ואמר אז הנני מקוה שיום הזה ישאר ליום זכרון עד ביאת משיח, לאחר כמה שנים בשנת תרנ"ד נסתלק ביום הנ"ל, נתקיימו דבריו שיום ההוא נשאר יום זכרון) במשך כל הדרך לא גילו שנסתלק, כי ה' נגד החוק להסיע נפטר מעיר לעיר, ומהרי"ד עמד נגד החלון למען לא ירגישו בדבר, וכשכבר הגיעו לעיירות הסמוכות לבעלז רמז בידיו להחסידים שיסעו עמו להלוי', והוטמן סמוך לקבר אביו בעיר בעלזא, סיפר רבינו ז"ל שבעת שנסתלק הרה"ק ר' אלעזר בנו בכורו של השר שלום בשנת תרמ"ב צוה המהר"י שיניחוהו ברחוק ממצבת אביו השר שלום בריווח של שני קברים, ובשעתו לא הבינו את כוונתו מדוע צוה להניחו במקום ההוא דוקא, וברבות הימים התבוננו החסידים שהשאיר בדקדוק שני מקומות עבור שני רבני העיר אשר נפטרו שם עד המלחמה האחרונה, ה"ה הרה"ק המהר"י והרה"ק המהרי"ד זי"ע, ויהי לפלא

כ"ו שבט

הגה"ק רבי שאול בראך זי"ע אבד"ק קאשוי

ואלה תולדות

נולד בעיר נייטרא ביום כ"ט לחודש שבט תרכ"ה, לאביו הרבני החסיד ומופלג בתורה ויראת שמים ר' אלעזר, (שהי' בן בנו של הגאון רבי מנחם מענדל ראב"ד דק"ק נייטרא בתקופת הגאון רבי יחזקאל בנעט זצ"ל) ולאמו האשה הצדקנית הגדולה [והי' מספרים ממנה נפלאות מכוחה בתפילה ועוד] מרת ליבא (בתו של הגאון בעל דרך ימה האב"ד דק"ק שוראני). אביו הי' עשיר מופלג, ולמרות שהי' טרוד הרבה בעיסוקיו הפרטיים, עסק כל ימיו בצרכי ציבור באמונה, שלא ע"מ לקבל פרס, את ספרו הראשון שחיבר בנו ר"ש קרא על שמו "משמרת אלעזר", את ספרו על סוגיות הש"ס קרא על שם אמו "ליבא בעי", ובהקדמה מעלה על נס מגודל צדקותי"ה ומעלותיה הטובות.

במעלליו יתנכר נער

עוד בהיותו בן שתים שלוש שנים, כבר נראו בו סימנים שלגדולות הוא נוצר, כשהגיע לגיל חמש, הגיד בע"פ בסעודת ש"ק את כל הכלי יקר על פרשת השבוע, עד שנתו הי"א למד אצל הגאון ר' יעקב פונפעדער ז"ל, תלמידו ר"ש העיד עליו שלמד תורה לשמה והעמיד תלמידים הגונים, ומשנת י"א עד הבר המצוה למד בשתי ישיבות גם יחד, כי בעיר מולדתו נייטרא, ותחלקה הקהילה לשנים אחת הביאה לעצמה רב ואב"ד, וכל אחד מהם החזיק ישיבה לעצמו, וכל אחד הי' בנשיאות הגאון הגדול ר' שלמה דייטש זצ"ל תלמיד הח"ס, ואחד בנשיאות הגאון הגדול ר' יוסף הוניג זצ"ל, והי' רץ מישיבה לישיבה ומשיעור לשיעור, והתמדה שלו הי' עד מאד, וכמה פעמים אמר בעצמו לתלמידיו לא הפסקתי מלימודי אפ' רגע אחת במשך כל המעת לעת, פרט להשעות שישנתי, לא יותר משלוש עד ארבע.. כשהי' בן אחד עשרה הי' כבר ת"ח מופלג, כי ידע כמה מסכתות בע"פ עם הרבה מפרשים, ועד שהגיע ליום הבר מצוה שלו כבר הי' נתפרסם בכל הקהילה כמתמיד להפליא וכירא שמים גדול.

מרבה ישיבה – רבותיו

שני חדשים אחר הבר מצוה הוליכה אמו לעיר רחוקה ממקום מגוריו בקצה השני של המדינה, לישיבתו הגדולה של המהר"ם שיק זי"ע, ואם כי הי' צעיר לימים וגם קומתו לא היתה גבוהה והי' נראה כילד קטן, קרבו רבו הגדול ביתר שאת ובחיבה בלתי רגילה, רק תשעה חדשים למד אצל רבו הגדול הזה, מ"מ קיבל מרבו זה במדה גדושה, כמו שלמד אצלו שנים רבות, ולא פעם אמר שכל חיותו וכל ישותו ברוחניות נובע ממה ששאב בתשעת ירחים אלו, הגאון ר' שמעון גרינפעלד זצ"ל בעמח"ס ספרי מהרש"ג, שגם הוא הי' תלמידו המובהק של המהר"ם שיק, אמר פ"א "אנחנו למדנו אצל רבנו המהר"ם שיק תשע שנים הרב מקאשוי למד אצלו תשע חדשים והוא הנו התלמיד בה"א הידיעה של רבנו המהר"ם שיק. בהיותו בן י"ג שנה וחצי זכה שרבו יקחהו אתו בנסיעתו לקא"ב, יותר מד' שבועות הי' אתו שם יחד וישן אתו בחדר אחד, בכל בוקר הי' המהר"ם שיק צריך לשתות ממי המעינות תוך כדי טיול, שארך כשעתיים, המהר"ם שיק עשה הטיול הנ"ל לפנות בוקר ובשעת הטיול אמר התלמיד ר"ש בע"פ גמ' רש"י ותוס' עם המהרש"א בע"פ והמהר"ם שיק השלים את הראשונים על דפים אלו, ובכל יום למדו כעשרים דף, וככה המשיך ארבע שבועות ובהזדמנות זו זכה לשמוע הרבה מרבו מה שאחרים לא שמעו.

כשנסתלק רבו המהר"ם שיק, לב"ע בר"ח שבט, נסע למאטערסדארף בישיבתו של החתן סופר זצ"ל, בן בתו של מרן החת"ס זי"ע, בישיבה זו למד ארבע שנים רצופות, בלי לנסוע אף פעם אחד לביתו, דרכו הי' מתמיד ללכת מן הישיבה רחוק מן עין רואים וללמוד באין מפריע שעות רצופות, החתן סופר דרכו הי' לטייל קצת בכל יום לפי עצת הרופאים, פ"א כשר"ש למד כדרכו בתוך היער שהי' סמוך להישיבה, ורבו החתן סופר הלך בליוו שני

תלמידיו לטייל בתוך היער, פתאום ראה את הבחור שאול שקוע בלימודו בלי שירגיש המתרחש סביבו, לפתע שמע קול אליו, ר"ש הגביה ראשו והנה רואה את רבו עומד עליו, "נבהלתי מאוד" – סיפר ר"ש לתלמידיו – "קמתי מהר ועמדתי בפחד ובמורא מול רבי", שאל אותו רבו מה למדת, ענה, חזרתי על טור ב"י ושו"ע הלכות פסח עד הלכות יו"ט, שאלו האם מוכן להיבחן באלו השישים סימנים, השיב כן, אז אמר לו שיגיד המקומות שמביא הב"י שיטת הרמב"ן באלו סימנים, ר"ש ציטט את כל המקומות, עד שהגיע להלכות יו"ט, כשגמר ניגש רבו אליו והניח ידיו עליו בחיבה ואמר "דוא ביזט א יום טוב'דיגער בחור", בשיבו לביתו כתב החתן סופר מכתב לאביו ובין השאר כותב ...ידע כב' שבנו הב' שאול שלומד בישיבתנו, הנו כבר היום גאון מופלג וכו' וכו'... ומובטחני בו שעתיד הוא להאיר עיניהם של ישראל", כמו כן נתן לו רבו החתן סופר כתב סמיכה.

כשהגיע לשנת שמונה עשרה נפטר עליו אביו, והוצרך לחזור לביתו, אחרי תום ימי אבל אביו, למרות רצונו וחשקו הגדול לחזור לישיבה, הי' מוכרח להישאר בבית, לעזור לאמו לנהל קצת את הבית, וגם הוא הגיע אז לגיל שהי' צריך להתייצב לצבא, ובימים ההם היו קשה מאד לבחור בריא להשתחרר וזה לקח הרבה זמן, והוא סבל מאד עד שהשתחרר עד כשהי' בגיל כ"ב שנים, בהיותו כ בן עשרים, נסע לסיגוט אל בעל הקדושת יו"ט זי"ע, שכבר הי' מקושר לסיגעט עוד מילדותו כשלמד אצל רבו המהר"ם שיק, אז נסע לסיגוט להסתופף אצל הייטב לב זי"ע, [כאשר יסופר להלן] ומני אז התקשר לסיגוט בעבותות אהבה. אצל הקדוי"ט למד שנה שלימה, כיסופר להלן באורך.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו, נשא אשה מק"ק אויהעל, בתו של הרה"ח ר' נפתלי צבי קרויס זצ"ל, הרבנית הצדקנית מרת רבקה, את הספר בהית הבק"ר, הקדיש על שמה ועיין שם בהקדמה מה שכותב מגודל צדקת פזרונו, שלוש שנים נשאר באויהעל, כ"ז שחותנו הי' חי חותנו החזיקו שיוכל ללמוד תורה בהרחבת הדעת, ואכן הקדיש כל שעותיו לתורה ועבודה וטהרה, אמנם אחר שנתו הראשונה לשבתו באוהעל נפטר עליו חותנו, עכ"ז לא פסק פומי'ה מגירסא, על אף שכבר הי' צריך לעסוק גם במסחר היין של בית חותנו, וכפי שהתבטא בערוב ימיו הי' לו אז היום למלאכה והלילה למשמר, שמה באויהעל כבר החזיק ישיבה, והיו לו תלמידים שנעשו מופלגים וגדולי תורה. בסוף ימי שבתו באויהעל נתקבל הגה"צ ר' משה יוסף טייטלבוים זצ"ל בן הייטב לב זי"ע לשמש ברבנות דשם, ולפלא שהוא הי' מבין החותמים על כתב הרבנות שלו על אף גילו הצעיר [ובדרך כלל לא חתמו רק טובי וזקני הקהל] שמזה רואם כבר אז חשיבותו, שם נתקרב מאד אל ר' משה יוסף והי' היוצא ונכנס אליו ורמ"י השתעשע מאד עמו, וכבדו ואהבו מאד.

בצל תומר

ראשית התחממותו בכבשונה של החסידות, הי' בעודו נער בשנתו הי"ג לימי חייו, או אז למד אצל משה רבו רבש"י המהר"ם שי"ק זי"ע, וברשותו ובברכתו נסע לראשונה ביום י"ג מדות לעיר סיגעט, להתחמם תחת אורו ולטעום מנועם זיוו של הגאון הקדוש מרן הייטב לב זי"ע, – ואמנם כן זה להנות משולחן גבוה' בראותו את הקולות ואת הלפידים שיצאו ממקור טהור מעין נובע טופח על מנת להטפיח, לילה ויום ברציפות מאמצע הלילה ועד לשעות המאוחרות של היום שעמד הייטב לב לפני התיבה בתפילה ותחנונים סליחות ופיוטים, בנוסף ליזה זכה אז לשמוע הדרשה הגדולה שדרש הייטב לב באמצע הסליחות בהתעוררות גדול ובכיות עצומות. ובספרו גבעת שאול (באותיות תע"ג ותפ"ח) מביא קצת מה ששמע ממנו אז, ובמקום גדולתו ראה ענותנותו הגדולה, שהחזיק עצמו לגרוע מכולם וז"ל בספרו שם: ובהיותי ילד בן י"ג שנה זכיתי לשמוע דרוש לי"ג מדות מפי הגאון הקדוש מו"ה יקותיאל יודא זצ"ל האב"ד בסיגוט, שאמר, לפי שהוא חטא מסוגל יותר להוכיח אחרים וכו', ע"כ בשרתי צדק בקהל רב אני מסוגל להוכיח אחרים שגם אני נכשלתי בהם, אבל מהיום והלאה לעשות רצונך חפצתי ומאחר שאני מתחרט על מעשי ומקבל עלי מהיום והלאה לעשות רצונך, ע"כ גם אתם תעשו כמוני עכדה"ק, וכל ימי חייו עמד הרושם הגדול שעשה עליו הדרשה ההוא, ובכל עת מצוא ספר באורך מה שעיניו ראו ולא זר באותו הלילה והיום, עד שהתבטא ואמר, שמהדרשה למד לכל ימי חייו לדעת איך לדרוש, [וכידוע שהי' נואם בחסד עליון ורבים השיב מעוון בדרשותיו, עד שגדולי הדור הפליאו את כוחו הגדול בזה], ולא בחנם אמר לו רבו המהר"ם שיק, כשנפרד ממנו עת נוסעו לסיגוט, בזה הלשון: סע בני, סע, אתה תלמוד שם הרבה מאוד לכל ימי חייך.

בצל הקדושת יום טוב

אחר שזכה לחסות בצל עצי התמרים, אין פלא שכעבור שנים [אחר שלמד אצל המהר"ם שיק והחתן סופר, וכורח המציאות אלצוהו לחזור לבית אמו לנייטרא], חזר שוב לאותו מעין קדוש וטהור, ובא ללמוד בתור תלמיד וחסיד בישיבת הקדושת יו"ט, הגם ששורשו ומוצאו הי' מקהילות אשכנז [אויבערלאנד] שלא התנהגו בדרכי החסידות, וגם הוא עצמו התנהג כן ולבש כמלבושיהם [ורק כשנתמנה לרב ומנהיג החליף את מלבושיו, ללמוד כדרכי החסידים, ומאז לא עלה גופו בעדי צמר כלל], עם כל זאת, אחר שטעם מסחרה ונהנה מטובה, נתמשך לחסידות זו, ונסע ללמוד בישיבתו של הקדושת יו"ט – רבו זה קרבו מאוד ולמד הרבה אתו ביחד, עד שהחשיב כתלמיד חבר, ובמשך הזמן הי' ביניהם פלפולים חריפים וריתחא דאורייתא – לעת זקנתו, סיפר רבי שאול לתלמידיו, שהוא מתחרט תמיד על שפעם ביו"ט שבועות כשרבו דרש הקרעפל פשעטל בסוגיא דחלבי שבת קרבין ביוהכ"פ התפלמס עם רבו כמה פעמים באמצע הפשטעל, ולכן כל ימי חייו חשש אם לא גרם אז לרבו חלישות הדעת, והוסיף שאדם צעיר אין לו הבנה מספקת להבחין מתי מותר לפלפל ומתי אסור – שנה שלימה למד אצלו ולא זזה.

תמיד העלה על נס גודל קדושת רבו ופירשותו, ובכל עת תהילתו בפיו, ממה שעיניו ראו ולא זר, מאותו העת שזכה לחסות בצלו, והי' רגיל לומר שבניו הקדושים העצי חיים והדברי יואל זי"ע

זכו למה שזכו, עד שנתעלו למעלה ראש, הי', ע"י קדושת אביהם הקדושת יו"ט, וגם האדמה אשר נתגדלו עליה היתה אדמת קודש, והוא שהוריד להם נשמות גבוהות כידוע – לאחר נישואיו בעיר אויהעל יצא לו גם הזדמנות מיוחדת לפרסם ולהודיע גודל קדושת יו"ט, זה הי' בעת שאחי הקדושת יו"ט רבי משה יוסף טייטלבוים זצ"ל נתקבל לשמש כרבה של אויהעל, ואז גם הוא נתקרב אליו, ובעתות אלו סיפר לו ממדריגות אחיו הקדויו"ט מה שעיניו ראו במשך שנה שלימה, וכ"ז הי' לפליאה בעיני הגאון רבי משה יוסף, כי הקדושת יו"ט הסתיר עצמו מעיני רואיו והי' נחבא אל הכלים, ולכן לא הכירו רבי משה יוסף כראוי, ואז הפטיר רבי משה יוסף ואמר לו, שאין פלא מה שאביו הייטב לב בחר בו למלאות מקומו, וזכה להיות רבי ומנהיג גדול לעדת ישראל

ולסיום נעתיק כאן מה שכתב רבי שאול בספרו בהית הבקר (אות תקט"ז) המתאר בקיצור גודלו וענוותנתו, וז"ל שם, וכן שמעתי מפה קדוש מרן הגאון הצדיק בעל קדושת יו"ט זצ"ל שהתאונן והתמרמר לפני על שאביו הגאון הקדוש בעל ייטב לב שם על שכמו להיות לרב אב"ד בקהילה גדולה כסיגוט שהי' לפי דעתו למעלה מכוחי – אף על פי שבעיני ראיתי כמה פעמים, שדבריו הי' נשמעים במרום, ונשאו פנים לדורו עבורו כבימי הראשונים, בכל זה הי' שפל בעיני עצמו, עכ"ד, וכשהראו לכ"ק רבינו הק' זי"ע דברים אלו הפטיר ואמר שמה שכתב "כבימי הראשונים" היתה כוונתו על ראשוני תלמידי בעש"ט זי"ע – וכ"ק מרן אדמו"ר ז"ל אמר שמה שכתב "בעיני ראיתי כמה פעמים וכו', שאחד מהדברים שראה, הי' המופת שעשה אתו בעת שהצטרך להתיצב לצבא [והדברים ידועים ואכמ"ל].

ויבחר בזרעו אחריו

לאחר פטירת רבו הקדושת יו"ט נשאר קשור לבית צדיקים זה ה"ה רבותינו הקדושים רבי חיים צבי ורבינו יואל זי"ע והי' ידוע ומפורסם לכל גודל הידידות וההתקשרות שהי' לו עם האחים הקדושים האלו, והזכיר עצמו לפניהם עם פתקא ופדיון כדרך חסיד לרבו, על אף שהי' קשיש מהם טובא – ובכל המערכות על קדושת ישראל והנהגת הקהלות, הי' תמימי דעים בכל מהלכותיהם, והלכו יד ביד איש לעזר רעהו, ואין כאן מקומו להעתיק עשרות עשרות מכתבים וכרוזים שהוציאו להעמיד הדת על תילה – פעם התבטא לפני תלמידיו על גודל ערך האחים הקדושים האלו שיש להם סיעתא דשמיא, שמה הוא צריך ללמוד כמה שעות, הם לומדים ומשיגים בשעה אחת, וזאת לגודל קדשותו, וגם כי מן השמים מסייעין אותן לכל יחסר המזג, כי הם מוטרדים מאד מהאנשים הבאים להסתופף בצילם, ובעת שנסע ללויה של הגה"ק העצי חיים, אמר עליו ועל אחיו, שהאחים הק' זכו למדריגה שלא יבואו לידי גאות, כי קדושים וטהורים במידת היסוד, ומי שלא פגם, אינו בא לידי גאוה – ובהספדו עליו לפני מטתו אמר, שהוא גדול בדורו כמו יפתח בדורו שמואל בדורו.

אח לדיעה

בידידות מיוחדת עזב ונאמנה הי' עם רבינו הק' בעל דברי יואל זי"ע, תמימי דיעים הי' בכל המערכות למען קדשי ישראל, וכשמעלעלים בדברי הימים וקורות העתים מוצאים תמיד את שניהם בדיעה אחת, הרבה חליפות מכתבים עבר בניהם בענינים העומדים ברומו של עולם, באחד השיחים אמר רביה"ק שכשהוא נתמנה לרב היה עדיין צעיר לימים, ולא הי' לו נסיון בעיני הנהגת הרבנות, ומה גם שאביו הגדול נפטר כשהוא הי' בן י"ז, לכן לקח לו שני רבנים מובהקים שאיתם התייעץ בזה, והם הגה"ק ר' יודא גרינוואלד זצ"ל מסאטמאר, והשני רבי שאול בראך זצ"ל שהי' אז אב"ד בקראלי, כשעבר רבי שאול לעיר קאשוי ונתפנה כס הרבנות בקראלי, תמך מאוד בההעצה להושיב את רביה"ק על מקומו, וגם שלכאורה הי' נראה שזה רחוק מן המציאות שקהילה אשכנזית תקבל עליהם אדמו"ר ומנהיג חסידי לרב ואב"ד, עכ"ז כתב להם ר"ש מכתב וחיזק אותם בזה, והבטים לחסידים דשם שהציעו את ההצעה שאם יהי' עשרה אנשים שכוונתם לשם שמים להביא את הרב מארשיווא, בודאי יצליחו בזה, ובמכתב זה של ר"ש השפיעו על בעלי זכות הבחירה, וביום ד' ניסן תרפ"ה התקיימה הבחירה וכל הקהל כאחד בחרו ברביה"ק לרב אב"ד בקראלי, ונתקיימה הבטחת רבי שאול שבסופו של דבר יצליחו להמליכו על עירם, וכמו כן עמד ר"ש לישיעו בכל עת מצוא ואכמ"ל בהעתקת מכתבים בנידון זה – ומאידך גם רביה"ק עמד לעזרתו בכל עת פעם כשאחד פגע בכבודו, עמד רביה"ק ודרש בבית מדרשו, למחות על ביזיון כבוד התורה, ובהזדמנות אחרת כתב רביה"ק בגדלותו בזה"ל: מי לא ידע את פרשת גדולת הרב הגאון הצדיק האבדק"ק קאשוי שליט"א שהוא הגבר הוקם על עולה של תורה, והובא העמוד הימיני במדינות אלו בדור הזה, העומד לנס עמו ללחום מלחמות ה' בעד תורתו, אשר אין לנו דוגמתו עכ"ל.

גם בימי זקנתו של רביה"ק בארצות הברית, כשהי' לו מלחמה לה' בעמלק, והוא הי' היחידי ממש שנעמד בשער המחנה ללחום מלחמות ה' ברמה, ולעומתו נעמדו רבנים ועסקנים מאר"י ומארה"ב, וירו בו חצים ואבני בליסטראות נאנח בהזדמנות אחת בשברון לב ואמר שהגם שאביו הקדושת יו"ט הי' לוחם גדול בדורו, עכ"ז לא הי' יחידי, כי אתו עמו עמוד ביחד הרבה גדולי ישראל אבל הוא כהיום יחידי ממש ואין לו עזר, ואז הפטיר ואמר, אם הי' כאן אתי הרב מקאשוי לא הייתי מפחד מהם [ווען איך וואלט געהאט דעם איינציגן קאשויער רב מיט מיר וואלט איך נישט מורא געהאט פון קיינעם פון זיי].

בשנת תשכ"ח כשנפל רביה"ק למשכב כידוע, אירגנה הרבנית ע"ה נסיעה של אנ"ש למדינות פולין ואונגארין להתפלל על אבותיו והצדיקים הקודמים על בריאותו, וכשהחבורה באה לרביה"ק להיפרד לפני נסיעתם, הראו לו את תכנית סדר נסיעתם וכשראה שבכתניתו לעבור את עיר קאשוי [בדרכם מגאליציע לאויהעל] אמר להם, אויב ענק פארן אריבער דע שטאט קאשוי, גייט אריין אין שטאט צום ציון פון ר' שאול בראך און זייט מיר מזכיר דארטן, וחוץ מזה לא התערב כלל בכל סדר נסיעתם (מפי אחד הנוסעים) ובשנת תש"ל חזר שוב אותו סיפור כשנסעו חבורה אחרת לשם (ואחד מהנוסעים הי' ר' לוי ליבער) וגם להם אמר רביה"ק שיתפללו עליו על קברו של ר' שאול בראך.

דור רביעי - בית צדיקים יעמוד

כשנסתלק העצי חיים בדמ"י ימיו, הי' הוא הראשון שנתן לבנו רבי זלמן לייב הי"ד הקוויטל הראשון תיכף אחר שחזר מהלוי', ובזה הסכימו לרבם של חסידי סיגוט, דאג להמשיך השלשלת ועמד לימין בנו רבי זלמן לייב שימלא מקום אבותיו, וכמו כן גדל ונישא את בנו השני ה"ה משה רעיא מהימנא כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע, ואחריו כבר נתנו עשרות רבנים קויטלעך עד זמן כנסת השבת, ובליל ש"ק כשרבי זלמן לייב ישב בראש השלחן על מקום אביו [והוא הי' אז כבן י"ד שנה] ישב ר"ש לידו, והי' נראה לעין כל שמקבל ממנו מרות המשך לשושלת אבותיו הק', בשנת תרצ"ב בא רבי זלמן לייב לקאשוי, גם אז הזכיר עצמו לפניו בפתקא ופדיון, ושמחתו על שזכה לקבלו ביתו היתה להפליא, וגם חזקו ועודדו בעניני הרבנות והנהגת החסידות.

וזאת הברכה אשר ברך את משה

בהזדמנויות שונות סיפר רבינו ז"ל שזכה לקבל סמיכה והורמנא מרבי שאול בראך – והן אמנם שלא נתן לו סמיכה על אתר כשבא אליו, אלא בחנו כמעט כ"ד שעות, בלילה וביום שלאחריו, שעות על גבי שעות, ואז כתב לו ההורמנא הנפלאה ובתוך הדברים כתב לו שם בזה"ל: שזה דור רביעי שאני חוסה בצילם, החל מהיטב לב ואח"כ אל רבו הקדוו"ט ושוב לבניו הקדושיים, והוא בנו של העצ"ח הוא כבר דור רבייע כ"ז כתב לו בהורמנא, שאלו רבינו ז"ל איזה שייכות וקשר יש להזכיר בכתב הורמנא את אבותיו הק', וביותר הפליא להקשות איך משוה אותו לאבותיו הק' הלא אליהם הי' נוסע וצמוד כתלמיד וחסיד לרבותיהם, ולמה מערבב שמו איתם, ענה ואמר לו שגם הוא כהיום למד ממנו הרבה [כי בתוך הבחינה נסתבב כמה פעמים פלפול ביניהם על חידישיו בספריו ליבא בעי ושאול שאל], ומה ששאלתני למה אני מזכיר כאן את אבותיך הקדושים, רצוני לומר לך ולחזקך שכל הכוחות האלו של אבותיך ילווך בכל עת – מרן רבינו ז"ל סיפר זאת בעת הצורך ברבים בשנת תשנ"ד בדרשה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל, וז"ל דער קאשויער רב האט מיר געזאגט אז די אלע כוחות פון ייט"ל און ווייטער וועלן מיך באגלייטן.

באהלי צדיקים

גם אל שאר הצדיקים והקדושים אשר בארץ המה, זכה להתחמם ולהתדבק, ובעפר רגליהם להתאבק, להנות מזיום ולהסתופף בצילם, הלא המה הגאון הקדוש רבי בעל דברי יחזקאל משינאווא ובנו הגה"ק מסטראפקוב זי"ע והגאונים הקדושים לבית בעליא [ג' דורות], והגה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע, ואין בידינו עוד להאריך בזה כי קצר המצע.

על כס הרבנות

עוד בזמן ישיבתו באויהעל כבר הפצירו בו חבריו וידידיו שיקבל על עצמו איזה משרה של רבנות, אבל הוא הי' שונא את הרבנות, ורק הרביץ תורה לעדרים, והדריך אותם את הדרך אשר ילכו, בלי שום משרה, וכך משלוש שנים, התנהג למעלה עד שנת תרנ"ב שאז נשאר בלי כל מקור פרנסה, וכבר הי' לו משפחה עם שלוש ילדים, ואז הסבירו לו ידידיו שאם הוא רוצה להמשיך ללמוד תורה בהרחבת הדעת, מוכרח הוא לקבל עליו עול של איזה משרה, רבנות או אפי' דיינות באיזה קהלה קטנה.

בשנה ההוא נסע לשבות שבתו אל רבו הק' משינאווא לשבת פרשת שקלים, והנה דרכו בקודש הי' כשכתב פתקא לרבו הנ"ל לא רשם בפתקא שום הצטרכויות, רק שמו ושמות משפחתו, וכן נהג כל ימי חייו, אמנם בפעם הזאת כשנסע שינה ממנהגו, וכשנכנס במוצאי שבת בפיתקא להיפרד הוסיף בפיתקא בקשה לפרנסה, הרה"ק משינאווא ברכו לפרנסה ונתן לו ציגארי' אחת גדולה ועבה, ואמר לו כשתגמור לעשן ציגארי' זאת יהי' לך פרנסה, והוא ברוב חסידותו ברכו, לא עישנו בפעם אחת, אלא החזיקו כשיריים, ולכן לא עישן ממנו אלא פעם אחת בשבוע בכל מוצאי שבת מעט מעט, וכה נמשך אצלו העישון עד קרוב לשלושה חדשים, ובדיוק באותו זמן כאשר כלתה הציגארי', באה אליו משלחת של קהלת מאגנדארף והציעו לו להיות להם לרב ואב"ד, וגם הבטיחו לו מבוקשו היחידה שיעזרו לו להחזיק ישיבה כאוות נפשו, והוא נענה להם וקבל את הרבנות, וישב שם ח"י שנים רצופות משנת תרנ"ב עד שנת תר"ע שאז נתקבל לרב ור"מ בק"ק קראלי, ארבע עשרה שנים שימש ברבנות בקראלי, ובשלהי שנת תרפ"ד נתקבל לכהן לרב ואב"ד בק"ק קאשוי, ובחורף שנת תרפ"ה עזב את העיר קראלי ויחן את פני העיר קאשוי ושימש שם נשיאותו ברמה עד יום מותו, ועל שם העיר הזאת נתפרסם שמו בקרב ישראל.

וינהג בעזו

בכל מקום כהונתו נהג נשיאותו ביד רמה, כבר בקהילתו הראשונה מאגנדארף כשהי' עדיין אברך צעיר לימים בן עשרים ושבע שנים בערך, ובמראיתו הי' נראה עוד יותר צעיר מגיל זה, עם כל זה עמד נגד בעלי בתים אנשים באים בימים, מהם עשירים ובעלי מעמד, ותבע מהם דברים קשים, באותן הימים כשבא למג"ד הי' מצב היהדות שם ירוד מאד, ונכשלו שלא בידיעתם – אלא מחמת פשטותם – בהרבה ענינים יסודיים של קיום התורה והמצוות, כמו שמירת שבת, כשרות, וכדו', ועם ביאתו לשם עשה שם פלאות ובתוך זמן קצר כבר קצר פירות יגיעתו, הי' מרגלא בפיו, שרב בקהלה שאינו יודע מה מתבשל בקדרתו של כל יהודי בעירו אינו יכול להנהיג את קהלתו, ואכן לא השאיר במג"ד ובכל הגליל בעל הבית אחד שלא הזמין אליו ולפעמים גם את אשתו, לבא אליו ולברר אצלו הנהגת ביתו וכדו', ולפעמים במקום שראה צורך ששם נחוץ שיהי' בעצמו שם באותו מקום, ביקר בעצמו וכדאי להעתיק כאן מה שכתב הוא בעצמו לתלמיד אחד ששאלו – כשעזב את מג"ד ועבר לקראלי – ועל מה ולמה עזב אותם, משיבו וזה תוכן דבריו: כשבאו אלי אנשי קהל קראלי לקבל אותי לרב בקהלתם, ישבתי וחשבתי ועשיתי לעצמי דין וחשבון... על כל מה שעבר עלי בשנות כהונתי במג"ד, בדקתי בעיני רוחי את מצב הקהלה מיום בואי הנה ועד היום הזה במשך שמונה עשרה

שנה... רציתי לדעת האם עלי להמשיך במג"ד או ללכת הלאה, עברתי במחשבתי וזכרוני על כל בית ובית, על כל משפחה ומשפחה במג"ד ובכל הגליל שלי, ראיתי לפני את המצב הירוד שהי' שורר כאן עת ביאתי הנה, ואת השינויים הגדולים לטובה במצב קיום תורה ומצוות עכשו, "באתי לידי הכרה, שבכל מג"ד והגליל אין בית שאין שומרים בו שבת כהלכתו, אין בית שאין מדקדקים בו בעניני כשרות וטהרת המשפחה על כל פרטי"... כל דבר לא טהור וכל העשבים הרעים נכשתי משרשם, אינני רואה לכן צורך ונחיצות להישאר פה גם להבא"... עכ"ל.

כמו"כ בתחילת בואו לקראלי הי' לו הרבה קישויים להנהגת הקהילה כפי רצונו, ובפרט מעניני תקנות הקאנצלי, אבל הוא עמד באיתן קשתו ולחם בכל תוקף על זה, אבל את והב בסופה, אחר שתי שנים שקטו הרוחות, ונתיישרו כל המכשולות שנעשו ע"י אנשים אלו שלא הבינו ולא נתחנכו להנהגת הקהלות האורטודוקסית, וקהילת קראלי נתקשרו בעבותות אהבה אליו, אפי' אחר שכבר עזבם ועבר אל קאשוי ביקשו ממנו כמה פעמים שיבוא לבקר אותם, וכשביקר אותם הי' שורר בעיר שמחה של התרוממות הנפש והרבה אנשים לא יצאו לעבודתם ברצונם להיות כל הזמן סמוך ונראה לרבם האהוב.

ריש מתיבתא

דבר גדול עזר לו לשנות לטובה את צביון קהילותיו שכיהן בה, כי בכל מקום שכיהן ברבנות יסד והחזיק ישיבה גדולה שהיתה מפורסמת מאד בשמעו הטוב, ומאות תלמידים מרחבי המדינה וחוצה לה, זרמו אליה, וזה השפיע הרבה על כל המהלכים של העיר, והוא ראה בהרבצת תורה עיקר העיקרים ממשאת חייו, כבר מיד לאחר חתונתו בעודו סמוך על שולחן חותנו באויהעל בשנת תרמ"ח כבר הרביץ תורה לבחורי חמד, כל כוחותיו הגופנים והרוחנים הקדיש למענם, לגדלם לתורה ויראת שמים, הי' דרכו לבא מפעם לפעם באכסנייתם לראות מעשיהם איך מתנהגים ומה הם קוראים וכדו', התלמידים שתו בצמא מימיו ללמוד וללמד כדי לשמור ולעשות, ובחמלה גדולה ואהבה רבה נטלם ונשאם, כרחם אב על בנים אוהבם, וכן התלמידים כמים הפנים אל פנים נפשם היתה קשורה בנפשו כבודהו קדשוהו והעריצוהו ובכל משאלותם פנו אליו, גם לאחרי חתונתם איש את שיח נפשו אל חיקו שפכו, בדברים הנוגעים לפרנסתם ובעסקי ביתם, והוא תמיד נענה להם והשתתף עמהם בכל צרתם לו צר כאלו היו נוגעים אליו ישר, כדאי להעתיק קטע מצוואתו הק' הנוגע לעינינו "ואם יהי' שם אחד מיוצ"ח וירצה להספידני, אל יתאר אותי בתוארי שוא, צדיק או גאון, ויכול להספידני שחזקתי עצמי להעמיד תלמידים הגונים יראי השם ואוהבי תורה הק' לעסוק בה, וזכיתי לזה מברכות הגאונים מרן הגאון הקדוש מו"ה יושע זצ"ל מבעלז ומרן הגאון הקדוש מו"ה יחזקאל זצ"ל משינאווע". סיפר ר"ש שבאחת מנסיעותיו ממאגענדארף למרן הגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע, לקרעניץ הי' שם אחד שביקשו שיקח איתו את בנו לישיבתו ויספחהו כאחד מתלמידיו, וגם הדברי יחזקאל זי"ע המליץ בעדו, וכן עשה, ושהה אצלו כשנה, ונסע משם ושוב לא חזר, אחר כך נודע לר"ש שנסע לפראנקפורט, וחשש שיצא שם לתרבות רעה, כי כבר יצא שמה של פראנקפורט לרעה, לכן כתב ר"ש להדברי יחזקאל זי"ע והתאונן לפניו, למה אמר לו לקחת את התלמיד הנ"ל ועתה הוא חושש שיקדיח תבשילו ברבים, ע"ז ענה לו הגה"ק משינאווא זי"ע במכתב "שמבטיחו שלא יהיה לו עוד תלמיד שיקדיח תבשילו ברבים", והוסיף ר"ש שבדרך כלל לא כתב הדברי יחזקאל זי"ע בעצמו את מכתביו, אלא ציוה להמשב"ק שיכתוב ואחר שעבר על המכתב חתם שמו, אבל את המכתב הנ"ל כתב הדברי יחזקאל בעצמו מרישא לסיפא. זכה לראות עולמו ועמלו בחייו, פרי קודש הילולים תלמידים לאלפים ממש, אשר כל רואיהם יכירום ויעידון שמבית אולפנו יצאו.

גדלותו בתורה

יגע ולעי באורייתא כל ימיו עד זיבולא בתרייתא יומם ולילה, והי' מרבה בתעניתים, כבר מימי בחורותו הי' מתנהג כן עד שנותיו האחרונות ממש שהפסיק על ידי הפצרת מקורביו, הוא התחיל להתענות עם בואו לישיבתו של החתן סופר, היה אומר, "הימים שצמתי במשך ארבע השנים במאטרסדארף היו הרבה יותר מהימים בהם אכלתי", הי' צם – כפי שסיפר בעצמו – רוב פעמים ממוצש"ק עד יום שלישי בערב, ואח"כ המשיך עד ליל ש"ק, לילה ראשונה אחר הצום ולילה השני' כמעט ולא הרגשתי התענית כי הייתי רגיל לזה, ביום שלישי בערב הי' כבר קשה לישן בלילה אפילו הקצת שהיינו ישינים, מיום רביעי ואילך הי' כבר קשה אפילו לשב ליד השולחן, לישן הי' בלתי אפשרי עמדתי כל שלושת הימים ליד עמוד, ולמדני בלי הפסקה בקול, לא היינו מדברים כלום לא יוצאים מבית המדרש אפילו לרגע, בעמידה חטפנו מפעם לפעם שינה של רגע, שא"א בלעדי זה כמאמרם ז"ל "שבועה שלא אישן וכו'", "הלימודים של הימים והשנים הללו נשארו לנו והחזיקו אותנו לכל ימינו", עוד סיפר שכשהי' רב במג"ד והקהילה לא היתה גדולה, וכידוע לא רצה לקבל שום מתנות חוץ ממשכורתו הדלה, והי' ביתו רעבים ללחם, עכ"ז האוכל הדל שאכלתי פעם אחת ביום החזיק את גופי והייתי בריא וחזק, עד שישבתי שמונה עשרה ועשרים שעות במעת לעת ולמדתי תורה בכל כוחי, לא הרגשתי רעב, לא הרגשתי קור בלילות החורף עת ישבתי כל הלילה, והעכברים הסתובבו שם וכרסמו את המנעלים שלי ולא הרגשתי כלום. ופוק חזי מה דמסהיד עליו גברא רבה הרידב"ז מצפת בהסכמתו על ספרו שאול שאל וז"ל: "ראיתי שהוא ספר ישר מאד חריף ובקי ובעל שכל ישר, ומסוגל ונכון להורות ממנו הוראה לישראל, וכל חדרי לבבי מלאים שמחה בראותי כי עוד לא אלמן ישראל, עוד גאוני עולם בדור הזה" ע"כ.

מלחמה לה' בעמלק

אחד מהדברים הידועים והמפורסמים בעולם על הגאון והצדיק מקאשוי זי"ע הוא, שהי' קנאי גדול והלוחם האמיץ ללא חת בעד כל קדשי התורה ועם ישראל, לא הי' מוכן לשום וויתור או פשרה, אם הי' מדובר מאיזה שהוא שינויים קלים בדין, במסורה, ובמנהג ישראל המקובל מדור דור, לא התפעל

מבקשות, מחניפות, צעקות, מכות, מאסרים, הי' לו מסירות נפש ממש בשעה שרצה מי שהוא להטותו מדרך הישר מדרך האמת, שרביה"ק זי"ע מעיד עליו שהוא הגבר הוקם על עולה של תורה, והוא העמוד הימיני במדינות אלו בדור הזה ועומד לנס עמו ללחום מלחמת ה' בעד תורתו אשר אין לנו דוגמתו" עכ"ל,

בראש וראשונה לחם בעוז ובתעצומות נגד כת "הנעלאגין" שבמדינת אונגארין, וכל מקום כהונתו דרש ותבע בכוחו הגודל שקהילתו תתנהג אך ורק עפ"י תקנת היראים ה"אורטודאקסין" שהתבדלו מהנעלאגין, כידוע שאחד מעיקרי תקנות היראים, והקשה מכולם, הי' הענין של כיסוי ראש אצל הנשים, ולמרות רצונם העז של כל גדולי המדינה לא עלתה בידי מיסדי האורט' לפעול אצל הרשויות וראשי הממשלה לצרף חובת תקנת זו לשאר תקנות, בגלל זה היו גם אנשים שנשותיהם הלכו בגילוי שער שווי זכיות בקהילתם, כשבא לכהן בקראלי הנהיג דבר זה ותיקון גדול תיקן שם שאיש אשר אשתו אינה הולכת בשער כדת ישראל, על אף שהנו אמנם חבר בקהלה, אבל רק עם התחייבויות כלפי הקהלה, כגון לשלם מסי הקהל כל תקנות חלים עליו, אבל הזכות לבחור ולהיבחר להנהלת הקהל אין לו, וקראלי היתה הקהילה היחידה שהתקיים תקנה זו, ורביה"ק זי"ע כשבא לכהן פאר בקראלי אחרי ר"ש התפאר בזה שמכהן בעיר היחידה שמתקיים תקנה זו, וגם כאן עזרו לו מן השמים, שהי' כמה מאנשים בעלי זרוע שנפגעו מן תקנה זו, ונכנסו אליו ואיימו עליו לבטל תקנה זו, ואם לאו הם ייסדו חברת "מזרחי" בקראלי, כשראו שמתעקש התחילו לבצע זממם והחתימו אנשים לייסד חברת מזרחי, במשך שתי שבועות נפטר אצל אחד מהם ילד ואצל השני שני ילדים רח"ל, מובן שכל מחשבתם בוטלה מיד,

גם אחרי תום מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ח, שכידוע הרבה קהילות שהשתייכו להנהגת הקהילות האורט' שבאונגארין עברו למדינת רומני', שממשלתם טרם הכירה את ההנהגה של הקהלות האורט' שנתווספו כעת אל מדינתם, בשנת תרפ"ב נקראה אסיפת כל הרבנים ומנהיגי הקהלות לבוקארעשט עיר הבירה של רומני', כדי לאשר את התקנות האורט', והנה באסיפה זו נתחברו גם מנהיגי חברות הציונית שמצאו דרכם אל הממשלה, וע"י השתדלותם הוזמן אל האסיפה גם שר החינוך של המדינה, והם רצו להפוך הקערה על פיה ולמסור הנהלת האורט' בידי אנשים חדשים ומתחדשים, והסכנה הי' גדולה, גם כאן עמד במלוא עוזו כגבור חיל בלי פחד ומורא ובמסירות נפש, והציל את היהדות החרדית במדינה זו, היתה זאת אחרי כמה שעות של משא ומתן בענין, עמד אחד מהרע–בנים והתחיל להסביר לבאי האסיפה שעם הזמנים החדשים הגיע העת להוסיף אל הנהלת האורט' אנשים חדשים עשירים וכדו', ר"ש קם ממקומו עלה אל הבימה בלי לבקש רשות, והפסיק את הנואם באמצע, ובקול ארי צעק כשפניו מופנות אל השר: "דע לך אדוני השר אנחנו היהודים... שקבלנו תורתנו הק'... לפני ד"א שנה, כאלפיים שנים אנו מתגוללים בכל קצות בעולם, במשך כל ימי גלותינו מסרו אבותינו את נפשם בשביל קיום תורתנו, ולא רצו לשנות בה אף אות אחד, רבות מבני עמנו נהרגו בכל מיני מיתות משונות עבור זה, גם אנחנו פה היום כולנו חיים, מוכנים למסור נפשינו עבור קיום הקהלות שלנו כפי שקיבלנום מאבותינו מבלי לשנות כלל, ידוע להוי לכבוד השר, שעם ישראל הראשון בין העמים, שהי' תמיד נאמן למדינה שנמצאים בגלותם וגם נצטווינו בתורתינו על זה, אבל כל זה אפשר כשהמדינה נותנת לנו האפשרות לחיות עפ"י תורתנו, אבל ברגע שהמדינה תחוקק דינים שעל ידיהם תרצה לבטל ולהפריע לנו בענינים הנוגעים לדת ישראל, אנו פורקים עול הממשלה מעלינו, ונילחם נגדם בכל כוחנו עד מסירת נפש, בעניני דת ודיני תורה אנו כפופים אך ורק לגדולי רבנינו ומורינו וכפי שהם יפסקו לנו כן נעשה, ופסקיהם של רבנינו יכולים להיות רק עפ"י השו"ע והתורה שקבלנו בהר סיני, בקשתי לכן מכבוד השר המרומם, לקחת דברינו אלו אל לבו, ולאפשר לאסיפה זו לנהל ענינ' כפי שדעת הרבנים ומנהיגי הקהלות שנתאספו היום פה", כל הנוכחים כמעט ונעצרה נשמתם בשמעם דברים אלו, ופחד גדול אחז את כל הרבנים הנמצאים שם, אולם מה נשתנה המצב מיד כשהשר עמד על רגליו ואמר בקול רם שהאסיפה תמשיך לנהל דיוני' ותקבל החלטות' כפי רצון הנאספים וברוח הדברים של כבוד הרב מקראלי.

עם תום האסיפה חזר ר"ש לביתו מבוקרסט לקראלי והגיע לביתו קרוב לחצות הלילה וישב ללמוד, אחרי ב' שעות שמע קול דפיקות על חלון חדרו, וכשנגש לחלון השתומם לראות שהגה"ק מנאסוד זי"ע אל ביתו ותמה הר"ש מה לכ"ת כ"כ מאוחר בלילה, אמר לו הרב מנאסוד: אחרי שכבודו הצליח להציל היהדות החרדית ע"י נאומו החוצב להבות אש, יראתי שמא יכשל ח"ו בעון מחשבת התנשאות, ע"כ באתי להגיד למעכ"ת שאל לו לחשוב מחשבות כאלו, כי כ"ת בכלל לא דיבר באסיפה זו, רק כל דיבור שיצא מפיו היתה שכינה מדברת מתוך גרונו, וראי' לדבר אנא ינסה כ"ת לחזור ולהגיד שנית ואז יראה שאינו יכול. ומאותו יום והלאה הונהגו עניני האורט' ברומני' עפ"י דעת גדולי רבני' – זמן קצר אחרי האסיפה הזאת ניסו עוד כמה פעמים להתערב אצל פקידי הממשלה לעורר שוב את הענין, מובן שהי' באותו העת נשקפת סכנה לחייו, אבל לא עלתה בידם. פ"א הי' לפני פסח כשהיתה נשקפת סכנה לחייו, שאלו אותו מה הוא חושב לעשות מכיון שימי פסח מתקרב ובא, אמר: "שהוא כבר הכין לעצמו חבילה מצות, יין, ובשר צלי שיכול להתקיים כמה ימים, הכל מוכן אצלו לידו והננו מוכן ללכת בשמחה בשירה ובזמר לבית הסוהר".

כמו"כ לחם נגד כתי הציונות ולשונם הטמא, גם עמד נגד התיסדות אגודת ישראל כידוע, ולך נא וראה מה שכתב בהקדמת ספרו אבות על בנים באורך.

בשלהי שנת תרפ"ד הגיע לכהן פאר בק"ק קאשוי ועל שמו נקרא בתפוצות ישראל הגה"ק מקאשוי זצ"ל

אחרית ימיו

מראש השנה שנת תרצ"ו [כארבעה שנים לפי פטירתו] הרבה להתאונן על מצב היהדות באירופה, כי בעיניו הבדולחים ראה הצרות הנוראות הממשמשות ובאות מה שלא ראו אחרים [כאשר יסופר להלן], ודיבר הרבה מהחורבן המשמש ובא בגלוי וברמז, עכ"ז הפיח רוח חיים והלהיב לב שומעי דרשותיו שהנה ישועתינו קרובה ופעמי ביאת המשיח כבר דופקים וצעדיו כבר נשמע, – וככל שהתקרב השנים ובפרט לפני הסתלקותו ממש, הרבה לקונן

ולבכות על הצרות הנוראות שמכינים הגרמנים הארורים להשמיד להרוג ולאבד ח״ו את כל יהדות אירופה, ונעתיק מעט מהרבה דיבורים שנשמע ממנו מהחורבן המשמש ובא. בהזדמנות אחת אמר למשמשו בזה״ל: אלמלא הייתי יכול לגלות לך את אשר אני יודע מה יקרה אתכם ומה יעשו לכם, היו שערות ראשך עומדים מרוב פחד, ומה אעשה הלא אור להגיד לי. – כמה שבועות לפני פטירתו קיבל נכדו ר׳ אברהם יצחק בראדי ז״ל צערטיפיקאט [רשיון עלי״ה] לארץ ישראל, נכנסה אמו ושאלה את אביה מה לעשות, אמר לה לנסוע מיד, היא התחילה לבכות [כי הוא הי׳ בנה יחידה שנולד לאחר פטירת אביו], גער בה ואמר יסע מיד, לכל הפחות הוא ישאר [לכל הפחות זאל ער בלייבן]. – אנשי ביתו ראו ושמעו ממנו דיבורים שהוא נלחם ומתווכח עם מישהוא, באחד מהימים האלו שאלו בנו ר׳ שמואל הי״ד על מה הוא מתכווין, וניסה להסיח דעתו על דברים אחרים, ענה ואמר לו ״מה לך לחשוב על דברים אחרים, הלא כל שרי האומות בשמים נגדינו ורוצים לבלעינו ח״ו, והנני עומד בקשרי מלחמה אתם, וכבר עלה בידי להכות בכמה מהם ולבטלם, המלחמה היא נוראה מאוד״, והתחיל לבכות בקול גדול, והמשיך לדבר עוד דברים מפליאים. ביום חמישי האחרון שחי עלי אדמות התחיל שוב לקונן על מצב ובכה בלי הפוגות, הוא הסתכל מסביבו על הנוכחים בהסתכלות מוזרה מאוד, בתו מרת שינדל בשמעה את הבכיות נכנסה לחדר וחשבה להרגיעו, ושאלה בלשון תימא אבא על אתה מקונן כ״כ, מה בעצם יכול להיות רע כל כך, אמנם אבי״ה הסתכל עלי״ה בוטות, ובצעקה איומה שאלה, את רוצה שאגיד לך מה יהא בסופך ומה יעשו אתך [די וויסט איך זאל דיר זאגן וואס דיין סוף וועט זיין], היא נבהלה ויצאה מהחדר.

אשכבתיה דרבי

באותו יום חמישי הנ״ל כ״ב לחודש שבט השבוע האחרון שחי עלי אדמות, בא לבקרו תלמידו ובן אחותו רמ״צ געלים, ושמח לקראתו ושאלו בבת צחוק, האם הוא יודע שבשבוע הבא ימלאו לו שבעים וחמש שנים [הוא נולד ביום כ״ט שבט תרכ״ה], והמשיך ואמר לתלמידו, דע שמה שאמרו חכז״ל הקב״ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, זה אינו דוקא באותו יום, יכול להיות גם שנים שלושה ימים לפני כן או אחר כן, ואכן כאשר אמר כן הי׳ שנפטר ג׳ ימים לפני יום לידתו.

בליל שישי נשתנה מצבו לטובה, פניו נראו קורנים מאושר, היו אז אצלו כמה מתלמידיו ובנו הרב מוה״ר שמואל הי״ד, השעה היתה קרובה לחצות הלילה, ודיבר בשלוות נפש ובשמחה עצומה, ובין השאר אמר לבנו בערך בזה״ל ״דע לך בני, שהמצב שלי נשתנה כעת לגמרי ממה שהי׳ לפני כן, הנני בטוח בעזרת השם שיצאתי מכלל סכנה וכעת אבריא לגמרי, אולם אל תחשוב שכל זה תלוי בדברי הרופאים והטיפולים שלהם, בכלל לא, מצב בריאותי והשארותי בחיים, תלוי אך ורק בישועת ישראל שתבא מיד, והנני רואה שישועת ישראל תבא בזמן קצר מאד, ואני אזכה עוד לראות פני משיח צדקנו, כי אם ח״ו לא תהיה כעת הגאולה השלימה, אז הנני מוכרח ללכת מיד מהעולם, החיים שלי תלויים בזה, כעת הנני יודע, שהגאולה תהי׳ מיד וע״כ אבריא בעזהי״ת, בנו של רבנו שאלו, מתי׳ יהי׳ בערך הזמן הזה, אביו השיבו, הרבה יותר מהר ממה שהנך חושב, מצב רוח מרומם זה והרעננות נמשכו אצל רבנו כל הלילה וכל יום ממחרת עש״ק, כל הזמן לא דיבר כלל ממחלתו וממצב העולם, ובמקום הבכיות והקינות שרתה השמחה במעונו, והקול נשמע בעיר שמצב בריאותו של רבנו הוטב בהרבה וכאילו יצא מכלל סכנה.

בליל שב״ק נתהפך בריאתו של רבנו נשתנה לבלי הכר, כל בני הבית עמדו מודאגים ואובדי עצות, הוא רק בכה ולא רצה לדבר אף מלה, לא רצה אפילו לטעום אוכל או משקה או לעשות קידוש בליל שבת, וכשנכנס משמשו אליו א״ל ״מיין קינד אין בין שאן פערבייא״ ושאל אותו איך אומר דברים כאלו הלא רק אתמול בלילה אמר לבנו ר׳ שמואל, שהסכנה כבר עברה ויבריא ויתרפא מהר לגמרי והגואל צדק יבא כעת, ״אבל מה אעשה אם לא מרשים ולא מניחים שיהי׳ כן״, וכששאל אותו מי אינו מרשה ״האם אינך רואה כלום בני, הלא נלחמים נגדי במלחמות כבדות, ועכשיו כבר נגמר הכל,״ אח״כ הרים קול ואמר לנו בזה״ל: ״משיח קומט שוין נישט יעצט, מען האט שוין ווידער הראוסגעשטויסען דיא גאולה, אוי ווע, פון דיא דרויסע צרות וואס קומען יעצט״. המצב הקשה הזה נמשך כל ליל ש״ק וכל יום המחרת, בערב אחרי תפלת מעריב המשיך שוב לדבר על כוחות שרי אוה״ע בשמים, וכל הזמן הזכיר אותיות של א׳ ב׳.

ביום א׳ תרומה, יומו האחרון עלי אדמות, התפלל בציבור בזמן הרגיל, במשך כל היום כמעט ולא דיבר כלום, שכב במנוחה רק שפתיו נעות כל הזמן, מפעם לפעם שמענו איזה מאמר חז״ל או פסוק תנ״ך על שפתיו, גם תפלות מנחה ומעריב התפלל בציבור, בכל שעות הערב שכב בשקט כשפניו אל הקיר ופיו לא פסק מלמלל כשם שעשה במשך כל היום עד חצי הלילה.

אחרי זמן קצר הסתובב במטתו והשכיב עצמו על גבו, הוא שכב ישר כל גופו ומכוסה בכר על פניו, פיו ועיניו היו סגורים וגוון פניו הי׳ אדמומי, כך שכב כרבע שעה בלי לנוע כלל וכלל, הבחנו שרגעיו ספורים, והתחלנו מיד לומר הפסוקים והתפלות של אשכבתא, בינתים נזכר הרה״ח מו״ה יהודא ליב הי״ד גולדשטיין מידידיו המקורבים ביותר, על בקשתו מלפני שנים, כשהסתלק הגאון רבי מאיר שפירא זצ״ל אב״ד דק״ק לובלין, ביקש לפני כן את בני ישיבתו, שבשעת יציאת נשמתו ינגנו כולם יחד ניגון עליו, כי רצונו שנשמתו תפרד ממנו מתוך שמחה, ר״ש סיפר דבר זה כמה פעמים, ואמר כמה הנני מקנא בהרב מלובלין שזכה לזה, והלואי שאזכה לזה גם אני, והנה כעת נזכר ר׳ ליב בשיחה זו בשעת יציאת נשמתו הטהורה של רבנו, מיד השתלבו כל הידים שהיו שם בשעה זו והתחלו לנגן רננו צדיקים בניגון ששרו תמיד אצל רבנו, פתאום ראינו כעין זעזוע קטן של הכר שהי׳ מכוסה בו, ובעוד רגע עוד פעם ולא יותר, רבנו שכב ונשאר כן בעינים ופה עצומים, וגם אחרי שהורנוהו מן המטה לא נשתנה מראה פניו, והי׳ נראה כישן ומראה פניו אדמדמם, ונשמתו עלתה בסערה השמימה אור ליום ב׳ תרומה כ״ו בשבט שנת ת״ש לפ״ק.

פרשת יתרו | קבלת התורה

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון בעניני קדושת היום וסגולתו

פרשת יתרו היא הכנה לשבועות, כמו רופא שנתן לאדם תרופה ומחלק אותה לחלקים מפני שא"א לקבל כל התרופה בבת אחת, כך א"א היה לקבל בבת אחת גודל הקדושה של חג השבועות, ונתנה לנו גם הקריאה של מ"ת בפרשת יתרו, והיא הכנה לשבועות.

(בית אברהם)

◆◆◆

והר סיני עשן כולו. נ"ל לומר בפי' הפסוק ע"פ מה שקיבלתי מרבותי אשר כל דבר ודבר הוא בסוד עולם שנה נפש. והוא סוד הענין של השבתות האלו, דהיינו שבת שירה וכן פרשת יתרו שקורין באמצע החורף, והוא כי כל דבר הוא בעולם שנה נפש, דהיינו "קריעת ים סוף" כאשר האדם בא אל הים שנקרע לפני ישראל, יוכל להרגיש ההארה של שביעי של פסח שהוא הארה של קריעת ים סוף [והראיה לזה דמבואר בגמ' ברכות (דף נד.) הרואה מעברות הים צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום], וזה הוא בסוד עולם, וכאשר בא יום שביעי של פסח מרגיש ג"כ הארה נפלאה מזה, והוא בסוד שנה, וכן כאשר קורין בתורה פרשת בשלח יוכל להרגיש ג"כ הארה זו, והוא בסוד נפש.

וכעין דבר זה הוא בהארה של "מעמד הר סיני" – כי בעולם הוא כאשר בא האדם אל הר סיני, יוכל להרגיש הארה זו, ובשנה הוא כאשר בא חג השבועות זמן מתן תורה, ובנפש הוא בשבת קודש כשקורין בפרשת יתרו, וכעין דבר זה הוא בכל ענין וענין...

ושמעתי ממורי הקדוש (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב) זצללה"ה, כי בסוד הנפש, שהוא ע"י התורה, הוא יותר גבוה במעלה מן הזמן – שהוא בשנה, עד כאן שמעתי ממורי. והבאתי ראיה לדבריו הק', כי הרי בשבועות מפטירין במרכבת יחזקאל, ובפרשת יתרו מפטירין במרכבה שראה ישעי', ומבואר בגמרא (חגיגה יג:) כי יחזקאל הוא כבן כפר וישעי' כבן כרך..., הרי כי בסוד הנפש הוא יותר במעלה, וכמ"ש מורי זצוקללה"ה, שהרי מפטירין בפרשת יתרו הפטורה שהיא יותר במעלה מההפטורה שמפטירין בשבועות וכנ"ל, ומבואר בספה"ק כי עש"ן הוא נוטריקון ע'ולם ש'נה נ'פש... לפענ"ד נראה לומר עפ"י פשוטו, דקאי על הר סיני, אשר הענין של מעמד הר סיני הוא בסוד עולם שנה נפש וכמ"ש לעיל, וזה שאמר 'והר סיני עש"ן', כנ"ל.

(אמרי יוסף)

◆◆◆

עובדא ידענא שהרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא סיפר שפע"א הי' בפרשת יתרו בצל קדושת אביו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע ובקראו את עשרת הדברות ראה ממש קולות וברקים כמו בשעת קבלת התורה על הר סיני ולא בדמיון ראיתי אלא בפועל ממש ראיתי בעיני את הקולות וברקים של מתן תורה, ואח"כ חשבתי אם כך זכיתי לראות בלי ההכנה לזה א"כ אשתדל להכין עצמי בקדושה ובטהרה ושמירה יתירה וכן עשיתי עד חג השבועות עבדתי על זה עבודת הקודש ונסעתי על חג השבועות לאבי והנה אז לא זכיתי לראות והבנתי שמה שזכיתי לראות בפרשת יתרו הי' מפני שאבי רצה להראות לי בכח קדושתו מה שהצדיקים יכולים לראות. עוד סיפר הגה"ק משינאווא שבעת שקרא אביו הק' את עשרת הדברות הי' לו התפשטות הגשמיות ממש כמו במעמד הר סיני.

(דברי מנחם)

◆◆◆

והנה מתאמרא משמיה דרביה"ק מלובלין זללה"ה שבשבת קודש פרשת יתרו יורד השפעות קדושות של חג השבועות, וכ"ק מרן אאמו"ר בברך משה בפרשתן (עמוד קנא) הביא שפעם אחת היה הגה"ק משינאווא זי"ע בשבת קודש פרשת יתרו אצל אביו ק"ז הדברי חיים זי"ע, וזכה לשמוע בשעת קריאת התורה הקולות וברקים ממעמד הר סיני, ואמר שלא זכה לזה אף בחג השבועות זמן מתן תורתינו. ומובן הדבר כי אם מרן הקדוש הדברי חיים זי"ע קרא בתורה, והרה"ק משינאווא זי"ע האזין לקריאתו, בודאי שזכה לשמוע קולות וברקים ממעמד הר סיני, ומכל מקום נוכל ללמוד מזה אשר מעין דמעין כל אחד יכול לזכות. ועלינו לקבל על עצמינו בחינת נעשה ונשמע כמו בחג השבועות להוסיף אומץ בעסק התורה.

(מהר"א ט"ב)

◆◆◆

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ופירש"י ז"ל ביום הזה, בראש חודש, לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו עכ"ל, וצ"ל מכיון שפי' רש"י ז"ל ביום הזה בראש חודש, א"כ איך יתכן לדייק מביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו, הלא אז בראש חודש עוד לא נתנה תורה אכן נראה הכוונה על ענין ההכנה שנצרך לעסק התורה הקדושה, שתהיה כמו אז שמראש חודש ועד מתן תורה התעצמו והתגברו בזריזות ההכנה לקבלת התורה הקדושה לצד חשקם ותשוקתם אליה על ידי שהיתה אז דבר חדש, כמו"כ בכל יום ויום צריך האיש הנלבב להכין את עצמו בהכנה כזו לדברי תורה כאילו זה דבר חדש.

(אהל תורה)

בס"ד ע"ת ד' שמ"א

עוהל הויז

ק"ק סיגוט

רומעניע יצ"ו

בהשראות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מ' פאפא שליט"א

זמני הילולא קדישא

של מרן רביה"ק הקדושת יו"ט זי"ע
בהשתתפות מרן רבינו הגה"ק שליט"א

א' תרומה

מרן שליט"א יגיע אי"ה לעיר האבות סיגוט בליל
הילולא קדישא, אוליי כ"ט שבט.
תפילת ערבית בהיכל ביהמ"ד עצי תמרים .....בשעה 8:00
ואח"כ סעודת הילולא קדישא

ב' תרומה

עלי' לציון ..... בשעה 6:30 לפנות בוקר
תפילת שחרית ..... בשעה 8:30
מסיבת לחיים אחר התפילה

אחר כך ימשיך מרן שליט"א את דרכו לעבר עיר
מאנטשעסטער יע"א לבקר בקרב קהלתינו הק'

ולפאר בראש מעמד שמחת חנוכת הבית
של היכל התורה החדש והמפואר

היכל לב אהרן
שע"י בית מדרשינו הגדול

פנימי תעלה בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור בבית הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער זצ"ל

ראש ישיבה הרמה בלאנדאן יצ"ו ומח"ס בית אב

ערש"ק פרשת תצוה תשס"ח לפ"ק

ר"י הרמה: ברוכים הבאים בשם ה'.

רבינו: וואם מאכט עפעס דער ראש ישיבה?

ר"י הרמה: ברוך ה', וואם קען מען דען מאכן אין דעם דור?....

דער רבי האט שוין געזעהן אביסל לאנדאן?

רבינו: דערווייל האב איך באגעגענט וואוילע אידן דא אין לאנדאן, ברוך ה'.

ר"י הרמה: עס זענען דא וואוילע רבנים, ערליכע רבנים, אבער אביסל וואס ערעמקייט פעלט נאך דא.

דער בריסקער רב (רבו הגאון רבי יצחק זאב סאלאוויטשיק ז"ל אבד"ק בריסק) פלעגט זאגן אין די שמועסן, עס איז דא א הערליכער גארטן, אלע בלומען, אלע באוואונדערן ווי שיין דאס איז, קומט א מומחה און ער קרעכצט, וואם קרעכצ'סטו? איך זע דא א שוואַרצער פינטל, דארט א שוואַרצער פינטל, אז מ'נעמט דאס נישט אראפ וועט דאך חרוב דער גאנצער גארטן.

ס'איז נישטא וועד עם זאל אראפנעמען די שוואַרצע פינטלעך... דער בורא כל עולמים זאל זיך נאר מרחם זיין.

דאס איז דאך געווען דער עיקר ארבעט פון די רבנים אמאל, ארויסנעמען די שוואַרצע קליינע פינטלעך וואס מאכן קאליע. אויף דעם האבן זיך די רבנים געשלאגן... כלל ישראל איז דאך געווען גוט, מ'האט אכטונג געגעבן אז זי זאל נישט קאליע וועדן.

רבינו: מנכש אום שבת איז דאך חייב וועגן חורש (שבת קג.). מ'נעמט ארויס די שלעכטע גראזן איז מען חייב וועגן חורש,[1] וויל דאס איז דער תיקון, דאס מאכט בעסער וואקסן. (עי' מנחת חינוך מוסך השבת חורש או"ז).

ר"י הרמה: דאס איז מניעת ההפסד, און דאס פעלט אונז טאקע.

אז דער רבי קומט אהער, אביסל אייגהייצן..., אפשר וועט עפעס וועדן דא.

כ'געדענק דאך נאך מיט זעכציג יאר צוריק, וועז דער אלטער רבי (רבינו הדברי יואל) ז"ל איז געווען דא אויף א שבת. וואס ער האט דעמאלטס געזאגט ביי שלש סעודות...

דאס איז געווען די עצה, אנדערע זאכן האבן דאך אנדערע אויך געמאכט, נאר עס איז גארנישט געווארן פון דעם ביז וועז דער רבי איז געקומען. נאך זיין עבודה האט שוין געקענט וואקסן עפעס.

דא איז דא אסאך וואס מ'דארף אויסרייסן... עס איז דא גוטע אבער...

רבינו: לאנדאן איז בליעה"ר זיך שטארק צעוואקסן.

ר"י הרמה: וואס מער ס'וואקסט דארף מען מער ארבעט אריינלייגן.

וכיבד את רבינו לברך על היי"ש.

מחמת הדוחק הרב של הציבור הגדול לא יכלו להאריך בשיחה כרגיל, ואמר הגאון הראש ישיבה ז"ל בדרך הלצה: מ'דארף האבן ברייטע פלייצעס דאס צו קענען פארנעמען, די סמיכ"ח פונעם עולם... ושיבח מפעלותיו הנשגבות של רבינו שליט"א בעניני לימוד התורה, ואמר: 'תורה! דאס איז עס, לערנען תורה!, נאר תורה!.

ובירכו רבינו: לחיים לחיים, מ'זאל זיין געזונט מיטן

---

1 עי' רש"י במס' מו"ק (ג:) ד"ה מנכש, תולש עשבים רעים מתוך הטובים, וכי עקרי להו צמחו הני טפי.

בריאות השלימות, און מרביץ זיין תורה און יראת שמים מיט אלעם גוטן.

ר״י הרמה: אמן, וכן למר, בהצלחה מרובה.

בדרך צאתו מן הבית מחמת דוחק הציבור נשברה הזכוכית שבדלת, וצוה רבינו לשלם ההפסד.

ואמר רבינו: ס׳איז דאך א שאלה אין די גמרא (ב״ק לב.) צי מ׳איז חייב ווען מזיק, ווען עס איז ריז בערב שבת.

ר״י הרמה: ערב שבת נאך חצות, בשוגג איז מען זיכער פטור.

רבינו: דער מהרש״ל זאגט אז ביי יעדע מצוה איז אזוי, ס׳איז דאך זריזים מקדימים למצות, במילא איז ער אויך פטור, די משנה זאגט דאך (אבות ד, ב) הוי ריץ למצוה קלה, במילא איז ביי יעדע מצוה אזוי, אזוי זאגט ער אין ים של שלמה (סי׳ כג).

ונפרדו במהירות מחמת קדושת השבת הממשמש ובא

ביקור הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער זצ״ל

ראש ישיבה הרמה לאנדאן יצ״ו ומח״ס בית אב

בבית כ״ק מרן רבינו שליט״א, בקרית יואל יצ״ו

גם הי׳ שם הגאון הגדול דומ״ץ קרית יואל שליט״א

יום א׳ פרשת מקץ תשס״ט לפ״ק

רבינו קיבל את פניו בשמחה: אזא גרויסער גאסט אין אזא שוועלן וועטער... (כאשר שלג גדול וקשה כיסה את פני הארץ)

ר״י הרמה: [ע״ד מליצה] מ׳דארף שטארק אכטונג געבן אז מ׳זאל נישט גליטשן, מ׳דארף גיין גלייך. אז מ׳גליטשט איז א געפערליכע זאך...

רבינו: מ׳זאגט אז דער רבי ר׳ מאיר׳ל פרעמישלאנער האט אמאל געזאגט וועז עס איז געווען א שווערער וועטער, א גליטש, האט ער געזאגט ׳אויב כאפט מען זיך אן פון אויבן גליטשט מען זיך נישט אוים׳...

ר״י הרמה: מ׳דארף וויסן זיך גוט אנצוכאפן. גליטשן איז א געפערליכע זאך... ס׳איז ליידער היינט א גליטשיגע גאס... מ׳דארף האבן גרויס סייעתא דשמיא... מ׳דארף העלגען אויף א שטריק. רבי חיים זאנענפעלד (הגה״ק רבי יוסף חיים זאנענפעלד ז״ל גאב״ד ירושלים עיה״ק ת״ו) פלעגט צו זאגן ׳מ׳דארף העלגען אויף א שטריק זיך גוט צו האלטן׳.[2]

---

2 ועיי׳ בספה״ק נועם אלימלך (פרשת שלח) וז״ל: ...דכתיב יעקב חבל נחלתו (האזינו ל״ב ט) פירוש שנשמת ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ושלשלם למטה לארץ, כחבל הזה הנקשר בשרשו למעלה ותלוי והולך עד למטה, כך היא נשמת ישראל, והם תמיד קשורים בו יתברך על ידי החבל ההוא הם נשמתם הקדושים, אך כשאדם חוטא אז נפסק חבל הקדושה, ונשאר האדם ההוא בלי שורש קדושה, ולזה צריך התשובה להעשות, שיתקשר שוב החבל ההוא ויגיע עד כסא הכבוד, וזהו גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו)... עכלש״ק.

אגב, יש לציין מה שכ׳ רבי רפאל דוד אויערבאך מטבריא מה שסיפר אביו הג״ר חיים לייב אויערבאך ז״ל מירושלים שכשהיה אברך צעיר לימים, ניגש פעם אל מסיק התנור באחד מבתי הכנסיות בעיר העתיקה בירושלים ופתח עימו בשיחה. המסיק היה כבר בן למעלה מתשעים וחמש שנה ולמרות גילו ותשישותו, השכים מדי בוקר והסיק את התנור. מתוך שיחה עימו נודע שאביו היה נוסע להרבי ר׳ אלימלך מליז׳ענסק ז״ל.

ביקש ממנו רבי חיים לייב שיספר מה שמע מאביו על אותו צדיק, וסיפר לו הקשיש שנים עשר סיפורים על בעל ה״נועם אלימלך״. ר׳ חיים לייב הנ״ל סיפר לבניו את כל הסיפורים אך רבי רפאל דוד זצ״ל זכר מתוכם רק שלושה, ואותם סיפר לתלמיד-חכם הטבריני.

מסיק התנור סיפר ששמע מאביו שמנהגו של הרבי ר׳ אלימלך זי״ע היה לומר בסעודה שלישית שני חלקים של דברי תורה. האחד על עניני פרשת השבוע והשני על ימות המשיח. שלוש האמורות שזכר רבי רפאל דוד היו בעניין ימות המשיח. אנו מביאים הדברים כלשונם, כמעט ללא שינויי סגנון.

האחת, שבדור שלפני הגאולה ירמסו את החרדים לדבר השם בצורה כזו שאילו היו עושים כן בדורו של הבעש״ט, לא היה אותו הדור מסוגל לשאת זאת מחמת עדינות הנפש שהיתה בהם, אך בדור שלפני הגאולה ירדו לעולם נשמות שיש בהן טמטום הלב עד שלא יהיה אכפת להם כל כך ויוכלו לשאת מצב כזה של השפלה ורמיסה.

האמרה השניה, שבדורו של משיח ימתח הקב״ה כביכול חבל אחד ארוך מסוף העולם ועד סופו וכל בני ישראל יאחזו בחבל זה. הקב״ה יאחז בקצהו של החבל וינער ויטלטל אותו עד שכולם יטולטלו באוויר, לא כולם יוכלו להחזיק מעמד בטלטול חזק שכזה, ורבים יפלו ארצה. השוטים יאמרו: אם הקב״ה מנער אותנו בצורה כזו, בוודאי רצונו שנרפה מאחיזתנו בחבל, ועל כן ישחררו ידיהם ויפלו ארצה. רק החכמים המעטים יחזיקו בכל כוחם בחבל נחלתו ויתדבקו בו בכל כוחם ומאודם וזה הוא חבלו של משיח.

רבינו: יא, דאם איז די עצה, מ׳דארף זיך גוט אנהאלטן...
ווילאנג בלייבט נאך דער ראש ישיבה אין אמעריקע?
ר״י הרמה: היינט ביינאכט נאך די חנוכה ליכט צינדן פארט מען אי״ה אהיים.
אויף חנוכה דארף מען דאך זיין אינדערהיים.
רבינו: ס׳זאל זיין בשעה טובה ומצלחת.
מיין זון (הגה״צ רב דקהלתינו ומסמב״ג) איז געווען אויף שבת אין לאנדאן, ער האט מיך פריער אנגערופן, אז ער האט געוואלט ארויספארן פריער מיטן פליגער, אבער עפעס איז קאליע געווארן, יעצט זיצט ער שוין דריי שעה אויפן פליגער, און מ׳האט זיך נאכנישט געהויבן.
ער האט נאך געוואלט זיין ביים זמן פון לעכט צינדן שוין אינדערהיים, יעצט וועט ער שוין שפעטיגן.
ר״י הרמה: ווען עס קומט צו דרכים איז מען נישט קיין בעל הבית. דער אויבערשטער פירט, מ׳מיינט אלס אז דער וואס זיצט ביים רעדל דער פירט, כ׳האב שוין געזען אויף די דרכים אזעלכע זאכן שלא כדרך הטבע.
דומ״ץ קרית יואל: ווען צינדט דער ראש ישיבה די חנוכה לעכט?
ר״י הרמה: ביי בין השמשות פון רבינו תם. אין לאנדאן קומט דאס אוים ממש ביי צאת הכוכבים.
רבינו: נאך פאר מעריב, אזוי ווי דער משנה ברורה?[3]
ר״י הרמה: יא.
רבינו: דער משנה ברורה איז מעיר אז נאך צאת הכוכבים איז מעריב קודם, מטעם תדיר.
ר״י הרמה: איך האב א לענגערן בירור אין דעם ענין (בספרו ׳בית אב׳ ליקוטים ח״א סי׳ ל״ב) אויב אלעמאל דאוועטע מען מעריב שפעטער, דאם ענין פון דאוועטען מעריב קודם איז אלם תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, אבער אויב איז מיין זמן צו דאוועטען מעריב אייביג אכט אזייגער, איך האלט נאכנישט ביים דאוועטען פריער מעריב, פארוואס זאל דאם זיין תדיר ושאינו תדיר?! מיין זמן מעריב איז דאך נאך יעצט נישטא, איך דאוון דאך שטענדיג שפעטער.
דומ״ץ קרית יואל: דאם הייסט אז ווער עס האלט סיי ווי נישט ביים טוהן יעצט בייזעד, פארוואס זאל תדיר זיין פריער אז ער וויל דאם נאכנישט טוהן.[4]
מען זעהט דאם אין די אחרונים לגבי די דין פון קדימה בברכות, אויב עס איז מונח לפניו, און ער וויל עם אבער נישט יעצט עסן.[5]
ר״י הרמה: ס׳איז א שטיקל מחלוקת הראשונים אין דעם. אבער בפשטות, נר חנוכה האט דאך א זמן קבוע אין די האלבע שעה פון צאת הכוכבים, דאם איז לכתחילה, ס׳איז טאקע דא וואס זאגן אז הייבט וואס מ׳צינדט בפנים איז נישטא הויבט דער גאנצער דין.

השלישית, שבדורו של משיח תהיה בורות גדולה בעולם בכל הנוגע לדעת את ה׳, והבירור יהיה באופן הדומה לניפוי הקמח בנפה וכברה, כי כאשר מניחים את הקמח בנפה מטלטלים אותו הנה והנה, וכל חלקי הקמח, הנקי והפסולת גם יחד, נחבטים בדפנות הנפה, ואחר כך כל הקמח הנקי העובר בסדקי הנפה נופל לכלי שתחתיו ונחבט שוב בנפילתו, ואילו למעלה נשארת כל הפסולת.

והנה, כשרואה הפסולת את הקמח הנקי, הוא הסולת, נופל למטה ונחבל פעם נוספת, היא מתגאה עליו לאמר ראה גודל שפלותך שנפלת למטה ונוספה לך על ידי זה עוד חבטה, ואילו אני הפסולת נשארתי למעלה וגם לא קיבלתי חבטות. באותה שעה אין הפסולת יודעת שנשארה למעלה רק לרגע קט, כי כעבור רגע יהפכו את הנפה וישליכו את כל הפסולת לאשפה. כן באופן זה בדיוק יהיה הבירור בין טוב לרע בדורו של משיח.

בתחילה יטלטלו ויחבטו כולם, טובים ורעים כאחד, כדרך הניפוי, ואז יפלו יראי ה׳ למטה והרשעים הדומים לפסולת יישארו למעלה, ועל ידי זה יתגאו וידרסו ורמסו את יראי השם ויאמרו להם ראו שנפלתם כל כך למטה ונחבטתם, ואילו אנו עומדים מעליכם ורומסים ודורסים אתכם, וזה הוא הסימן שאנחנו טובים מכם.

אך אוי ואבוי לאותם רשעים שאינם יודעים שכל היותם למעלה הוא כדרך הפסולת הנשארת לבדה ביד מי שמנפה את הקמח, וכשם שהמנפה בסיימו את מלאכת הניפוי משליך את כל הפסולת כי אין לו חפץ בה, כך לאחר הבירור של ימות המשיח, יטול השי״ת את כל הרשעים שעלו למעלה ורמסו את החרדים על דברו וישליכם מעל פניו כהשליך את הפסולת שבנפה.

או אז יתברר להם שהיותם שולטים על יראי השם לא היה לטובתם ולמעלתם, אלא אדרבה נהפך להם לרועץ. עד כאן דברי הגאון רבי רפאל דוד אויערבך ז״ל ששמע מפי הקשיש ששמע מפי אביו שהיה מחסידיו של בעל ה״נועם אלימלך״.

---

3 עי׳ משנה ברורה סימן תרע״ב (סק״א) ובביאור הלכה (ד״ה לא) שהאריך דהמתפלל מעריב אחרי צאת הכוכבים ידליק קודם מעריב, עיי״ש.

4 וכ״ב בשו״ת תשובות והנהגות (ח״ב סי׳ שלח) שכתב כאשר דן לגבי נר חנוכה ומעריב, דכל מחלוקת הראשונים הנ״ל האם כאשר זה לא לפניו שייך בזה קדימת תדיר זה רק לגבי מנחה ומוסף דשניהם הם תפלה, ולכן לא יכול לומר שרוצה לאחר את המנחה ולהתפלל מוסף, מכיון שעומד להתפלל אז במקום שמתפלל מוסף יתפלל מנחה, משא״כ בשני מצות חלוקות לכו״ע יכול לומר שאין רוצה לעשות את המצוה עכשיו, וממילא היא לא לפניו, ולכן לגבי נר חנוכה ומעריב לכו״ע יכול לאחר את מעריב.

5 עי׳ שו״ע או״ח (סי׳ רי״א) ברמ״א שם בשם תה״ד.

רבינו: תוספות (שבת כא: ד"ה דאי) זאגט דאך דארט אזוי, אז בזמן הזה שמדליקין בפנים איז נישט דא דער זמן פון עד שתכלה רגל מן השוק.

דאם אליינם איז א גרויסע שמועס צו ס'איז דא דער דין תדיר ווען מ'וויל נישט טוהן יעצט ביידע מצות.[6]

ר"י הרמה: אבער לכתחילה איז דאך דאם דער זמן הדלקה. אויב אזוי איז דאך נישט דא ביי מעריב דער דין תדיר, ווייל נר חנוכה איז א מצוה עוברת.

דומ"ץ קרית יואל: דער אבני נזר (סימן תצ"ט אות י"א) האלט טאקע מהאי טעמא זאל מען מוצ"ש צינדן נר חנוכה פאר הבדלה.

6

וז"ל התוס': ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים, עכ"ד.

הנה בספרי האחרונים יש נידון גדול ביסוד זו בדין תדיר, שכאשר אינו רוצה לעשות כעת את התדיר לא חייב להקדים את התדיר ורק כאשר שניהם לפניו צריך להקדים התדיר, וכ"כ האחרונים, ובראשם הישועות יעקב (סי' תרפ"א) שכתב ע"פ דברי התוס' כאן לענין הבדלה ונר חנוכה, שאם לא רוצה עכשיו לעשות הבדלה יכול להקדים נר חנוכה לכו"ע.

וכן כתב בפמ"ג (סי' כ"ה) ע"ד המג"א שם שכתב שאם אינו רוצה להתעטף בציצית רק בבהכנ"ס, רשאי להקדים ולהלביש את התפילין בביתו.

וע"ז כתב וז"ל: אלא דאפי' בתדיר אם אין רוצה לעשות שניהם מיד, לא שייך תדיר קודם, ועיי' סי' רפ"ו (ס"ד) וברכות (כה) בתוס' ד"ה הלכה, ורבינו יונה שם דבכונה תלי' מילתא, אלא שיש שיטות שם דשאני מנחה דעיקר מט' ומחצה, ובחידושנו הארכנו בברכות ואי"ה שם יבואר עכ"ל.

ועיין עוד חידוש בפמ"ג (משב"ז סי' תרעט ס"א) שכתב לגבי נר שבת וחנוכה שנוקטים שיש להקדים נר חנוכה משום שאם ידליק נר שבת יקבל שבת אפי' שנר שבת תדיר, שיש אפשרות לפטור שלא יכנס למצב של תדיר, וז"ל: ולכאורה נראה בער"ש יזמין תחלה נ"ח בשמן ופתילות ולא יזמין השרגות עם הנרות על השולחן לנר שבת, די"ל כל שאין שניהם לפניו לא אמרינן תדיר קודם, ואין עת האסף כאן עכ"ל.

ויש כאן חידוש בדבריו שאפי' שהוא מחוייב לעשות את התדיר עכשיו, ורק גורם לעצמו שלא היה מוכן לפניו חשיב אינו לפניו ודו"ק.

אמנם יש לציין שהחזו"א (מנחות לג: ס"ק יא ובאו"ח סי' קנו) כתב להבריע כדעות הראשונים שלא מועיל מה שלא רוצה לעשות כעת את התדיר, והוכיח דבריו דהרי הדין שנאמר לגבי מנחה ומוסף מסתמא נאמר גם לגבי קרבנות, שאם הגיע זמן תמיד של בין הערבים ועדיין לא הקריבו של מוסף יקדמו להקריב של מנחה, ואין בזה חסרון של השלם ע"ש אע"פ שבעצם מנחה מקריב רק בשמונה וחצי, ואפ"ה לא אמרינן שיקריב של מוסף עכשיו, מכיון שמנחה לא לפניו עכשיו, שהרי יקריב אותה בעוד כמה שעות, עיי"ש בדבריו.

אך האחרונים העירו על דבריו שבאמת בראבי"ה (ברכות כה) בהסוגיא כתב שלגבי קרבנות לא יקדימו את של מנחה משום דין של השלם עליה, וא"כ נפלה ראיתו של החזו"א.

ונסתובב השיחה אודות מקום ההדלקה בזמנינו לגר חנוכה בפנים או בחוץ

נכדו הג"ר שמשון רפאל שלעזינגער שליט"א: דער זיידע צינדט אינעווייניג אין שטוב, ביים פענסטער.

ר"י הרמה: איך צינדט אזוי ווי דער טאטע ז"ל האט געטון. דער טאטע האט געטון ווי דער זיידע האט געטון...

רבינו: ווא האט דער בריסקער רב געצינדן?

ר"י הרמה: ער האט יא געצינדן אינדרויסן, אבער ער האט געהאלטן אז מעיקר הדין דארף מען צינדן אינעווייניג, ווייל בזמן הזה צינדט מען בפנים, די קינדער האבן אלע געצינדן אינעווייניג ביים פענסטער. אין ירושלים האבן אלע געצינדן אינדרויסן האט ער אויך אזוי געטון, אבער ער האט נישט געהאלטן אז דאם איז אזוי מעיקר הדין.

רבינו: אין די גמרא שטייט דאך אזוי, אז מען צינדט על פתח ביתו מבחוץ.

ר"י הרמה: אבער אין טור שטייט דאך אז בזמן הזה צינדט מען אינעווייניג, און דער רמ"א (סימן תרע"א ס"ז) פסקנ'ט אזוי.[7]

7

עיי' בדרכי משה (סוס"י תרע"ב) וכ"כ הב"ח שם: ...אבל בזמן הזה שמדליקין בבית החורף דהיינו בפנים ממש, וידוע ששם ליכא הכירא לעוברים ושבים כלל, אפי' אם יש לבית הרבה פתחים אין צריך להדליק רק באחד, וכן הוא המנהג... ע"ש.

וכן העיד הרמ"א בספר המפה (סי' תרע"א ס"ז ח): בזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים, ואין היכר לבני ר"ה כלל אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח, עיי"ש.

ויש לציין שגם הרשב"א ז"ל מזכיר מנהג זה בתשובותיו (ה"א סי' תקמ"א) לענין מה שנשאל במי שאוכל בבית חמיו הוא ואשתו ופתח בבא פתח לנפשיה, אי דינו כאכסנאי נשוי או לא, והשיב על זה הרשב"א ....איברא עכשיו שנהגו שלא להדליק בחוץ אלא בבתים, אע"פ שיש לו שני פתחים אינו חייב להדליק בהן שהכל יודעין שאין מדליקין בחוץ אלא בפנים.

וכן נמצא מנהג זה בראבי"ה (סי' תתמ"ג הו"ד בטור סי' תרע"א וכ"כ במרדכי שם) הכותב לענין הדלקת נ"ח למעלה מכ' אמה בשם אביו רבינו יואל נ"ע ...וקבלתי מן רבינו אבא מורי הני מילי בימיהם שהיו מניחין מבחוץ, אבל לדידן שמניחין מבפנים אפילו למעלה מעשרים אמה כשירה.

וכן מבואר בכלבו (סי' פ"ד) ובארחות חיים (הל' חנוכה אות ד') ....ועכשיו בגלות שאין אנו יכולים לקיים המצוה בשלימות מניחה על פתח ביתו מבפנים ואפילו הניחה על שלחנו דיו, ע"ש.

עיי' בד' הרה"ק בעל בני יששכר ז"ל בספרו חידושי מהרצ"א (עמ' כ"ט ע"ב ע"ד המג"א סק"ו) שהעיר על עיקר שיטת המג"א הכותב להדליק אצל החלון, דלדידן דמדליקין בפנים ממש אפילו דליכא סכנה, משום דנקטו דהכירא לבני ביתו הוא העיקר, ואין צריך לעשות היכרא גם לעוברים ושבים, אם כן כשדר בעלייה ואין לו פתח לרה"ר דקאמר בגמ' ובשו"ע

רבינו: אינדערהיים אין בריסק וואו האט ער געצינדן?

ר"י הרמה: דארט האט ער געצינדן אינעוויניג אין שטוב, נאר אין ירושלים האט ער געצינדן אינדערויסן. ער האט אזוי געטון ווייל דארט האבן אלע אזוי געטון.

רבינו: דאס איז דאך דער שיטת בעל העיטור.[8]

דומ"ץ קרית יואל: דער בריסקער רב האט אמאל געריידט דערפון?

ר"י הרמה: איך האב דאס געזעהן אז די קינדער האבן געצינדן אויפן פענסטער, אויב וואלט ער געהאלטן וואו די ירושלימ'ער אידן וואלטן זיי וועלן אויך געצינדן אינדערויסן.

איינמאל האט ער מיר געזאגט אז דער מנהג (המובא ברמ"א (דרכי משה סק"ט, וסימן תרע"א ס"ק ס"ג דבזמן הזה מדליקין בפנים), מיינט מנהג כל העולם, און עס איז נישט שייך דער מקום צי דער מקום (דהיינו שאין זה תלוי אם שייך סכנה, רק הדין הוא דבזמן הזה מדליקין בפנים). אז מ'צינדט בפנים איז דאס דער מנהג העולם, אזוי פסק'עט דער טור און אזוי פסק'עט דער רמ"א.[9]

ער האט להלכה געהאלטן אז ס'האט נישט מיטן מקום צו טוהן, ס'האט מיטן 'בזמן הזה'. וואס איז דען דער חילוק?, דארט איז דען נישט דער גלות?

וויייזט אוים אז וועגן דעם האבן די זוהן געצינדן אינעווייניג, זיי וואלטן געקענט צינדן אינדערויסן.

מיין רבי הרב דושינסקיא (הגה"ק בעל תורת מהריי"ץ ז"ל גאב"ד עיה"ק ירושת"ו) האט געצינדן אינעווייניג, אויך אין ירושלים.

רבינו: אזוי ווי ער האט געטון בעפאר אין חוסט. וויייזט אוים זיי האבן נישט געהאלטן אז דאס וואס ירושלים צינדט אינדרויסן, אז דאס איז מעיקר הדין די הדלקה פון די גמרא.

דער מג"א (סי' תרע"א סק"ח) זאגט אויב מ'האט א חלון זאל מען צינדן ביים חלון, משום פרסומי ניסא.

דער מונקאטשער רב (הגה"ק בעל מנחת אלעזר ז"ל) ברענגט אז ער האט געהערט אין ארץ ישראל צינדט מען מבחוץ, ער מוטשעט זיך ארום דערמיט פארוואס טאקע זאל מען נישט צינדן מבחוץ. אויב איז נישט דא קיין סכנה.[10]

ר"י הרמה: איך האב שוין געפרעגט ירושלימ'ער אידן די קשיא, דער רבי ז"ל (הגרי"צ דושינסקי) איז דאך געווען דער מרא דאתרא און ער האט דאך געצינדן אינעווייניג.

רבינו: דער אמרי נועם (ח"ב סי' כ"ט) ברענגט א מקור פון מגילת תענית 'מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים, ואם מתיירא מן הלצים מניחו על פתח ביתו מבפנים', זאגט ער אז דאס איז דער מקור. ער רעדט נישט פון בשעת סכנה, בשעת סכנה זאגט ער מניח על שולחנו, נאר אויב ס'איז מתירא מן הלצים, דעמאלטם מניחו על פתח ביתו מבפנים. זעהט מען פון דא אז אפילו ס'איז נישט קיין סכנה, ס'איז נאר לצים.[11]

דער מגילת תענית דארף א ביאור, עס איז א דבר חידוש מען זאל נישט מקיים זיין קיין מצוה כתיקונה וויל מתיירא מן הלצים. וואס הייסט מתירא מן הלצים, א איד דארף דאך מקיים זיין דעם ולא יבוש מפני המלעיגים, מיט דעם הייבט זיך דאך אן דער שו"ע, דער רמ"א (או"ח סי' א') ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו, מ'קען דאך דאס זאגן ביי יעדע זאך.

ר"י הרמה: אין טור און אין שו"ע שטייט נישט די טעמים, ס'שטייט סתם מדליקין מבפנים.

ביי די אלע זאכן דארף מען גיין ווי עס איז דער המשך קבלת האבות, מ'קען נישט מאכן קיין אייגענע זאכן דערביי.

---

8 **דמניח בחלון, אפשר דלדידן גם בזה מצוה להניח בטפח הסמוך לפתח דוקא, ולפי"ז אף כשדר למטה א"צ לעשות הכירא לבני רה"ר ולהניח בחלון, אלא מדליק בטפח הסמוך לפתח דהכירא לבני ביתו סגי, עיי"ש.**

הוא שיטת בעל העיטור הכותב בספרו (עשרת הדברות הל' חנוכה הו"ד בשה"ל סי' קפ"ה ובתניא רבתי סי' ל"ה) **...ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, ואחר שנהגו על הסכנה נהגו, כלומר כונתו ליישב תמיהת האור זרוע שאחר שנהגו כן בשעת הסכנה נשארו במנהגם אף לאחר שחלפה הסכנה.**

כיוצא בו ביאר בפתח הדביר על העיטור (שם אות ד)**: אף שאין סכנה מכל מקום נהגו להניחו על השלחן, ועי' באור זרוע שתמה על מנהגינו כיון שאין סכנה למה אין אנו מדליקין בחצרות יע"ש, ולפי מש"כ רבינו העיטור ניחא.**

וכוונת דברי העיטור 'ואחר שנהגו נהגו' למדים אנו משיטתו בהל' שופר שמביא דברי הגמ' (ר"ה ל"ב ע"ב) לענין תקיעת שופר בתפלת המוספין, וכותב העיטור שם ...ואוקימנא בשעת השמד שנו, ואחר שמד לא עמד ב"ד לבטל, וכ"כ ירושלמי בב' מקומות (שבת פ"ו ה"ב, כתובות פ"א ה"ה) **אע"פ שהשמד בטל גזידה במקומה עומדת, היינו שאין התקנה מתבטלת גם כאשר הסכנה חולפת ועוברת.**

9 **ועי' בשו"ת מנחת יצחק** (ח"ו סימן סו) **מה שהביא בזה מדברי הראשונים האור זרוע וספר העיטור, שנשאר המנהג כן אף אם אין סכנה, עיי"ש.**

10 **עי' בספרו נימוקי אורח חיים סי' תרע"א.**

11 **וז"ל: ...מה שהקשה על מנהגינו להדליק נר חנוכה בפנים אצל הפתח דוקא כמבואר בטור סי' תרע"א ובד"מ, ולכאורה אין לזה שום מקור, כי עפ"י הדין מחויב להדליק מבחוץ, הנה באמת יפה תמה, אך אנכי מצאתי מקור גם לזה במסכת מגילת תענית (פ"ט) וז"ל: מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים, 'ואם מתיירא מן הליצים מניחה על פתח ביתו מבפנים', ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, והנה עכשיו בזמן הזה לא הוי שעת הסכנה חלילה, רק מיקרי שרבו הליצים, על כן מדליקין בפנים אצל הפתח כמבואר במגילת תענית שם.**

דאם איז אמאל דער זיכערסטע וועג וואם מען טוט ווי מ'האט געטון פריער.

*

ר"י הרמה: איך האב געהאט א שווערע שאלה אין די טעג, דער רב פון ווארשע, ער העלפט אסאך ארוים מיט די קברים, ער האט אלעמאל שאלות...

וסיפר בדרך אגב: דער בירגערמייסטער אין ווארשא צינדט אן די ערשטע ליכט פון די מנורה, ליובאוויטש מאכט דאם דארט, האט ער מיך געפרעגט – ער איז דארט דער הויפט רב – וואם זאל ער טוהן מיט אים, ער דער בירגערמייסטער איז א גוי, די ליבאוויטשער האבן אים געגעבן דעם כיבוד, פרעגט ער וואם זאל ער טון מיט אים, ער איז דאך א גוי?

כ'האב אים געזאגט אז דער בירגערמייסטער זאל אנצינדן די ערשטע הדלקה דעם שמש... און נאכדעם זאל דער רב אנצינדן דאם ערשטע לעכטל...

די שאלה איז יעצט אזוי, די קהילה דארט, כ'ווייס נישט ווער דאם איז, ביים אריינגאנג צו דעם בנין פון ישיבת חכמי לובלין, מ'מאכט דארט יעצט עפעס, האבן זיי געשריבן פסוקים 'ממעמקים קראתיך ה'', זיי האבן געשריבן דעם שם הוי"ה אויף די באלאטעס. פרעגט ער מיך וואם מ'זאל טוהן? (חלק השיחה בנוגע השאלה החמורה הנ"ל כבר הופיע בגליונינו באותה תקופה).

*

ר"י הרמה: איך האב געווואלט באדאנקען פארן רבי'ן, דער רבי האט אסאך געטוהן ארויסצוהעלפן, די 'אדמת קודש' (הוועד למען הצלת בתי חיים באייראפע) וואם מ'האט דא געמאכט דאם איז ממש א געווואלדיגע זאך.

אזוי האט מען מיך אהערגעבראכט ארויסצוהעלפן פאר 'אדמת קודש'...

איך האב זיי פריער דערציילט ווען איך בין געווען דא ביים רבי'ן ז"ל (רביה"ק בעל דבר"י ז"ל) דער רבי האט געוואוינט דארט ביים אנהויב שטעטל,[12] ווען איך בין אריינגעקומען האט ער מיך געפרעגט צי איך האב שוין געזעהן זיין שטעטל, איך האב דאך נישט געקענט זעהן, דאם איז געווען דאם ערשטע הויז פון שטעטל, זיין דירה, האט ער געזופן עמיצן וואם זאל מיך ארומפירן אין שטעטל, און דערנאך האט ער מיך געפרעגט 'נו, וואם זאגט איר צו מיין שטעטל?'. האב איך געזאגט פארן רבי'ן 'זה הקטן גדול יהיה'.

רבינו: באמת איז דאם בליעה"ר היינט א גרויסע שטאט.

ר"י הרמה: איך בין געווען באזוכן אין די מוסדות אין בארא פארק אוך דערנאך אין ווויליאמסבורג, מילא די קינדערלאך, קיין עין הרע, דער אויבערשטער זאל העלפן, אבער איך בין נתפעל געווארן פון די מלמדים, אחד אחד יראת שמים נסוכה על פניהם, וואו טרעפט מען אזעלכע מלמדים? ממש, סיי אין בארא פארק סיי אין ווויליאמסבורג, די מלמדים, יעדער אייגנער אזעלכע יראי השם, וואו שאפט מען דאם?! דאם איז א מורא'דיגע סייעתא דשמיא, מ'זעהט דאם פשוט, יעדער מלמד, יעדער מנהל. א גרויסע סייעתא דשמיא.

וכבדו רבינו לברך על היין

וברך רבינו: לחיים, לחיים, הצלחה וסייעתא דשמיא, א דרך צלחה און א לוסטיגן חנוכה.

*

דומ"ץ קרית יואל: מ'האט פריער גערעדט וועגן א גוי צו צינדן נר חנוכה, עס קען אויסקומען א נפקא מינה למעשה, אמאל פרייטאג צונאכטס אז עס איז שפעט, און אזוי איז דאך דער דין ביי הדלקת נרות של שבת אז די הדלקת נרות זאל זיין דורך א גוי (ע' מג"א סי' רס"ג סק"א), דא ביי נר חנוכה אבער איז דאם לשון הגמרא אז הדלקה עושה מצוה און הדליקה ע"י חרש שוטה וקטן האט מען נישט יוצא געווען, אין רמב"ם (פ"ט מהלכות חנוכה ה"ד) שטעלט צו דאם לשון עכו"ם אויך, הדליקו עכו"ם חרש שוטה וקטן לא עשה כלום.[13]

ר"י הרמה: דער רמב"ם שטעלט צוזאם א גוי מיט א חרש שוטה וקטן, לויט דעם רמב"ם קומט אוים אז דער חסרון איז גאר אין דעת.

---

12 בדירתו ברחוב בעיקרטאון רד. שם היה דירת קדשו חמש שנים מעת התייסדות ק"ק קרית יואל בחודש אלול תשל"ד, ולא היה אז עדיין שם שום בתים אחרים בסביבות ביתו, רק יערות ושדות במרחק רב משם עד רחוב קוויקוועי רד. אצל אפטא דר.

13 כתב הרמב"ם הלכות חנוכה (פ"ד ה"ט): נר חנוכה שהדליקו חרש שוטה וקטן או עכו"ם לא עשה כלום, עד שידליקנו מי שהוא חייב בהדלקה, הדליקו מבפנים והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו לא עשה כלום, עד שידליקנו במקומו אחו הגר בידו ועמד לא עשה כלום, שהרואה אומר לצורכו הוא עומד ע"כ.

ועיין בספר אור גדול (להגאון ממינסק ז"ל במשניות ריש פ"ב דמגילה) מש"כ חידוש נפלא על דברי הרמב"ם הנ"ל דטעות סופר הוא ברמב"ם, וצ"ל ע"כ וכונתו לעבד כנעני.

רבינו: עכו"ם איז נישט דער חסרון אין דעת, נאר ווייל מ'איז נישט מחויב.[14]

דומ"ץ קרית יואל: אסאך מאל טרעפט מען דארט וואו דער חסרון איז אין דעת, אז אויב עם איז דא א גדול עומד על גביו דעמאלטס העלפט דאס דעת פונעם עומד על גביו, דא ביי חנוכה זאגט מען דאך אז א קטן איז נישט גוט, וואס טוהט זיך ווען דער טאטע איז עומד על גביו און זאגט אים אז ער זאל צינדן, וואס וועט זיין דער דין, ער זאגט דער משנה ברורה (סי' תרע"ה סק"א) אז עם טויג נישט, עס נוצט נישט.

[והראה בפנים בלשון המשנה ברורה] **הדליקו חש"ו לא עשה כלום, ואפילו אחרים העומדים על גביו דאין עליהם חיוב מצוה**, ער צייכנט נישט איין קיין מקור דערויף, אזוי ווייסט מען אין גאנץ ש"ס ביי שחיטה און איבעראל אז גדול עומד על גביו נוצט, און לכאורה פארוואס דא זאגט ער אז נישט.

קען מען אנהייבן אריינצוגיין אין דעם, צי דא איז פונקט ווי ביי אנדערע מצות, דער תשובת הרשב"א ביי גדול עומד על גביו פון א קטן רעדט פון דעם לגבי מצות (עי' או"ח סי' ת"ס), דער משנה ברורה זאגט דא קלאר אז מ'איז נישט גוט.

רבינו: ביי כתיבת הגט זעהט מען אזוי (ועי' אהע"ז סי' קכ"ג ס"ג ובב"ש שם סק"ה).

דומ"ץ קרית יואל: ביי גט און ביי אפיית המצות בשעת הדחק (עי' או"ח סי' ת"ס במג"א שם שמתיר רק בשעת הדחק).

רבינו: ביי אפיית המצות שטאמט דער מקור פון גט (עי' ב"י שם ריש סי' ת"ס).

ביי מצה איז דאך נישט דאס באקן די מצוה, נאר ס'דארף זיין די כוונה פון לשמה.

ר"י הרמה: דער עומד על גביו דארף זיין לשמה.

רבינו: דארט איז די אכילת המצה די עיקר מצוה, אפיית המצות דאס איז נאר די הכנה, דאס איז אלעם וואס עם פעלט זיך אוים צו די מצה, אבער דאס איז נישט דער עיקר המצות, נאר עם דארף דאך זיין א כוונה פון לשמה, נוצט אפילו עומד על גביו.

דא ביי נר חנוכה איז דאך די הדלקה די מצוה, דאס איז די עצם מצוה, קען דאס נישט געטוהן ווערן דורך א קטן אפילו בעומד על גביו, אפילו עם איז דא די כוונה פון עומד על גביו, אבער דער קטן איז דאך אינו מחוייב במצוה. דאס זעהט אוים דער טעם פונעם משנה ברורה.

די גמרא זאגט דאך אזוי דאס לשון (שבת כג.) השתא אז הדלקה עושה מצוה, איז הדליקה בחרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום.

ר"י הרמה: די גמרא הדלקה עושה מצוה איז דאך בעיקר ווען דעם מקום. אז מען דארף עם צינדן אויפן מקום וואס ליגט. די מצוה איז דאך אויך דאס ברענען. קען זיין אז מיט א כוונה פון עומד על גביו זאל יא נוצן.

דומ"ץ קרית יואל: רבי שלמה קלוגער האט אין איינע פון די תשובות (בספרו שו"ת שנות חיים סי' קמ"ב) א לאנגן שמועס אין דעם, עס איז טאקע אויף חנוכה, צי עס נוצט עומד על גביו. רבי שלמה קלוגער איז מאריך דארט דערין.

ר"י הרמה: די שאלה איז אלם מעשה המצות. דאס איז די מצוה אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה.

רבינו: דאס מיינט די גמרא צו זאגן, ווייל מ'פסק'נט הדלקה עושה מצוה, איז דאך די מעשה המצוה די הדלקה...

ר"י הרמה: א מצוה איז דאך זיכער, 'וצונו', א חיוב גברא, א קטן איז דאך נישט מחוייב.

דומ"ץ קרית יואל: ביי עכו"ם נוצט זיכער נישט עומד על גביו (עי' מג"א סע' ת"ס שם בתחילת הסימן בשם שו"ת הרשב"א). אזוי איז רעכט דער פסק פון פריער אז דער גוי זאל נאר אנצינדן נאר דעם שמש אין נישט די נירות...

*

נכדו הגרש"ר: עס איז דא אן ענין אין בריסק נישט צו צינדן די חנוכה לעכט מיט דעם שמש? דער רב (הגרי"ז ז"ל נאב"ד בריסק) האט מחמיר געווען דערויף?

ר"י הרמה: וואס איז די נפק"מ וואזוי מען צינדט?

רבינו: ער מיינט צו פרענגן צי מען מוז דייקא צינדן מיט א קיסם.

דומ"ץ קרית יואל: דאס איז א נייע שאלה, אזוי ווי ס'שטייט אז מ'טאר נישט מאכן די נר חנוכה קיין אבוקה, מילא בשעת ווען ער מאכט די ברכה אויב נעמט ער אין די האנט דעם נר פונעם שמש און ער לייגט דאס צו צום לעכטל איז דאס דאך צוויי נרות, איז דאך אן אבוקה, דער בריסקער רב האט מחמיר געווען דערויף?

ר"י הרמה: ניין ניין, כ'האב שוין געהערט עפעס רעדן דערוועגן, אבער ניין...

דאס איז פון די נייע לומדות'ער...

מ'האט מיר געפרעגט א שאלה די פאריגע וואך, איינער איז געווארן א שטיקל בעל תשובה, אבער ער קען נישט

---

14 ועי' בחידושי מהרצ"א שהעיר על דברי הרמב"ם דבגמ' ליתא עכו"ם, וכתב דהר"מ הוצרך להשמיענו משום דהו"א הני משום דאין להם דעת אבל עכו"ם יש לו דעת, אבל אינו יוצא ע"י דאינו בר חיובא, עיי"ש.

אנהויבן אלעם מיט איינמאל, וואם ער זאל ענדערש טוהן, צו ער זאל אנהייבן קודם מיטן אנטון א קאפל צי מיט גיין מיט ציצית, וואם איז פריער. האט איינער מיר געזאגט אז מ'האט געפסק'עט אז מ'זאל פריער אנטון דעם קאפל און שפעטער די ציצית. האט ער מיר געפרעגט פארוואם? די ציצית איז דאך מער חיוב. האט איך אים געזאגט 'עפ"י לומדות ביסטו געררעכט, אבער ווי קען מען אנטון א ציצית אז מ'גייט נישט מיט א קאפל'...

רבינו: דער אמת איז דאך אבער אזוי עפ"י הלכה, אז אויב מ'האט נישט קיין בגד פון ד' כנפות איז דאך נישטא קיין חיוב.

ר"י הרמה: אבער חוץ דעם אויך... איך האב אמאל געפרעגט דעם חזון איש ז"ל ס'שטייט דאך אז ביי ברכת כהנים דארף זיין פנים כנגד פנים, 'אמור להם', דער ציבור קעגן די כהנים, אבער אז מ'נעמט די קינדער אונטערן טלית, און מ'דרייט זיי אויס, און מ'פארדעקט זיי, איז דאם דאך נישט פנים כנגד פנים, האט ער מיר דאם געזאגט 'אין לומדות ביסטו געררעכט, אבער אזוי טוט מען' מ'קען נישט אלעמאל זיין קליגער... אוודאי דארף אזוי זיין, 'אמור להם' שטייט דאך, אבער מ'האט דאך נישט אזוי געטוהן.

עכ"פ קען מען דען זאגן אז מ'זאל אנטון א ציצית אהן א קאפל?! מ'קען נישטו.

באמת, אז ער וועט אנטון א קאפל וועט ער שוין ציצית אויך אנטוהן. אויב וועט ער נאר גיין מיט ציצית וויים איך נישט אויב ער וועט שוין אויך אנטוהן א קאפל...

רבינו: א קאפל איז טאקע נישט קיין מצות עשה דאורייתא. דאם איז אבער יראת שמים, אז מ'גייט אהן א קאפל איז מען א פורק עול!...[15]

וביבדו רבינו לברך על הענבים ולא רצה לטעום מחמת ספק ברכה

רבינו: מ'קען דאך עסן אז ס'זאל נישט זיין קיין ספק.

ר"י הרמה: דארף מען דאך עם עפענען, דער חיי אדם זאגט אז אויב ס'איז אפגעטיילט פארן עסן איז נישט קיין ספק, אלם פחות מכשיעור. אויב נישט האב איך א ספק.

רבינו: אלם ברי' (דהוי פרי שלימה כברייתה).

ונטל הגאון הר"י את הענב מן האשכול וחתכו לשנים וברך עלי', ואכל חצי'.

רבינו: דאם איז א ירושלמי אז דאם איז א ברי' און ס'איז חשוב אפי' פחות מכשיעור, תום' (סוכה דף כו. ד"ה ולא, יומא עט. ד"ה ולא) ברענגט דעם ירושלמי.

ר"י הרמה: אויב מ'עסט ביידע חלקים, אבער דער חיי אדם (כלל נ ס"כ) זאגט אויב ס'איז אפגעטיילט פארדעם איז דאם מער נישט קיין ברי' (עי' משנ"ב סי' ר"י סק"ו).

רבינו: יא, מיטן אפטיילן איז דאם געווארן אוים ברי'.[16]

ר"י הרמה: און וועז מ'הייבט אן צו עסן איז דאם שוין נישט קיין ברי'. דאם איז א חידוש וואם איז נוגע אסאך מאל.

הגר"ש: כ'זעה אז דער רבי האט אויך אזוי געטוהן (מנהג רבינו לחלק את הענב ולאכול רק חציו).

רבינו: איך האב נאר געגעסן א האלבע טרויב, אז מ'עסט נאר א האלבע איז נישט קיין שאלה. די שאלה איז נאר אויב מ'עסט ביידע חלקים.

הדומ"ץ הביא ספר מנחת פיתים על יו"ד מהגאון ר' מאיר אריק ז"ל והמשיכו לדון בדבר השאלה הנ"ל.

רבינו נפרד ממנו בברכה: דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה רבה. א יישר כח פארן קומען און פאר די דרשה, דער עולם האט שטארק הנאה געהאט פון די דרשה פונעם ראש ישיבה. (בסעודת הודאה אור ליום כ"א כסלו ומסיבה להחזקת המוסדות הק' בוומסב"ג).

הגר"א הביע גודל הנאתו והתפעלותו מהציבור בליעה"ר, בשעת הכינוס הגדול ומעמד החודאה כ"א כסלו ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

15 מן הראוי לציין מענין לענין, מ"ש בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' ס) מה ששמע בעצמו מצדיקי זידיטשוב בענין סדר הלבישה, וז"ל: וכן שמעתי בנעורי מאת הגה"ק חו"פ מוהר"מ אייבענשטיין זלה"ה הי"ד, שאמר בשם וקינו מרן הגה"ק צי"ע מזידיטשוב ז"ל, שלמד סדר הלבישה לא' מבניו, בזה"ל: קודם דאס ירמיקל נאכדעם דאס העמד, קודם דעם טלית קמן, נאכדעם די מכנסים, עכלה"ק, וכן נוהגים היראים, עי"ש.

וכן ידוע שנהגו רבותינו הק' ז"ל להורות להמלמדים שכן הי' סדר הלבישה פשוט אצלינו תמיד, ועי' בספר שו"ת טהרת יו"ט שמעתיק מה שאמר לו רבינו הדבר"י ז"ל כנ"ל.

16 עיין מה שכ' האו"ר (סי' רי"א ס"ו) בשם עולת תמיד דאם נתרסקה קודם אכילה לא מקרי בריה, והו"ד גם במשנ"ב (שם סק"ו) ובכף החיים (אות עז), ואף כשנשתנתה צורת הפרי לגמרי קודם אכילה תו לא מקרי בריה אף שהכניסו כולו לפיו ואכלו.

וכ"מ בשער הציון (שם) בשם החיי אדם שכתב דה"ה אם חלקו מקודם לשתים ואכלו.

ועי' לשון הרא"ש בברכות (פרק שישי סימן עז) והובא גם בבית יוסף (שם) דלכאורה יש להבין מזה דחשיבות בריה תלוי במה שהובא לפניו, דאם הוא שלם אז הוי בריה אף דלא הכניסו לפיו שלם, ע"ש. וע"ע במגן אברהם (שם סק"ד) וכן מתבאר בפמ"ג שם ע"ש.

אגב, עיין בס' בן איש חי (משות אות ה') שסבר שאם לא הכניס כל הפרי לתוך פיו כשהוא שלם, אלא אכלו מעט מעט אף שאכלו כולו לא חשיב כבריה.

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

סל מלא ברכות

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

מו"ה **אברהם בנימין אלימלך קרויס** הי"ו

מחשובי הנדיבים בעיר עוז לטו קריית יואל ה"י

לרגל הכנס בנו כמר שבתי שעפטיל ני"ו
לעול התורה והמצוות

והברכה אחת לכבוד אביו הנכבד ירא ושלם עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם

מוה"ר מיכאל דוב קרויס הי"ו
אב"י בבארא פארק יע"א

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה לראות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת במידה מרובה וגדושה, עם כל ברכאן דנפישא

המברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו
ידידיו השמחים בשמחתו
וועד קרן הבנין
להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
בני ברק יצ"ו

וְיִתֶּן לְךָ
אֶת בִּרְכַּת
אַבְרָהָ"ם
לְךָ וּלְזַרְעֲךָ

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | Tel. 845.774.4040

בעזהשי"ת

מְנוּחָה וְשִׂמְחָה אוֹר לַיְּהוּדִים
יוֹם שַׁבָּתוֹן יוֹם מַחֲמַדִּים

בהתרגשות עצומה ובחזזה עילאה הננו בזה מודיעים
לחברי קהלתינו הק' אשר בעז"ה

נשב"ק זו פרשת יתרו

שבת שבע ברכות בחצרות קדשינו

בעידן חדוותא דמלכא בנישואי נכדת דור רביעי למזל טוב

יערוך

כבוד קדושת
מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שולחן הטהור

במקהלות אלפי אנ"ש זקנים עם נערים

בהיכל בית מדרשינו הגדול

קרית מלך רב פק"ק קרית יואל יצ"ו

ליל שב"ק - בשעה 9:30

אחר ברהמ"ז יתקיים בקרב קהל קדושים

הריקודין של מצוה

ויה"ר שהשמחה זו ישפע שפע רב לכל קהל עדתינו ולכל בית ישראל,
עדי נזכה לקבל פני משיח צדקינו ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א.

הנהלת הקהלה

כֵּן נַפְשֵׁם תַּעֲרֹג לְקַבֵּל נְעֵם שַׁבָּת